# ପ୍ରୀତିସୁଧାକର

ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳବଲ୍ଲଭ ଦାସ ଏମ୍. ଏ. ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା

ସଙ୍କଳିତ



# ପ୍ରୀତି ସୁଧାକର ।



( ଶ୍ରୀ ରାଧା କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରୀତି କୌତୁକ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅନ୍ୟ
ଅନେକ ଚଉପଦୀ ଚମ୍ପୂ ବା ଗୀତି ନାଟକ )
ରୂପେ ।

ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳବଲ୍ଲଭ ଦାସ ଏମ, ଏ,ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
ସଙ୍କଳିତ ।



To the seven notes of music the world owes its being. and should music cease for the fraction of a second the day of doom would be upon us— Lacy Baker

A man who takes a daily dose of music will live longer and better than who does not-Lord Bacon.



PRINTED AT THE EDWARD PRESS,

CUTTACK.

1906.

(…ered)

# ସୂଚୀପତ୍ର ।

## ପ୍ରଥମ ଅଙ୍କ ।

### ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ ।



—:*:—

### ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।



—:*:—

### ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।

—:*:—

ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।



—:O:—

ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ



—:X:—

ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ ।

।



—:o:—

ପଞ୍ଚମ ଦୃଶ୍ୟ ।



ତୃତୀୟ ଅଙ୍କ ।

—:o:—

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ ।



—:o:—

ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।

ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।



—:୦:—

ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ ।



ପଞ୍ଚମ ଦୃଶ୍ୟ ।



## ଚତୁର୍ଥ ଅଙ୍କ ।

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।



ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।



ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ ।

---

ପଞ୍ଚମ ଦୃଶ୍ୟ ।



---

## ପଞ୍ଚମ ଅଙ୍କ ।

---

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ ।



---

ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।

—:O:—

ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।



—:O:—

ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ ।



—:O:—

ପଞ୍ଚମ ଦୃଶ୍ୟ ।



———

## ଷଷ୍ଠ ଅଙ୍କ ।

—:o:—

### ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ ।



—:o:—

### ଦ୍ଵିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।



—:—:—

### ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।

---

## ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ ।



---

## ପଞ୍ଚମ ଦୃଶ୍ୟ ।



—:୦:—



# ଉପକ୍ରମଣିକା ।

ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ସୁପରିଚିତ କବି ବନମାଳୀ ଗୀତ ଗାଇ ଯାଇଅଛନ୍ତି ।

"ନବନାଗର କାହ୍ନା ମୁରଲୀ ବଜାଏ,
"ଶୁଖିଲା ତରୁରୁ ପଲ୍ଲବାଏ ।

ଶୀତରୁ ନୁହେ ତନୁ କମ୍ପାଏ, ବଣିକ ନୁହେ ମରମକୁ ପାଏ, ଶିଖି ନୃତ୍ୟେ ମାନସ ଘଟାଏ ।"

ତଦ୍ରୂପ ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ମଧ୍ୟ କହୁଅଛନ୍ତି "ଶ୍ରୁତିରେ ସୁଧା ବରଷେ, ଧୃତି ନାଶେ ଅପଘନେ"। ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବଂଶୀ ପ୍ରକୃତ ଶୁଖିଲା ତରୁ ପଲ୍ଲବାଉଥିବା "ଅସତ କଥାକୁ ସତ" କରାଉ-ଥିବା ନ ଥିବା କେହି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତୁ ବା ନ କରନ୍ତୁ

ଯେଉଁ ୨ ଚୌପଦୀର ଅଂଶମାନ ଉଦ୍ଧୃତ କରାହେଲା ତହିଁରେ ମୂରଲୀ ଧ୍ୱନିର ଶକ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଯାହା ଯାହା ବୋଲାଯାଇ ଅଛି ତାହା ଅକ୍ଷରେ ୨ ଯଥାର୍ଥ ବୋଲି ଜଣାଯାଏ । କାରଣ ଅମେରିକାସ୍ଥ ନିଉୟର୍କ ନଗରର ବିଖ୍ୟାତ ସଙ୍ଗୀତବିଶାରଦ ଡକ୍ଟରମାଷ୍ଟର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲେସି ବେକର ସାହେବ କହନ୍ତି ଯେ ସଙ୍ଗୀତର ସପ୍ତସ୍ୱରରୁ ଜଗତର ଉତ୍ପତ୍ତି, ଏବଂ ସେକେଣ୍ଡର ଭଗ୍ନାଂଶ ସମୟ ପାଇଁ ସଙ୍ଗୀତ ବନ୍ଦ ହେଲେ ପ୍ରଳୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେବ । (To the seven notes of music the world owes its enistences and should music cease for a fraction of a second the day of doom would be upon us) କେହୁ ୨ କହି ପାରନ୍ତି ଯେ ସଙ୍ଗୀତକୁ ଜୀବିକା କରିଥିବାରୁ ସ୍ୱାର୍ଥ-ପରବଶ ହୋଇ ବେକର ସାହେବ ଏପରି କହିଅଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଧ୍ରାଗମେଣ୍ଟ (Fragment) ନାମକ ଖବର କାଗଜ କହନ୍ତି ଯେ ମୂର୍ଚ୍ଛା ରୋଗୀ କେବଳ ସଙ୍ଗୀତରେ ରୋଗ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିବାର ଅନେକ ଘଟଣା ଦେଖାଯାଇ ଅଛି । ଉକ୍ତ କାଗଜରେ ଏହା ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ଯେ ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା ନିଉୟର୍କ ନଗରରେ ବାତ-ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ଜଣେ ଭୂତଳଶାୟୀ ପଥିକ କେବଳ ନିକଟରେ ଯାଉଥିବା ବ୍ରେଞ୍ଜ ବାଦ୍ୟ ଶ୍ରବଣରେ ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କରି ଉଠି ଚାଲି ଯାଇଥିଲା । ଏ ସବୁତ ଅଳ୍ପ କାଳର କଥା । ଶତ ଶତବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଆହାର ପରିପାକାର୍ଥେ ଭୋଜନାନ୍ତେ ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣିବା ଇଂଲଣ୍ଡର ବିଖ୍ୟାତ କବି ମିଲ୍‌ଟନ ସାହେବଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ ଥିଲା, ପୁଣି ସେଠାରେ ବିଖ୍ୟାତ ଦାର୍ଶନିକ ଲର୍ଡ ବେକନ ସାହେବ ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି ଯେ ସଙ୍ଗୀତ ନ ଶୁଣୁଥିବା ଲୋକ ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରତିଦିନ ତାହା ଶୁଣୁଥିବା ଲୋକ ଅଧିକ ବଳରେ ରହେ ଓ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହୁଏ । (A man who takes a daily dose of music will live longer and better than who does not)*

---

* The Theosophist Vol XXVII No. 9 pages 714 and 715 June 1906.

ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଣବରୁ ସୃଷ୍ଟିର ଉତ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ମାନନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଏ କଥାମାନ କହିବା ବାହୁଲ୍ୟମାତ୍ର ।

ସଙ୍ଗୀତର ଚିତ୍ତ କମ୍ପାଇବା, ଧୃତି ହରିବା, ବ୍ୟାଧି ଦୂରିବା ପ୍ରଭୃତି ବହୁତ ଶକ୍ତିମାନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା କୌଣସି କାଳରେ କୌଣସି ଦେଶରେ ମାନବ କେବଳ କୋକିଳର କୁଜନ, ଭ୍ରମର ଗୁଞ୍ଜନ, ବୀଣାର ଝଙ୍କାର ବା ମୁରଲୀର ଶୀତ୍କାରରେ ପରିତୃପ୍ତ ନୁହେଁ; ଏହି ପରିତୃପ୍ତି କାଳ୍ପନିକ ବା ଅଳୀକ ନ ଥାଇ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କ ପରି ମାନବର ସ୍ୱାଭାବିକ; କାରଣ କୋକିଳର କୁହୁ କୁହୁକୁ କୋକିଳ ଆଉ ଭ୍ରମରର ଗୁଣ ଗୁଣକୁ ଭ୍ରମର ବୁଝେ, ମନୁଷ୍ୟ ବୁଝେ ନାହିଁ ମନୁଷ୍ୟଠାରେ ସେ ସୁମଧୁର ସୁଲଳିତ ଲାଳନ ଯେପରି ବୀଣା ବଂଶୀର ସଙ୍ଗୀତ ସେହିପରି; ଧ୍ୱନିର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଲାଳନରୁ ଭାବ ଆଉ କିଛି ପ୍ରକାଶ ପାଏ ନାହିଁ, ବୀଣା ପ୍ରଭୃତି ଯନ୍ତ୍ର ସଙ୍ଗୀତରୁ ସରଗମା ପ୍ରଭୃତିର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ କିଛି ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ; ବୀଣା ମୁରଲୀରେ "ଶୀତଳରୁ ନୁହେଁ ଚନ୍ଦ୍ରକରମାଏ" ବଜାଇଲେ ଯାହା ଶୁଣାଯାଏ "ଚିନ୍ତାମଣି ନୁହେ ଝୁରି ହୁଏ" ବା "ବସିଣ ନୁହେଁ" "ମରମକୁ ପାଏ" ବଜାଇଲେ କେବଳ ତାହା ଶୁଣାଯାଏ, ତିନିଗୀତ ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁ ପାଦକୁ ବାଜୁଛି ତାହା ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ । ଏହି ହେତୁରୁ କୋକିଳର କୁଜନ ଅଧିକ ଶ୍ରୁତିପ୍ରିୟ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ମନୁଷ୍ୟର କଥା ଅନୁକରଣ କରି ପାରୁଥିବାରୁ ଶୁଆ ଶାରୀଙ୍କର ଅଧିକ ଆଦର; ଶୁଖିଲା ଡାଳକୁ ପଲ୍ଲବାଇବା ଶକ୍ତି ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ମୋହନ ବଂଶୀରେ "ରାଧା" ବୋଲି ଡାକିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମୁରଲୀ "ରାଧା" ଡାକୁଥାଉ ବା ନ ଥାଉ] ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ପରି ସପ୍ତସ୍ୱର ସଙ୍ଗେ ନିଜ ଭାଷା ଯୋଗ କରିବାକୁ ମାନବ ସଦା ପ୍ରୟାସୀ, ତାହା ନୋହିଥିଲେ ବୀଣା ପ୍ରଭୃତି ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି ଉତ୍ତାରୁ ଗାୟକ ଗାୟିକାଙ୍କର ଦେଖା ମିଳିଛି ଅଉ ନାମ ସୁଦ୍ଧା ଶୁଣା ନ ଥାନ୍ତା । ଯନ୍ତ୍ର ସଙ୍ଗୀତ ଅପେକ୍ଷା କଣ୍ଠ ସଙ୍ଗୀତ ଅଧିକ ସୁଲଳିତ

ବୋଲି ଭାଷା ଲୋପ କରା ଯାଇ ନାହିଁ ବୋଲି କହୁଲେ, ବୀଣା ପ୍ରଭୃତି ଯନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କ ପରି ଗାୟକ ଗାୟିକାଏ କେବଳ ସ୍ୱରଗମ ପଧନି ବୋଲନ୍ତୁ ଥାନ୍ତେ; ଗୀତର ନାମ ସୁଦ୍ଧା ଶୁଣା ନ ଥାନ୍ତା । ସ୍ୱର ସଙ୍ଗେ ନାନା ଭାଷା ଯୋଗ କରିବା ଏହା ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱଭାବ ନୁହେଁ; ପ୍ରାଣୀମାତ୍ରକେ ଏ ସ୍ୱଭାବର ବଶବର୍ତ୍ତୀ, ନିଜ ମନୋଭାବ ଅନ୍ୟକୁ ଜଣାଇବାକୁ ଓ ଅନ୍ୟର ମନୋଭାବ ଜାଣିବାକୁ ପ୍ରାଣୀମାତ୍ରକେ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରଣୋଦିତ । ପୁଣି ଯନ୍ତ୍ର ସଙ୍ଗୀତ କେବଳ ଶ୍ରୁତିରେ ସୁଧା ବରଷେ; ଭାଷା କବିତା ସଙ୍ଗେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ହୃଦୟରେ ଭାବତରଙ୍ଗ ଉତ୍ପାଦନ ଆଉ ମାନସ ପଟରେ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରେ । ଉଭୟ ସଂଯୋଗରେ ଚନ୍ଦ୍ରା ଚନ୍ଦ୍ର ଗଙ୍ଗା ଯମୁନା ମଣିକାଞ୍ଚନ ମିଳନ ଘଟେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ ସ୍ୱର ତାଳ ମାନ ଯୁକ୍ତ କଥା କହିବାକୁ ସମସ୍ତ ଚାହିଁ; ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶ ହୋଇପାରିଲେ ହେଲା; ଏଣୁ ଦେଖୁଛୁ ଚଉକ ସୁର୍ଣ୍ଣୁତ, ଅମରକୋଷ, ଲୀଳାବତୀ, କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱ, ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରିକାପର ଜବାନ, ଚଇସା, ଗଣିତ, ଅଷ୍ଟଧାତୁ ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରଭୃତି ଛନ୍ଦବନ୍ଧରେ ଲେଖା ଯାଉନାହିଁ କମ୍ବା ରଘୁ ଭଟ୍ଟୀ କୁମାରସମ୍ଭବ ଇଲିୟଡ଼, ମହାଭାରତ ରାମାୟଣ ପ୍ରଭୃତି ପରି ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା ହେବାର ଦେଖା ଯାଉନାହିଁ; ମେଘନାଦ ବଧ, ମହାଯାତ୍ରା ପରି ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରନ୍ତି । ଏଣୁକରି ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗକୁ ଗଦ୍ୟଯୁଗ କହିବା ଅସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ ବୋଲି ଜଣାଯାଏ ।

ସଙ୍ଗୀତର ଅସୀମ ଶକ୍ତି କ୍ରମଶଃ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିବା ଓ ପ୍ରତିପନ୍ନ ହେଉଥିବାସ୍ଥଳେ ସ୍ୱରତାଳମାନ ଯୁକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା ବିଲୋପ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଉଚିତ ବୋଧ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ଏହା ପ୍ରକୃତ କଥା ନୁହେଁ । ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନାକର ହେଲେହେଁ ରଘୁକୁମାର ମହାଭାରତ ରାମାୟଣ ପ୍ରଭୃତି ବଡ଼ ବଡ଼ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କର ଚର୍ଚ୍ଚା ସୀମାବଦ୍ଧ, ଦଶ ପାଞ୍ଚଜଣ ବସି ମହାଭାରତ ରାମାୟଣ ପ୍ରଭୃତି ଶୁଣିଥାନ୍ତି; ପଣ୍ଡିତସଭାରେ

ରଘୁକୁମାର ପ୍ରଭୃତି ଆଲୋଚନା ହୋଇଥାଏ; କିନ୍ତୁ ବିବାହାଦି ଉତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷେ ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ ପାଇଁ ପଣ୍ଡିତ, ମୂର୍ଖ, ଧନୀ, ମାଳୀ ପ୍ରଭୃତି ଏକତ୍ରିତ ହୋଇଥିବା ସ୍ଥଳରେ ରଘୁକୁମାର ଇନ୍ଦୁମତୀ ପାରିଜାତହରଣ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ବ୍ରଜବିହାର ପରି ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ନେଇ ଚର୍ଚ୍ଚାବିନୋଦ କରିବାର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ କି ଶୁଣା ଯାଏ ନାହିଁ । ଏପରି ଦେଶ କାଳ ପାତ୍ର ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ସଙ୍ଗୀତ ଉପଯୋଗୀ ହେବାରୁ ସବୁ ଦେଶରେ ସବୁ କାଳରେ ବିବେଚିତ ହୋଇ ଆସୁଅଛି । ଏହି ହେତୁରୁ କାବ୍ୟର ଉତ୍ସ କ୍ରମଶଃ ଶୁଖି ଆସୁଥିଲେହେଁ କବିତାର ସ୍ରୋତ ଶୁଖିବା ଭଳିକି ଥାଉ କ୍ରମଶଃ ବଢ଼ିଲାପରି ଜଣାଯାଏ; ତାହା ନୋହିଥିଲେ ଅନେକ ଗୀତ ଥରକେ ଶୁଣାଗଲାରୁ ବାସିଫୁଲ ପରି ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହେଉ ନ ଥାନ୍ତା; ଏ ବର୍ଷ ନୂଆ ଆରବର୍ଷକୁ ପୁରୁଣା ହେଉ ନ ଥାନ୍ତା; ନୂଆ ନୂଆ ଗୀତ ଶୁଣା ଯାଉ ନ ଥାନ୍ତା । ଏହା ବୋଲି ଯେ ରଘୁକୁମାର ତିଲୋତ୍ତମା ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ପ୍ରଭୃତି ଅପଦାର୍ଥ ତାହା ନୁହେଁ, ଏ ସବୁ ହୀରା ନୀଳା ମୋତି ମାଣିକ୍ୟର ହାର, ସବୁ କାଳରେ ସବୁ ଦେଶରେ ଆଦୃତ; କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ କି ଚହାନ୍ତି ନାହିଁ; ତେଣୁ ଏ ସବୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରେ ଶୋଭା ପାଏ ନାହିଁ । ଚୌପଦୀ ଶ୍ରେଣୀର କବିତା ଫୁଲହାର, ଆଜି ଗଲେ କାଲିକି ବାସି; କିନ୍ତୁ ଏହାକୁ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି, ବ୍ୟବହାର କରି ପାରନ୍ତି; ଏହା ରାଜା ପ୍ରଜା ଧନୀ, ନିର୍ଧନୀ, ପଣ୍ଡିତ, ମୂର୍ଖ ସବୁରି ଗଳାରେ ଶୋଭା ପାଏ ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସୁଖ ଦିଏ ଏଣୁ କରି ଏ ଶ୍ରେଣୀର କବିତା ସାଧାରଣ ସ୍ୱର ରୁଚି ପ୍ରଭୃତିର ଆଦର ପାଇଛି; ଏ ସବୁ ଯଦି ଫୁଲପରି ସନ୍ଧ୍ୟେ ଫୁଟି ସକାଳେ ଯିବା ପଦାର୍ଥ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ସବୁରୁ ସମାଜ ବିଶେଷର ସାମୟିକ ଭାବ ରୁଚି ପ୍ରଭୃତିର ଯେପରି ପରିଚୟ ମିଳେ ମହାଭାରତ ରାମାୟଣ ପ୍ରଭୃତିରୁ ସେପରି ମିଳେ ନାହିଁ; କାରଣ, ଏପରି ମହାଗ୍ରନ୍ଥମାନ ସବୁ ଦେଶ କାଳପାଇଁ

ଉଚିତ ଏବଂ ସବୁ ଦେଶ କାଳକୁ ଖଟେ । ସୁତରାଂ ସମାଜ ବିଶେଷର ସାମୟିକ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଅନୁରୂପ ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଭୃତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଚୌପଦୀ ଶ୍ରେଣୀର ସଙ୍ଗୀତରେ ଯାହା ଅଛି ବୈଦେହୀଶବିଳାସ, ଲବଙ୍ଗଲତା, ଚନ୍ଦ୍ରା-ମଣି ମହାଭାରତ ରାମାୟଣ ପ୍ରଭୃତିରେ ତାହା ମିଳିବାର ନୁହେଁ । ଏଥି ହେତୁରୁ ଚୌପଦୀ ଶ୍ରେଣୀର ସଙ୍ଗୀତ ଯେ ପ୍ରକୃତ ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତ ବାଚ୍ୟ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଆରେ ଯେ ଚୌପଦୀ ନାହିଁ ବୋଲି ତାହାର ସୃଷ୍ଟିପାଇ-ବାମ୍ବା ଏ ଶ୍ରେଣୀ ସଙ୍ଗୀତର ଉତ୍କର୍ଷ ସାଧନ ପାଇଁ ଏ ସବୁ ଲେଖା ଗଲା ତାହା ନୁହେ, ଓଡ଼ିଆ ଚୌପଦୀ ସାଧାରଣ ବିଷୟମାନଙ୍କର ବହି-ର୍ଭୂତ ନୁହେ, ତାହାର ଉନ୍ନତି କିମ୍ବା ଅବନତି ଲୋକ ବିଶେଷର ଅଧୀନ ନୁହେଁ; ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ଲାବଣ୍ୟବତୀ ମହାଯାତ୍ରା ଆଉ ରଚିତ ହୋଇ ନ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ନୂଆ ନୂଆ ଚୌପଦୀ ଯେ ଆଉ ଶୁଣା ନ ଯିବ ଏହା ସମ୍ଭବପର ନୁହେ । ଏ ଶ୍ରେଣୀ କବିତା ସ୍ୱାଭାବିକ କାରଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଆଉ ସାମୟିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଅନୁସାରେ ରଚିତ ହେବା ହେତୁ ପ୍ରଚଳିତ ଓଡ଼ିଆ ଚୌପଦୀମାନଙ୍କର ଦୋଷଗୁଣ ବାଛିବା ପୂର୍ବେ ଉପରୋକ୍ତ ସାଧାରଣ ବିଷୟମାନଙ୍କର ଆଲୋଚନା ଅବଶ୍ୟକ ବୋଧ ହେବାରୁ ଏହା ସବୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଗଲା । ଏହା ବୋଲି ଯେ ଅମ୍ଭେ ଚୌପଦୀ ସମାଲୋଚନା କରିବାକୁ ଯାଉଅଛୁଁ ତାହା ନୁହେ; ଉକ୍ତ ଚତୁରତର କାର୍ଯ୍ୟ ମାଦୃଶ ଜନ ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ, ଏହା କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସୀ ହେବା ଯେ ବାମନ ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇବା ସେ । ଅମ୍ଭେ ସମାଲୋଚନା କରିବାକୁ ଅଭିଳାଷୀ ନୋହୁଁ, ସାହିତ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତାନୁରାଗୀ ବନ୍ଧୁମଣ୍ଡଳୀଙ୍କର ସମାଲୋଚନା ପାଇଁ ଗୋଟିକେତେ ଚୌପଦୀ ଏକତ୍ର କରିବା ଅମ୍ଭର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, କୁଳାଚାର୍ଯ୍ୟ ବା ବିଚାରକ ପଦରେ ବସିବା ଅଭିଳାଷୀ ନୋହୁଁ, ବଣିକ

ହାତକୁ ମାଣିକ୍ୟ ଯୋଗାଇବା ନିହନ୍ତ ଅଗିରର ପ୍ରାର୍ଥୀ; କାରଣ ଚୌପଦୀ ସଙ୍ଗୀତର ସମାଲୋଚନା କରିବା ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଜଣା ଯାଏ । ପୂର୍ବେ ଲେଖାଯାଇ ଅଛି ଯେ ଏ ଶ୍ରେଣୀ କବିତା ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତ ଅଙ୍ଗର ବ୍ୟବହାର ପ୍ରବୃତ୍ତିର ମାଦଳାପାଞ୍ଜି, ଏହା ଛଡ଼ା ଏ ସବୁ ହୀରା ନୀଳା ମୋତି ମାଣିକ୍ୟର ମାଳା ନ ଥାଇ ଅଚିରସ୍ଥାୟୀ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏଥିରେ କ୍ଷଣକେ ମଉଳ ଯିବା ଭଳି ଜବା ଶେଫାଳିକା ଟଗର ବକୁଳ ଦୁଇ ଦିନ ରହିଲା ଭଳି କଥା କେତେକ ଅଛି, ଶୁଖି ଗଲେ ସୁଦ୍ଧା ବାସ୍ନା ଦେଲା ଭଳି ମାଳତୀ ନାଅଳୀ ବଉଳ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ସୁତରାଂ ଏ ସବୁ ଏକାବେଳକେ ନିତାନ୍ତ ଅପଦାର୍ଥ ନୁହେଁ, ଅଷି ଜାନ ବୁଜି ସମୟସ୍ରୋତରେ ଭସାଇ ଦେବା ଭଳି ନୁହେ । ଉହିଇ ଦେବା ପୂର୍ବେ ଥରେ ଆଖି ପକାଇବା ଉଚିତ ଓ ଅବଶ୍ୟକ ବୋଧ ହେଉଅଛି ।

ଚୌପଦୀ ଛପା ହୋଇ ବିକ୍ରୀ ହେଉଅଛି; ତାହା ବିଶାଦର ହେଲା ପରି ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ, ଏପରି ସ୍ଥଳେ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅଉ କିଛି କହିବା ବା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ କି ନା ବୋଲି ପ୍ରଶ୍ନ ହୋଇ ପାରେ । ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗର ମୀମାଂସା ପାଇଁ ଛପା ହୋଇଥିବା. ଚୌପଦୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଏପରି ଚମ୍ପୂ ବା ଗୀତି ନାଟକ ଭିତରେ ସଙ୍କଳିତ ହୋଇ ମୁଦ୍ରାଙ୍କନ କରି ଗଲା । ବୋଧ ହୁଏ ଅନ୍ୟ ପରି ଅନେକେ ଏପରି ସଙ୍କଳନର ଅଭାବ ନ୍ୟୂନାଧିକ ଅନୁଭବ କରି ଆସୁଥିବେ । କାରଣ ପ୍ରାୟ ସବୁ ଗୀତ ରାଧା କୃଷ୍ଣ ବା ତାଙ୍କ ସଖାସଖୀଙ୍କ ଉକ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟୁକ୍ତି ସ୍ୱରରେ ରଚିତ; କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବୃନ୍ଦାଙ୍କ କିଶୋରାନନ୍ଦ ଚମ୍ପୂ ଥାଟିରେ ଲିଖିତ, ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଗୀତ ଓ ବନମାଳୀ, ରାମକୃଷ୍ଣ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଚୌପଦୀ ତଦ୍ରୂପ ଚମ୍ପୂ ବା ଗୀତି ନାଟକମାନଙ୍କର ଅଂଶ ବୋଲି ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣା ଯାଏ, ବନମାଳୀଙ୍କର "ନବନାଗର କହ୍ନା ମୂରଲୀ ବଜାଏ" ଦୋଷାର ଚୌପଦୀଟି

ଢଃସ୍ୱଦେବେ ତାଙ୍କ "ସହି କୃଷ୍ଣ ବନେ ବଂଶୀ କେ ବଜାଏ" ଘୋଷା ଗୀତର ଉତ୍ତର, ସେହିପରି "କୃଷ୍ଣେ ମୁରଲୀ ବାଜୁଛି" ଘୋଷାର ଗୀତ ଯେଉଁ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରୁଛି ତାହାର ନିବୃତ୍ତି ପାଇଁ "ଯମୁନା ଯିବା ନୋହିଲା" ଘୋଷାର ଗୀତ ରଚିତ ହୋଇ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣା ଯାଏ; ଈଦୃଶ ଅତି ସୁଲଭ ଉଦାହରଣର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ାଇବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଧ ହେଉ ନାହିଁ । ଏହୁପରି ଗୀତମାନଙ୍କରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖା ଯାଉ ଅଛି ଯେ ଚୌପଦୀକାରମାନେ ଯେଉଁ ମନୋହର ହୃଦସ୍ପର୍ଶିଣୀ ମାଳା ବା ସ୍ତବକମାନ ରଚିଥିଲେ ତାହା ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇଯାଇ ତହିଁର ସୁସମ୍ବନ୍ଧ ବିକୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛି; ପ୍ରତି ପଦ୍ୟ କେବଳ ଦୋଷଗୁଣ ପ୍ରକାଶ କରୁଛି କିନ୍ତୁ ତାର ଅନ୍ୟ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେ ଦୋଷଗୁଣ ତାହା ଜଣା ପଡ଼ୁ ନାହିଁ; ମାଳତୀ ମାଳର ମଝିରେ ୨ ଥିବା ମରୁଆ, ଚମ୍ପା କୁନ୍ଦ ନିଚୋଡ଼ର ଯେ ଶୋଭା ତାହା ପ୍ରକାଶ ପାଉ ନାହିଁ । କେବଳ ଏତିକି ନୁହେଁ; ଉପଭୋଗଜନକ ଚମ୍ପୂ ନ ଜାଣିଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ତହିଁର ଗୋଟି ଗୋଟିଏ ଗୀତ ଶୁଣି ଶ୍ରୋତାର ଧ୍ୟାନ ପଡ଼େ; କାନରେ ସୁଧା ବରଷେ କିନ୍ତୁ ହୃଦୟ ସ୍ପର୍ଶ କରେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ମାନସ ପଟରେ ଚିତ୍ରାଙ୍କନ କରେ ନାହିଁ । ଏହି ହେତୁରୁ ଚୌପଦୀ ସବୁର ଚମ୍ପୂ ଧାଡ଼ିରେ ସଙ୍କଳନ ଆବଶ୍ୟକ । ଏପରି ସଂକଳନର ଅନ୍ୟତର କାରଣ ମଧ୍ୟ ଅଛି ।

ଏକ ୨ ଚୌପଦୀକାରଙ୍କ ଗୀତ ଏପରି ଭାବରେ ସଙ୍କଳନ କରିବାକୁ ଗଲେ ଅନେକ ଗୀତର ଅଭାବ ଦେଖାଯାଏ; କେତେକ ଭାବ ଓ ବିଷୟର ସ୍ଥାନ ପୂରଣ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଅଥଚ ସୁଖର ବିଷୟ ଏହି ଯେ ଜଣକର ଅଭାବ ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପୂରଣ ହେଉଅଛି । ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖା ଯାଉଅଛି ଯେ ଭିନ୍ନ ୨ ଚମ୍ପୂର ଯେଉଁ ୨ ଗୀତମାନ ଲୋକଙ୍କ ମନକୁ ଆସିଛି ସେହି ସବୁ ବଞ୍ଚି ହୋଇ ରହି ଯାଇଅଛି; ଅନ୍ୟ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଭାବରେ ଅଛି ବା ଲୋପ ହୋଇଅଛି;

ତାହା କେବେ ମିଳିବ କି ନା ବୋଲା ଯାଇ ନ ପାରେ । ତାହା ଅନ୍ତରରେ କବି ବିଶେଷ ବା ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷର ଯଥାର୍ଥ ସମାଲୋଚନା ପକ୍ଷେ କିଛି ଅସୁବିଧା ହୋଇପାରେ; କିନ୍ତୁ ତାହା ହେଲାପରି ଜଣା ଯାଉ ନାହିଁ ; କାରଣ ଇତସ୍ତତଃ ଚୌପଦୀର ଅଭାବ ନାହିଁ । କବି ବା ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଶେଷର ସମାଲୋଚନା ବିଷୟରେ ଯାହାହେଉ, ଜାତୀୟ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଅନ୍ତର ବ୍ୟବହାର ରୀତି ନୀତିର ସମାଲୋଚନା ପାଇଁ ଯେ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୀତମାନ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଉପକରଣ ଏହା କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ମାତ୍ର ; କାରଣ ଏ ସବୁ ଭିନ୍ନ ସମୟ ଓ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନର କବିଙ୍କ ରଚିତ, ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନ ଓ ଭିନ୍ନ କାଳର ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ଏହାକୁ ଗାନ କରି ଶିଖିଛନ୍ତି, ଏଣୁକରି ଏ ସବୁ ଏହା କବି ବା ତାଙ୍କ ଦେଶ କାଳର ରୀତି ନୀତି ସ୍ବତନ୍ତ୍ରର ପରିଚାୟକ ନ ହୋଇ ବହୁ ଦେଶ କାଳର ଲୋକଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରକାଶ କରୁଅଛି । ପୁଣି ଏହିପରି ଶୁଣା କଥା ଯାଉଥିବାରୁ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିବା ଚୌପଦୀମାନ ସହଜରେ ମଉଳିବାର ବା କଳଙ୍କୀ ଧରିବାର କଥା । ଏହା ସବୁ ଆଲୋଚନା କଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚଳିତ ଚୌପଦୀମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରନ୍ଥାକାରରେ ସଂକଳନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଧ ହୁଏ ।

ଆମ୍ଭେ ଏପରି ସଙ୍କଳନ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଅଛୁଁ, କିନ୍ତୁ ଆମ୍ଭର ଏହି ସଙ୍କଳନ ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯେ କେତେ ଦୂର ସାଧିତ ହେଲା ଏବଂ ଏହା ସଫଳ ହେଲା ତାହା ପାଠକେ ବିଚାର କରିବେ । ମାତ୍ର, ଅକ୍ଷର ଶବ୍ଦ ବା ପଦ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଏହାକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନୋପଯୋଗୀ କରିବାକୁ ଯଥାସାଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇ ଅଛି । ତଥାପି ଏହା ବିଶେଷ କରି ମନେ ରଖିବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ ଯେ ଏ ମାଳ ମାଳୀର ହାତ ଗୁନ୍ଥାମାଳ ନୁହେଁ; ଛିଣ୍ଡା ମାଳର ଖସି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଫୁଲ ନେଇ ଏ ମାଳ ହେଲା, ଏଥିର ଫୁଲ ସବୁ ଯଥାସ୍ଥାନରେ

ସନ୍ନିବେଶିତ ହେବା ନୋହିବା ପାଇଁ କବି ଦାୟୀ ନୁହନ୍ତି, ଏଥି ପାଇଁ ଏକା ସଙ୍କଳନକାରୀ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟୀ । ଏହା ଯେଉଁ କବି ବିଶେଷ ଜନ୍ମ କାଳୀୟ ସ୍ଥାନ ଗୁଣ ପ୍ରଭୃତି ସମାଲୋଚନା ଚଳା ନଚଳେ ଏ ବିଷୟଟି ବିଶେଷ କରି ମନେ ରଖିବା ଯେ ଆବଶ୍ୟକ ଏହା କହିବା ବାହୁଲ୍ୟମାତ୍ର

ଉପରେ ବୋଲା ଯାଇଅଛି ଯେ ଓଡ଼ିଆ ଚୌପଦୀ ମାତ୍ରକେ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରୀତିବିଷୟାତ୍ମକ ଏବଂ ସେହି ସବୁ ଚୌପଦୀ ଚମ୍ପୂ ବା ଗୀତି ତାହାଙ୍କ ରୂପେ ସଙ୍କଳିତ କରା ହେଲା । ସ୍ୱଧର୍ମ ଅନୁସାରେ ଏ ସବୁ ଗୀତ ସମ୍ବନ୍ଧେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜର ଓ ମହାତ୍ମାଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଅଛି ସୁତରାଂ ଏପରି ସଙ୍କଳନ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଉଚିତ କି ନା ବୋଲି ପ୍ରଶ୍ନ ହେବା ନିତାନ୍ତ ସମ୍ଭବପର । ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଯାହା ବକ୍ତବ୍ୟ ତାହା ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଉଚିତ ଓ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଧ ହେଉଅଛି ।

ପ୍ରେମ ବା ପ୍ରୀତି ବିଷୟକ କବିତା ସବୁ ଦେଶରେ ସବୁକାଳରେ ସର୍ବଜନ ପ୍ରିୟ; ଏହା ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ ବୋଲି କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ମାତ୍ର; କାରଣ, ଲୋକ ଗୋଟିକେ ପ୍ରକୃତି ଗୋଟିଏ, ଭିନ୍ନଃ ରୁଚିଃ ଲୋକଃ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ ବଚନମାନ ଥାଉ୨ ଜଣା ଶୁଣା ଥିଲେହେଁ ତାନ୍ତ୍ରିକ, ମାନ୍ତ୍ରିକ, ତାର୍କିକ, ଦାର୍ଶନିକ, ବୈଜ୍ଞାନିକ ବା ପୌରାଣିକ ସମସ୍ତେ ପ୍ରେମର ବଶବର୍ତ୍ତୀ, ପ୍ରେମଭାବ, ସର୍ବ୍ବର ଅଧୀଶ୍ୱର; ପ୍ରେମ ହୃଦୟର ଠାକୁରାଣୀ; ଯେଉଁଠାରେ ପ୍ରେମର ଅଧିକାର ସେଠାରୁ ଲୁପ୍ତବୃତ୍ତି ଦୂରରେ ରହେ, ଯାହାଠାରେ ପ୍ରେମରେ ଅନ୍ଧ ତାହାର ଅନିଷ୍ଟ ବା ଅମଙ୍ଗଳ କରିବାକୁ ଦୁର୍ବୃତ୍ତି ନରାଧମ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ୱପ୍ନରେ ମନେ କରେ ନାହିଁ; ବରଞ୍ଚ ପ୍ରେମବନ୍ଧନ ଅନ୍ତର ହେଲେ ପଲକେ ଜଗତ୍ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ; ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ସବୁ ଧୂମକେତୁ ପରି ବରଞ୍ଚ ଚଳିବେ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ମାର୍ଗରେ ପ୍ରଧାବିତ, କାରଣ ପ୍ରେମ ଈଶ୍ୱରୀୟ ଗୁଣ ଅତଏବ ଈଶ୍ୱର ପ୍ରେମମୟ ବୋଲି ସର୍ବବାଦୀ ସମ୍ମତ । ସମସ୍ତେ ପ୍ରୀତି

ପ୍ରେମସ୍ଥଳାଭିଷିକ୍ତ ହେବା ଦେଖାଯାଏ, ଦୁହେଁ ଏକ ନ ହେଲେହେଁ ଏକ ଅନ୍ୟର ନାମାନ୍ତର ମାତ୍ର ନ ହେଲେହେଁ, ପ୍ରୀତି ଯେ ପ୍ରେମର ରୂପାନ୍ତର ବା ଅଂଶାବତାର ଏହା କେହି ଅସ୍ୱୀକାର କରିବେ ନାହିଁ ଏହି ହେତୁରୁ ପ୍ରୀତି ବିଷୟାତ୍ମକ ସଙ୍ଗୀତ ପଦରୁ, ମନୋହାରୀ ଓ ଚିତ୍ତବିନୋଦନକାରୀ ବୋଲି ଗଣା ହୋଇ ଆସୁଥିବାର ଜଣାଯାଏ ଏହା ବ୍ୟତୀତ, କାବ୍ୟ ମହାକାବ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥଳେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ନବନ୍ୟାସ ଉପନ୍ୟାସ ପ୍ରଭୃତିର ସ୍ରୋତ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଅଛି ତହିଁରେ ସବୁ ଏହି ପ୍ରୀତି ପ୍ରେମ ପ୍ରଥବାର ଏକାଦଶୀ, ଦଧବାର ଶୁଭଙ୍ଖାତ, ଶ୍ୟାମବାବୁଙ୍କ ଅଥବା କନ୍ୟା ସହିତ ରାମବାବୁଙ୍କର ନିରୁଦ୍ଦେଶ, ହରିର କାରାବାସ, ମଧୁର ପ୍ରାଣ ନାଶ, ନାନାଦି ମନ୍ତ୍ରଣା ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅଘଟଣ ଘଟଣାର ସୃଷ୍ଟି । ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଏ ପ୍ରୀତିର ଆଧିପତ୍ୟ ଯେପରି ଥିଲା ସେହିପରି ରହିଛି ଓ ରହିବ, ଯୁଗଧର୍ମ ଅନୁସାରେ ଯେ ଧାରାନ୍ତର ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିବାର ପୂର୍ବେ ଉଲ୍ଲେଖ ହେଲା ତାହା ପ୍ରୀତି ପ୍ରେମ ନୁହେଁ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରେମ, ଉପସ୍ଥିତ ପରି ଜଣାପାଏ ବୋଧ ହୁଏ ଆଲୋଚିତ ଗୀତମାନ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରେମ କୌତୁକ ବିଷୟକ ନ ହୋଇ ଗଜପତି ଇନ୍ଦୁମତି ବା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ସରୋଜିନୀ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ପ୍ରେମ କୌତୁକ ବିଷୟକ ହୋଇଥିଲେ ଆଧୁନିକ ନବନ୍ୟାସ ଉପନ୍ୟାସ ପରି ଗ୍ରହଣ ହେଉଥାନ୍ତା ।

ବଜ୍ରହ ଘାତ, ରକ୍ତପାତ, ଅଘଟଣ ଘଟଣ ଚକ୍ର ଦେଖାଇ ଆଧୁନିକ ନବନ୍ୟାସ ଉପନ୍ୟାସ ପ୍ରଭୃତି ସମାଦୃତ ହେଉଥିବା ସ୍ଥଳେ ଏ ସବୁ ନ ଥିଲେହେଁ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରୀତି କଉତୁକ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଧାରାନ୍ତର ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ଓ ସେ ଦୁହେଁ ଆଧୁନିକ ନବନ୍ୟାସ ଓ ଉପନ୍ୟାସ ପ୍ରଭୃତିର ରାମବାବୁ, ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ ପ୍ରଭୃତି ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କ ପରି ଗଣା ନ ହେବାର କାରଣ ବୁଝା ଯାଉ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ପ୍ରୀତି କଉତୁକର ରହସ୍ୟ ଗୂଢ଼ ଓ ଅପ୍ରକାଶ ଥିବାରୁ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଏପରି

ଘଟିଥିବାର ଅନୁମାନ ହୁଏ ଯେଉଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମୁଖରୁ ଜଗତ୍‌ବିଖ୍ୟାତ ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା ନିଃସୃତ ସେ ଯେ ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଏପରି ଲୀଳା କାହିଁକି କରିଥିଲେ, ପ୍ରୀତିପାଶରେ ଜଡାଇ ବୃଷଭାନୁ ଝିଅମାନେ ଦେଇଛନ୍ତି କାହିଁକି ଛନ୍ଦଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ାଇଲେ, ପୁଣି ଦ୍ୱାରିକାର ରାଜା ହେଲେହେଁ ଯୁବା କାଳରେ ଏପରି ଲୀଳା କଉତୁକ କାହିଁକି ଦେଖା ବା ଶୁଣା ନ ଗଲା କେହି କହିଥିବାର ବା ବୁଝାଇ ଥିବାର ଜଣା ନାହିଁ । ଏ ରହସ୍ୟ କେବେ ପ୍ରକାଶ ହୋଇଅଛି ବା ହେବ କି ନାହିଁ ବୋଲାଯାଇ ନ ପାରେ । ସେ ଯାହା ହେଉ ଲକ୍ଷ ୨ ଯୋଗୀ ଭୋଗୀ ରୋଗୀ ଘୋର ବଇରାଗୀ ପଣ୍ଡିତ ମୂର୍ଖ ଶତ ୨ ବର୍ଷ ହେଲା ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରେମକୁ ବିଶୁଦ୍ଧ ପବିତ୍ର ପ୍ରେମ ଓ ମୋକ୍ଷପଥ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ ଓ ବିଶ୍ୱାସ କରିଆସୁଅଛନ୍ତି । କାବ୍ୟ, ନାଟକ, ପୁରାଣ ଓ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରେମ କଉତୁକର ବିବୃତି ଅଛି, ଲୀଳାଭୂମି ବୃନ୍ଦାବନ ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଏ ସବୁ କିଛି ନାହିଁ । ଅଥଚ ତାଙ୍କ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଏପରି ପ୍ରେମକୁ ମୋକ୍ଷପଥ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ ଓ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ଓ ଅଦ୍ୟାପି କରୁଅଛନ୍ତି । ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଏହା ଭାରତବାସିଙ୍କ ମନ ପ୍ରାଣ ଏପରି ପ୍ରେମ ପାଇଁ ଲାଳାୟିତ ନୁହେଁ । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ସୁପରିଚିତ ପଣ୍ଡିତ ଜି ଅଲସନ ସାହେବଙ୍କ ଉକ୍ତି ବିଶେଷ କରି ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ, ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଦେଇଥିବା ତାଙ୍କ ପଞ୍ଚମ ବକ୍ତୃତାରେ ଏହି ପ୍ରେମ ସମ୍ବନ୍ଧେ ସେ କହିଅଛନ୍ତି ଯେ "It is a terreble view of the souls attetute to the infinite, but while we condemn it we must not forget that the same view has more than once found a transecnt home in Christianity ଅର୍ଥାତ ଅନନ୍ତ ସଙ୍ଗେ ଆତ୍ମାର ଏପରି ଭାବ କଳ୍ପନା ଭୟାନକ,

କିନ୍ତୁ ଏହାର କଥା କହୁଥାଉଁବେଳେ ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଧର୍ମରେ ସୁଦ୍ଧା ଏପରି ଭାବ ଏକାଧିକବାର ଅତିରସ୍ଥାୟୀ ଆଶ୍ରୟ ପାଇଅଛି । ଶ୍ରୀ ଥରସନ ସାହେବଙ୍କ ମତର ସମାଲୋଚନା କରିବାର ଏ ସ୍ଥଳ ନୁହେଁ । ଯୁଗଧର୍ମାନୁସାରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରେମ ମୋକ୍ଷପଥ ହେଉ ବା ନ ହେଉ, ଆଲୋଚ୍ୟ କବିମାନେ ଯେ ସେ ପ୍ରେମ ବା ପ୍ରୀତିକୁ ଚରମ ପବିତ୍ର ପଦାର୍ଥ ଓ ମୋକ୍ଷପଥ ଜ୍ଞାନ ଓ ବିଶ୍ୱାସରେ ଗୀତ କରିଯାଇଅଛନ୍ତି ତାହାର ପ୍ରମାଣ ସେମାନଙ୍କ ଗୀତରେ ସ୍ପଷ୍ଟାକ୍ଷରେ ଦେଖାଯାଏ, ତାହା ନୋହିଥିଲେ କବି ଦିନକର "ବ୍ରଜଗିରୁ ଖୋଲେ ଏ ଭବ ସୁଖ ତୁଚ୍ଛ ଜଣାଗଲା । ଯଦୁରାଇ "ପବିତ୍ରସ୍ଥଳେ ଗ୍ଲାନିଗାଢ଼ ପରମ ପଦବୀ ଦେଲା," "ଠାକୁର ଠାକୁରା- "ଶ୍ରୀଙ୍କ ପଦାମ୍ବୁଜ ଧ୍ୟାନରଙ୍କ, ନୟନ ଗଦ୍ଗଦ କରେ ରଙ୍ଗେ ରହନ୍ତ," "ଅଶେଷ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ଚରଣ ନୃପତିବର, କୃଷ୍ଣେ ଦର୍ଶନ କର ଦେବା ଏ "ରଞ୍ଜପାର, ଶୂନ୍ୟମୟ ଘନର ନୋହେ ଏ ଜୀବ ଚର । ମାଥୁ "ମୋହକୁ ପ୍ରେମ ପାଦ ଅର୍ପଣ କର ଦେଖ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗୋପୀମାନେ "ଗୋ", "ବନମାଳ ଦାସ ଦେହ ନନ୍ଦସୁତ ମନମୋହେ, ରଙ୍ଗି ମୁଁ "ମନ୍ତ୍ରି ହେବ 'ଶ୍ରୀଚରଣେ ଗୋ' "ଯେ ମୋହନୀବେଶ ଧରି, "ମୋହିଲେ ଅମରପୁରୀ, ତାହାଙ୍କର ବେଶେ ଧ୍ୱଜୀ ହେଲେ "ଶଙ୍କର", "ଏମନ୍ତ ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ନାରୀ, ଚକ୍ରେ ଧ୍ୟାନ କରି ହରି, ଯମଚନ୍ଦ୍ର ଦେଇ ବୋଲେ ହେଲେ ବାହାର" ପରି ପଦମାନ ଅତି-ରସପୂର୍ଣ୍ଣ ପରି ବୋଧ ହେଉଥିବା ଚୌପଦୀରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଉ ନ ଥାନ୍ତା ।

ରାଧା କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ ବା ଜୀବ ପରମ ଜ୍ଞାନ ଓ ବିଶ୍ୱାସରେ ଚୌପଦୀ ରଚିତ ହୋଇଥିଲେ, "ଚୋରିଲେ ବନମାଳୀ ଶୁଣ 'ଠାକୁରାଣୀ, ଜଗତ ନ କର ବେଣୁପାଣିକୁ" ପରି ପଦ ତା ଭାବ ଅସଙ୍ଗତ ବୋଧ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ ବା ଜୀବ ପରମ ଏକ-

ଦେଉନ୍ତୁ ବା ଦୂର ଦେଉନ୍ତୁ, ଉକ୍ତ ଶ୍ଳୋକରେ ସ୍ରଷ୍ଟା ପୁରୁଷ ବା ପରମ-ପ୍ରକୃତି ବା ଜୀବର ସଙ୍ଗ ଲୋଡ଼ିଲା ପରି ଜଣାଯାଏ ; ପ୍ରକୃତି ବା ଜୀବ ପରମ ବା ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଅନ୍ୱେଷଣ କଲା ପରି ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ ; ସ୍ୱୟଂ ପରମ ବା ପୁରୁଷ, ତଥା ତାଙ୍କର ଅଂଶାବତାର ବା ଅନୁଗ୍ରହର ପାତ୍ର ରାମ, କୃଷ୍ଣ, ଯୀଶୁ, ମହମ୍ମଦ ବା ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କୁ ଲୋକେ ଖୋଜି ଆଣି ନାହାନ୍ତି, ଲୋକଙ୍କର ଗତିମୁକ୍ତି ପାଇଁ ସେମାନେ ଆପେ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟକୁ ଆସିଅଛନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଅନୁମାନ ହୁଏ ଯେ ପରମ ବା ପୁରୁଷ ଜୀବ ବା ପ୍ରକୃତିକି ଲୋଡ଼ୁଛନ୍ତି ; ପରମ ବା ପୁରୁଷଆଡ଼କୁ ନ ଯାଇ ଅନ୍ୟଦିଗାଭିମୁଖୀ ହେବା ଜୀବ ବା ପ୍ରକୃତିର ସ୍ୱଭାବ । ପରମ ବା ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଜୀବ ବା ପ୍ରକୃତିର ଏପରି ସ୍ୱଭାବ କାହିଁକି ତାହା ସ୍ରଷ୍ଟା ଜାଣନ୍ତି ; ତାଙ୍କ ଲୀଳା ଅଗୋଚର । ସେ ଯାହାହେଉ ଏହିପରି ଆଲୋଚନା କଲେ ଆଲୋଚିତ ଗୀତ ପଦକ ଛନ୍ଦମାନ ଅସଙ୍ଗତ ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ, ବରଂ ଏହାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୀତ ସହିତ ଏହାକୁ ଦେଖିଲେ ଆଲୋଚିତ ପଦ ଏହି ଭାବରେ ରଚିତ ହୋଇ-ଥିବାର ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଏ । ଯାହା ଅସଙ୍ଗତ ବା ଅସୁନ୍ଦର ବୋଧ ହେଉଛି ତାହା ପରିହାର କରିବା ପୂର୍ବେ ସବୁ ଦେଶ ଆଲୋଚନା କରିବା ଉଚିତ, ତାହାର କୌଣସି ମୀମାଂସା ସମ୍ଭବପର ହେଉ ନ ଗଲେ ତାହାର ପରିମାଣ ଅନ୍ୟର ପରିମାଣ ସହିତ ତୁଳନା କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏବଂ ଏହା ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ ମହାଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଏପରି କଥାମାନ ଅଛି ଯେ ତାହାର ଭାବ ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇ ନାହିଁ ତଥା ସେ ସମ୍ବନ୍ଧେ ନାନା ମୁନିଙ୍କର ନାନା ମତ, କାହାରି କାହାରି ଅର୍ଥ ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ୍ରମଶଃ ପ୍ରକାଶ ପାଉଅଛି ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ପରି ଯେ ଏ ସବୁ ଗୀତ ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ତାଂଶ ନାହିଁ ଏହା କୁହାଯାଇ ନ ପାରେ ।

ଯଥା କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରେମକୁ କେବଳ ଜ୍ଞାନ ଓ କଥାରେ ତାହାର

ଅନୁକରଣ ବା କାର୍ଯ୍ୟ-ପରଣତିରେ ଲୋକଙ୍କୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା ପାଇଁ ଏ ସବୁ ଗୀତ ହୋଇଅଛି ବୋଲି କେତେବେଳେ ତୋଲା ଯାଇ ନ ପାରେ, ବରଂ ତାହେଲେ କେହି ସେପରି କହେ ତାହା ନିବାରଣ ପାଇଁ ଏପରି ପ୍ରୀତି ଲୀଳା ଓ କୌତୁକ ଗାଥା କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ନିନ୍ଦ୍ୟ, ଗର୍ହିତ ଓ ଅବୈଧ ବୋଲି ଉପଦେଶ ଦେବା ପାଇଁ ଏ ସବୁ ଗୌପଦୀ ରଚିତ ହୋଇଥିବାର ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଏ; ତାହା ନୋହିଥିଲେ ଏକ ପକ୍ଷରେ ଯେପରି "ପରପ୍ରୀତି ସାର "କଲେ ସିନା ଜାଣ ହୁଏ ଗୋଚର," "ପ୍ରୀତିସୁଧା କେ ଜାଣିଛି "ଅନୁଭବୀ ବିନା ରେ" "ମଧୁ ଯେବେ ଅଛି ମଧୁପକୁ ତେବେ ଲୁଚିଛି "କମଳ ସମ ରେ" "ଯାର ମନ ଯହିଁର ରସେ ଭାରବନ୍ତୁ ଭାବୁ ଅନ "ନ ବିଶେ" ପ୍ରଭୃତି ପଦମାନ ଅଛି, ଅପର ପକ୍ଷରେ ସେହିପରି "ଜଗି "ଜଗି ପରପ୍ରୀତିକି ଜାଗି ଝୁରାଇ, ଇହ ପର ଦୁଇଲୋକେ ନିନ୍ଦିତ "କରାଇ "ପର ପୀରତିରେ କାହିଁକି ମଜେ କାମିନୀ, ହେଲେ "ସ୍ନେହଜାତ ନୂଆଇ ଗୁପତ, ପ୍ରକାଶ ହୁଏ ଅବନୀ", "ପୀରତି ପଥ "ସ୍ୱପନା ରେ ସଜନ, ନ ଜାଣି ଯହିଁକି ପଦ ବଢ଼ାଇଲେ ପଦ ପଦକେ "କଣ୍ଟକା" ପଦମାନ ନ ଥାନ୍ତା; ଏହିପରି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବର୍ଦ୍ଧକ ଭାବରେ ଯାହା ରଚିତ ହୋଇଛି ତାହା ତୁଳନା କଲେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଅପେକ୍ଷା ନିବର୍ତ୍ତକ ବଚନ ଅଧିକ ଦେଖାଯାଏ । ପୁଣି ଏଥି ସଙ୍ଗେ ମାତ୍ର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସାମାଜିକ ରୀତି ନୀତିର ଅନୁଶ ମଧ୍ୟ ଯୋଗା ହୋଇଅଛି । ଏହା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ରକ୍ଷିବତା ପ୍ରତି ରାଧାଙ୍କ ମୁଖରେ "ମୁହିଁ ବୃଷଭାନୁ, "ଜେମା, ଅନ୍ୟ ପ୍ରାସ୍ ମୋତେ ମଣି କ, ଧର ମୋ ଅଞ୍ଚଳ କରୁଛ "ଚଞ୍ଚଳ ଜର କାହିଁ ପର ବୁଝିସୁଣିକ," ଲଳିତାଙ୍କ ମୁଖରେ "ଜର କାହିଁ "ତ ଦେହ ପର ତରୁଣୀ ହରଣ, ତୋରଲାଗି ବୋର ପଡ଼ିବା ହେବଟ "ବୈର ପର ଆଚରଣ," ଦୂତୀଙ୍କ ମୁଖରେ "ପରଦାର ରତି ଏ ଅପକୀରତି ବାଦେ ଉସ୍ତା" ଏବଂ ସ୍ୱୟଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମୁଖରେ "ଯେ

"କରେ ପାପ ପୀରତି ସେହି ମୂଢ଼ ଜନ ରେ" ପ୍ରଭୃତି ବଚନମାନଙ୍କରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଏ । ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ ଓ ତାଙ୍କ ପ୍ରେମକୁ ମୋକ୍ଷପଥ ଜ୍ଞାନ ଓ ଉପାସ୍ୟ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସ୍ୱୟଂ ସେମାନଙ୍କ ଓ ସେମାନଙ୍କ ସଖୀସଖିଙ୍କ ମୁଖରେ ଏପରି ବଚନମାନ ଦେଇଥିବାରୁ କବିମାନେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଏହି ଉପଦେଶ ଦେଉଅଛନ୍ତି ଯେ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ନରନାରୀ ଜ୍ଞାନ କରି ତାଙ୍କ ପ୍ରେମକୁ ଅନୁଭବ କଲେ "କୁଳଛଡ଼ା ଘରବୁଡ଼ା" ହେବାକୁ ହେବ, 'ପଦପଦକେ କଚଡ଼ା' ଖାଇବାକୁ ହେବ; ସେହି ହେତୁରୁ ଯେଉଁ ଗୀତରେ ବନମାଳୀ କହିଛନ୍ତି "ବୋଲେ ବନମାଳୀ, ଶୁଣ ଠାକୁରାଣୀ, ନିରାଶ ନ କର "ବେଣୁପାଣି କୁ" ସେହି ଗୀତରେ କହିଛନ୍ତି "ଡର ନାହିଁ କି ପର-ଲୁଅସୁଣୀକୁ" । ଏହିପରି ଆଲୋଚନା କଲେ କବିମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପବିତ୍ର ବିଶୁଦ୍ଧ ଓ ମହତ୍ ବୋଲି ନିଃସନ୍ଦେହ ପ୍ରତୀୟମାନ ହୁଏ, ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରେମକୁ ମୋକ୍ଷପଥ ଜ୍ଞାନରେ ଜୀବ ପରମ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ପ୍ରେମର ପରିପୋଷଣ ଓ ପରିସ୍ଫୁଟ କରିବା ଓ ନରନାରୀ ମଧ୍ୟରେ ସେପରି ଲୀଳା ଅନୁଭବ ନ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହି ସବୁ ଗୀତିପଦୀମାନ ରଚିତ ହୋଇ ଥିବା ବିଷୟରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ହୋଇ ନ ପାରେ । କେବଳ ଯେ ପ୍ରୀତି ବିଷୟରେ ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରକାର ବଚନ ଓ ଉପଦେଶମାନ ଅଛି ତାହା ନୁହେଁ, ତାହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ବିଷ-ୟରେ ଉପଦେଶର ଅଭାବ ନାହିଁ; ଏହା "ପବନ ପାବକ ଜଳ, ନାଶନ୍ତି "ହେଲେ ପ୍ରବଳ, ବେଳ ଜାଣି ତହିଁ କେଉଁ ଜନ ନୁଅନ୍ତି ବମନାରେ," "ସିନ୍ଦୂର ଗର୍ବିତ, ଅଛନ୍ତି କୁମ୍ଭୀର ଆଦି ମହାମୀନଶ୍ରେଣୀ, ତହୁଁ ତ "କାଳ ଲଭନ୍ତି ପତନ କରି କେତେ ପୁଣି," "ବୋଲେ କବିରତ "ଏ ଭବ, ଯାହାର ଯେମନ୍ତ ସ୍ୱଭାବ, ପ୍ରାଣ ଗଲେ ହେଲେ ଛାଡ଼ି କି "ଯିବ," "ଅବଗୁଣ ଥିବ ଜାଣି, ଗଙ୍ଗାକୂଳେ ଅଛି ପଙ୍କ, ରତ୍ନାକରେ "କଳଙ୍କ ଲଭିଛି ରେ," "ଭୃତ୍ୟର ଦୋଷ ଦେଖି, କରଥାଇ ଯେବେ

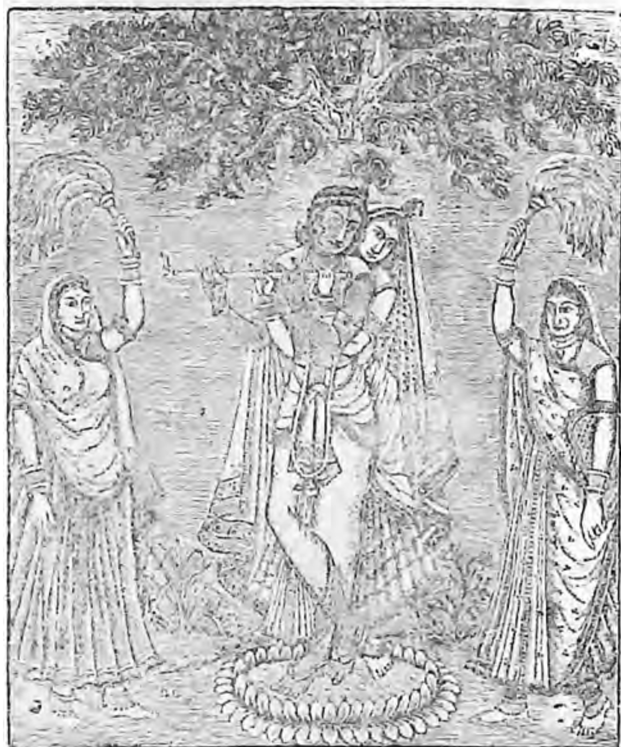
"ସ୍ୱାମୀ, କାହିଁ ତା ଡାକିଲ ନେଖି ହାଣିବାରେ" "କ୍ଷନ ପୂର୍ଣ୍ଣ କାହ, "ମୃଦୁବାଣୀ କହ ବାହୁମୂଳୁ ଛାଇବା, କହାରେ ଗାପିତ ବନ "ଲତା ହୁଳ ବାହ ନେବା ଛଳ କରୀ" "ହୀନ ଗୌରବର, ତୋରେ "ଆଗେ ବୋଉ, ଦେଖିଲା କ ଦେଖି ନଗର, ପ୍ରିୟ ସ୍ୱବଚନ୍ଦ୍ର, ଠାଏଁର "ଏକୁପାନ କରିବା ଚୂପରି" "ସ୍ୱଙ୍ଗାଜ ମଙ୍ଗଳ ବାଧରେ ଚାଏଥା। "ଚିତ୍ତକର ମନ ମାତ୍ର ମୂନ କଲେ ମାତଯାଏ ପୁଣି କଥା" "ପଗ୍‌ବାନ୍ଧିଭ "ବ ଲୋଡା। ରେ ସ୍ୱଙ୍ଗାଭ। ଯିଏ କନ ପ୍ରୀତି ପୀୟୂଷ ପ୍ରବାହ ହୁଅଇ "ପେରେ ଶବ୍ଦଜା" ପ୍ରଭୃତି ପଦମାନଙ୍କରୁ ଦେଖାଯାଏ। ଏପରି ବଚନମାନ ଓ ପୂର୍ବ ପେତ ମାନ ଉଦ୍ଧୃତ କରାଯାଇ ଅଛି ସେ ସବୁ ଛଡା ଶେଷାଳିକା ପରି ଗଣା ଯିବ କି ମଣି ମାଣିକ୍ୟ ପରି ଗଣା ଯିବ ତାହା ପାଠକମାନେ ବିଚାର କରିବେ। କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଏ ଯେ କେବଳ ଅତିଭୁକରେ ବକ୍ରି ଭଙ୍ଗିବା ପାଇଁ, ଅଥବା କବାହ, ଅଥବା କବାହ ସମ୍ପାଦନା ପାଇଁ, କାଶ୍ମୀର ରାଜକନ୍ୟା ଲାଭ ଉପଲକ୍ଷେ ଅଯୋଧ୍ୟା ରାଜାଙ୍କର ବୀରତ୍ୱ ରଣକୌଶଳ ପ୍ରଭୃତି ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଏ ସବୁ ଗ୍ରନ୍ଥପଦୀ ରଚିତ ହୋଇ ନାହିଁ; ଏଥିରେ ତତ୍କାଳ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ଉପ୍ଲବିତ କରାଇବା ବଳ କୌଶିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ବହ ନାହିଁ; ଏହା କେବଳ ଭାବସାଗରର କଲ୍ଲୋଳ ହିଲ୍ଲୋଳ ଲହରୀରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଦେଶ କାଳ ପାତ୍ର ଅନୁସାରେ ସାମାଜିକ ଗତିନୀତି ପ୍ରଭୃତି ବିଷୟ ସଙ୍ଗେ ପରମ ପଦରେ ରାଧା କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଭାବ ଓ ଲୟ ରଖିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେବା ତାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥପଦୀମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୋଲି ବୋଧ ହେଉଅଛି।

ରାଧା କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ ଜ୍ଞାନରେ ତାଙ୍କୁ ପରମାରାଧ୍ୟ ଇଷ୍ଟଦେବ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଇବାକୁ ଏବଂ ତାଙ୍କ ପ୍ରେମକୁ ମୋକ୍ଷପଥ ବୋଲି ଅବଲମ୍ବନ କରାଇବାକୁ ଯେ ଏ ସବୁ ଲେଖାଗଲା ତାହା କହିବି; ଏହା ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କଥା, ଏ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଯାହାର ଯେପରି ମନ, ଜ୍ଞାନ ଓ ବିଶ୍ୱାସ, ଓଡ଼ିଆ କବିଏ ସେହି ଭାବ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରେମ

'କଉତୁକ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଦ୍ରୌପଦୀ କର ଯାଉଛନ୍ତି କେବଳ ତାହା ସୂଚାଇ ଦିଆଗଲା; ଧର୍ମକଥା ଛାଡିଦେଇ ଯଥାଂ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ନବନ୍ୟାସ ଉପନ୍ୟାସର ସାଧାରଣ ନାୟକ ନାୟିକା କଳ୍ପନା କରି ଦ୍ରୌପଦୀ ସଂଗୀତରେ କି ଅଛି ତାହା ଦେଖିବା ପାଇଁ ତାହାର ଦୋଷ ଗୁଣ ବାଛିବା ପାଇଁ ଏ ବାଛିଧୁଲି ମାଳା ଟଣା ଗଲା। ଏଥିରେ ନୂଆ କିଛି ନାହିଁ, ଯଥାସ୍ଥାନରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ଜୋଡ଼ିବାରୁ ମାତ୍ର ସୁନ୍ଦର ନ ଦିଶିଲା ଭଳି କୌଣସିଟି ଧୂଳିର ଦୋଷ ଦାଗ ହୋଇଥିଲେ ତହିଁ ପାଇଁ ଲେଖକ ଦୋଷୀ ନୁହନ୍ତି, ଏହା ଆମ୍ଭର ତ୍ରୁଟି ବା ଅଯୋଗ୍ୟପଣିଆ। ଏପରି ମାଳା ଗୁନ୍ଥିବା ଅନୁଚିତ ହେଲେ ଆଶା କରୁଁ ସହୃଦୟ ସୁଧୀ ଜନେ ଅନୁଗ୍ରହ କରି କ୍ଷମା କରିବେ।

ପରିଶେଷରେ ଯେଉଁମାନେ ଚୌପଦୀ ଗୀତ ସଂଗ୍ରହ କରି ମୁଦ୍ରାଙ୍କିତ କରି ଅଛନ୍ତି ସେମାନେ ଯେ ଧନ୍ୟବାଦ ଓ କୃତଜ୍ଞତାର ପାତ୍ର ଏହା କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ମାତ୍ର।

ଗୟା
ତା ୧୭ ତିଖ ନଭେମ୍ବର ୧୯୦୭ } ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳବଲ୍ଲଭ ଦାସ।



"ଗଉର ଶ୍ୟାମଯଙ୍କ, ଦେବାରୁ ଏକସଙ୍ଗ" ପୃ ୮୬

"Composer, sculpter, painter, poet, proposer, sage, these are the makers of the afterworld, the archectets of heaven"—James Allen.

# ପ୍ରୀତି ସୁଧାକର ।

( ନେପଥ୍ୟେ )

ରାଗ—ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ ସ୍ୱର ।

ସୁଖ କେ ପାଇବ ଜଗତେ କହ
ସୁଖ ପାଇବାର ଅଜ ଉତ୍ସବ
ସୁଖରେ ନାଚଇ ସୁଖ ହିଲ୍ଲୋଳ
ସୁଖରେ ଉଠଇ ସୁଖ କଲ୍ଲୋଳ
ସୁଖରେ ଜଗତ ଦୋଳେ
ଆଜି ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଜିଣା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ( ବୃନ୍ଦାବନ ଲୀଳା କାଳେ*) । ୧ ।
ସୁଖେ ଋତୁରାଜ ମଳୟ ବିହ
ସୁଖ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଏଠି ବହଇ
ସୁଖରେ ନକ୍ଷତ୍ର ମଣ୍ଡିତ ଧରା
ସୁଖ ନୃତ୍ୟ ଗୀତେ ଅବନୀ ଭରା
ସୁଖର ତରଙ୍ଗ ଖେଳେ
ଆଜି ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଜିଣା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର (ବୃନ୍ଦାବନ ଲୀଳା କାଳେ*) । ୨ ।
ସୁଖେ କୁସୁମିତ ମାଧବୀ ଲତା
ସୁଖର କୁରଙ୍ଗ କୁରଙ୍ଗୀ ନୃତ୍ୟ
ସୁଖେ ମଧୁପିକ ପଞ୍ଚମ ଗୀତ
ସୁଖେ ଋତୁ ଚକ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦିତ
ପରାଣେ ପୀୟୂଷ ଢାଳେ
ଆଜି ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଜିଣା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର (ବୃନ୍ଦାବନ ଲୀଳା କାଳେ*) । ୩ ।

ସୁଖ ଅଛି ନିଜ ସୁଖେ ବହୁଳ
ସୁଖେ ଖେଳି ବୁଲେ ସବୁରୁ କୋଳ
ସୁଖେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧରା ନଭୋମଣ୍ଡଳ
ସୁଖର ତାଣ୍ଡବ ସୁଖର ରୋଳ
ସୁଖରେ ଗୋପାଳ ବୋଲେ
ଆଜି ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଜଣା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର (ବୃନ୍ଦାବନ ଲୀଳା କାଳେ*) । ୪ ।

## ପ୍ରଥମାଙ୍କ ।

### ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ ।

ଗୋଷ୍ଠବାଣ୍ଡ ।

( ଶ୍ରୀମନ୍ତ, ଦୁଷ୍ମ, ଲଧଡ଼ା, ବଶାଖା ପ୍ରଭୃତି ଗୋପାଙ୍ଗନାଗଣ ।)

ରାଗ ପୂରବୀ—ଝୁଲା ।

ଦୁଷ୍ମ—

ଦେଖିବ ପରା ଆସ ଅସ ବାମନୟନା । ପଦ ।

ଶିରୁ ଶିରେ ଶୋଭେ ଚନ୍ଦ୍ରକାଚୂଳ, ନାନାରତନେ ଯତନେ କୁଣ୍ଡଳ, ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖେ ଲୁଟେ ସୁ-ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳମଣି ଛିତବରନା । ୧ ।

ଶିଶୁଫଣିମଣି କରେ ବ ନୃତ୍ୟ, ଶ୍ରୀକରେ ଶୋଭଇ ମୁରଲୀଗୀତ, ଦୁଃଖୀଜନମାନେ ସୁଖୀତ ହୋଇବେ, ମାନନୀ ମାନ ହେବ ଚୂନା । ୨ ମଦନମୋହନମୂରତି ଭାର, ଯାଦ ନ ଚଳଇ ଦେଖିଲେ ମୋର, ଶର କୋଟି କୋଟି କରେ ପ୍ରହାର ମାରଇ ଅପଘନ ହିନା । ୩ ।

---

* ହୋଇରେ ଏ ଗୀତ ବୋଲାଗଲେ (ବୃନ୍ଦାବନ ଲୀଳା କାଳେ) ନ ବୋଲି (ସ୍ୱୟଂଶ ଖେଳନ୍ତା କାଳେ) ବୋଲିବାକୁ ହେବ ।

ଝଲମଲ ପୀତପଟ୍ଟ ବସ୍ତେ, ଝୁମ୍ ଝୁମ୍ ଝୁମ୍ ନୂପୁର ବାଜେ, ଧୈର୍ଯ୍ୟ ତେଜି ଦେବ ଅଙ୍ଗ, ନୃତ୍ୟ ଗୀତେ ଦଉଡେଇଲେ । ୪ । ସୁରେ ଭାଗୀରଥୀ ଇଣା ଏ ସ୍ତୁତି, ଧରିତିରେ ଜଣାଇଲେ ଶ୍ରୀମତି, ବ୍ରହ୍ମା ରୁଦ୍ର ଇନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର, ଯା ପାଦେ କରନ୍ତି ବନ୍ଦନା । ୫ ।

---

ପୂରବୀ—ତାଳ ଝୁଲା ।

ଲଳିତା—

ଆସୁଛନ୍ତି ବ୍ରଜବାସୀ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚଳି ଚଳି ଗୋ । ପଦ ।
ଦିନ ଶେଷ ସମୟରେ ରଙ୍ଗ ସୁରଭି ପଛରେ
ବଜାଉଛନ୍ତି ମୁରଲୀ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚଳି ଚଳି ଗୋ । ୧ ।
ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳମଣି ତନୁ ପଦ୍ମଦାସ ଜାତ ମନୁ
ଝୁଲାନ୍ତି ବରସ୍ଥିଆଳି ଧୀରେ ଧୀରେ ଚଳି ଚଳି ଗୋ । ୨ ।
ଦେଖିବା ସଜ୍ଜନ ଚଳ ନୋହୁବଟି କଳବଲ
ଫିଙ୍ଗିବେ ସେ ନେତ୍ର-ଭଲ୍ଲ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚଳି ଚଳି ଗୋ । ୩ ।
ନାଗେଶ୍ୱର ନାଦପର କଟୀ-କିଙ୍କିଣୀଙ୍କ କର
ଖେଳାନ୍ତି ଅଦ୍ଭୁ-ତ ଭଙ୍ଗୀ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚଳି ଚଳି ଗୋ । ୪ ।
ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ ଭଣି ଭ୍ରାଷଇ କେଉଁ ରମଣୀ
କଲେ କେତେ ଭଙ୍ଗୀ କାଳି ଧୀରେ ଧୀରେ ଚଳି ଚଳି ଗୋ । ୫ ।

---

( ଗୋରୁ ଗୋପାଳଙ୍କ ମେଳେ ବଂଶୀବଟରୁ ଶ୍ରୀପତିଙ୍କର ପ୍ରବେଶ ଓ ଅର୍ଘ୍ୟଥାଳ ଘେନ ଗୋପୀଏ ବନ୍ଦାପନା କରିବା )

ସ୍ୱର ମଙ୍ଗଳଧନଶ୍ରୀ—ତାଳ ପଢି ।

ଗୋପୀମାନେ—

ଗୋପୀଏ ଅର୍ଘ୍ୟ ବନ୍ଦାନ୍ତି ମଙ୍ଗଳ ଶୁଭ ମଙ୍ଗଳ । ୦ ।
ଗୋଧନ ବାହୁଡା ବେଳେ ଗୋରୁ ଗୋପାଳଙ୍କ ମେଳେ ।
ପଛେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗୋପାଳେ ଚଣୋଷି ଜାମ୍ବୁ ଡାଳେ ଡାଳେ । ୧

ବଜାଇ ଖେମଟା ତାଳ    କରତାଳ ମୃଦଙ୍ଗ
ନାଚନ୍ତି ନନ୍ଦଦୁଲାଳ ଗୋପନଗର ଚହଳ । ୨ ।
କର୍ଣ୍ଣରେ କୁଣ୍ଡଳ ଲୋଳେ    ନୃତ୍ୟ ତାଳ ପଡ଼ିଗଲେ
ବଂଶୀ ବାଇ ନେତ୍ର ଠାରେ ହରଷେ ମନକୁ ହରେ । ୩ ।
ପଦ୍ମନାଭ ଦେବ ବୋଲେ    ଏହା ନୃତ୍ୟ କେତେବେଳେ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ରଙ୍ଗେ ରସିଲେ ପାଇ ଥିବା ଭାଗ୍ୟ ଥିଲେ । ୪ ।

---

( ଗୋରୁ ଗୋପାଳଙ୍କ ସହିତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ପ୍ରସ୍ଥାନ । )

ପରଜ । ତାଳ ଝୁଲା ।

ଯଶୋଦା—

କି ଦେଖିଲା ଆଜ ନେତ୍ର ଲୋ ସଜନ । କି ଦେଖିଲା ଆଜ ନେତ୍ର ।
ଲଳିତ ମୂରତି କଳିତ ନୋହିଲା ଦଳିତ ଅଞ୍ଜନ ଗାତ୍ର । ପଦ ।

ଅଳକା କପୋଳେ ଚପଳା କି ଖେଳେ କେଶୀପୁଚ୍ଛ ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଳ ।
ରତନେ ଜଡ଼ିତ ଯତନେ କୁଣ୍ଡଳ ଝଲକେ ଗଣ୍ଡମଣ୍ଡଳ । ୧ ।

ହୃଦରେ ପଦକ କରଇ ମାଦକ ବାଦ କରେ ନଶାକରେ । କାମିନୀ
ଚିତ୍ତ-କୁମୁଦ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିତ କରୁଥାଇ ଲୋଚନରେ । ୨ ।

କରରେ କଙ୍କଣ ମୁରଲୀ ବଦନ ପଦ୍ମରେ ନୂପୁର ଶୋଭେ ।
ସୁବାସ କୁସୁମ ମାଳ ମାଳ ମାଳା ହାର ବେଜପୁର ମୋହେ । ୩ ।

ବାହୁ ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି କାଛୁ ପୀତାମ୍ବର ଅତର କର୍ପୂର ଉଛୁ । ବାଇବାକୁ
ଆଉ ଅଛୁ କି ସେ ଶ୍ୟାମ ସୁନ୍ଦରପଣକୁ ଛଡ଼ି । ୪ ।

ବୋଲେ ବନମାଳୀ ସେ ପଟ୍ଟନାୟକ କାଷନ୍ତି ଯଶୋଦମଣି । ନଟ
ଲଗାଇବା ହଠ ବଜ ଭାର ନଟବର ବେଶଠାଣୀ । ୫ ।

---

ରାଗ ଲଳିତ, ଏକତାଳୀ ।

ଏକ ଗୋପୀ—

ତାଙ୍କୁ ଚହ୍ନାଁ ନା ଲୋ। ମିତ ! କହୁଛୁ ହିତ । ଘରଚୁଡ଼ା କୁଳଛଡ଼ା ତା ପାଶେ ଯାଅ ନା । ଘୋଷା ।

କଳାବନ୍ତ ଲୋକ ଯେହୁ । ଦୁରନ୍ତ ଅଟଇ ସେହୁ । ନାହିଁ ତାହା- ଠାରେ ପରସ୍ପର ବିବେଚନା । ୧ । ଅମୃତ ବଚନ ଶୁଣାଇ । ମାଗି- ଲେ ସେ ନ ଦିଅଇ । ଯେତେ ସ୍ନେହ କଲେ ତାର ପାଶକୁ ଯାଅ ନା । ୨ । ଅଣି ସ୍ନେହେ ଧରୁ କୋଳେ । ଜାଣିଛୁ ତା ବାଳକାଳେ । କ୍ଷୀରପାନ ଦେଲାବେଳେ ମାଉସି ପୂତନା । ୩ । ମାନ ସଜନ ମୋ ଗିର । ଅଟଇ ସେ ଦଗାଦାର । ଉଡ଼ୁଛି ଅଙ୍ଗାର୍ଣ୍ଡି କେତେ ଗୋପପୁରେ ତା ନା । ୪ । ଗଜଇନ୍ଦ୍ର ଦେବ କହୁ । ଶୁଣି ତା ପରଶଣ- ସଖୀ । ବୋଲେ ସେ ମୋହର ସବୁ ତା ମୋତେ ତୁ କହ ତା । ୫ ।

---

ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।

---

( ଯମୁନାତୀରେ କଦମ୍ବମୂଳେ
ଦାମ ସୁଦାମ ମଧୁ ପ୍ରଭୃତି ସଖାଗଣ ସହିତ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଉପବିଷ୍ଟ । )

ରାଗ ଝିଂଝିଟ—ଆଡ଼ତାଳୀ ।

ସୁବଳ—

ମୋ ଶ୍ୟାମ ହେ କାହିଁକି । ଆଜ ଏ ବିରସ ବିରସ ବିରସ । ପଦ ।

ଫୁଟା କଞ୍ଜର ଶିରୀ        ଛଟା ମୁଖମାଧୁରୀ
କେ ଟାଣିଛି ସେ ସରସ ସରସ ସରସ । ୧ ।
ଯାଉ ଜଣା ଭ୍ରମର        ଥାଉ ଏ ପରକାର
ଦାଉ କା ଭଏ ନ ରସ ନ ରସ ନ ରସ । ୨ ।

ଘଟେ ସ୍ୱାମନ୍ତରାପ୍ତ          ଅଶେଷ ଦୁଃଖଚୟ
ନାଶେ ତାର ସେ ହରଷ ହରଷ ହରଷ । ୩ ।

—:୦:—

ଖମ୍ବାଜ ସୁରଟ । ତାଳ ଝୁଲା ।

ଶ୍ରୀପତି—

ରଖିଲା ମନ ବମ୍ବାଧରୀ ଧରୁ ରେ । ପଦ ।
ରମଣୀ ସେ କାହାର          କୁଞ୍ଜ ହୋଇ ବାହାର
ଗତି ମନ୍ଥରେ ଜନ୍ଦା କରୁ କରୀ ରେ । ୧ ।
ରଖାଣିଲା ହାଟକ          ପଙ୍କ କାନ୍ତ ଝଟକ
ଲୁବ କ ତତ୍ତ୍ୱ ଅପସ୍ୱରୀ ସର ରେ । ୨ ।
ରଦବାସେ ପ୍ରକାଶ          ଝଟକ ମୃଦୁହାସ
ପଲକ ଭାଙ୍କୁ ଅନୁସର ଧରୁ ରେ । ୩ ।
ରଙ୍ଗୀ ନେତ୍ର ଉଚତ          କୃଷ୍ଣ ତାଳ ଦର୍ଶିତ
ହେଲା ମରମେ ସ୍ମରମଣୀ ମାରୁ ରେ । ୪ ।
ରଣ ମୋତେ ସେବାରେ          ଏବେ ଇଶାନ୍ତ ବାରେ
ସଙ୍ଗେ ଥିଲେ ଅନୁବୃଣୀ ଗୃହ ରେ । ୫ ।
ରସେ ଉପେନ୍ଦ୍ର କହୁ          ମିତେ ବୋଲେ ମାଧୋଇ
ମନ୍ଦୁଷ୍ଟି ହେଲା ହରଅରୁ ଅରୁ ରେ । ୬ ।

—:୦:—

ପରଜ—ଝୁଲା ।

ସୁଦାମ—

ସଯୋଗୁ ପଡ଼େ ପ୍ରମାଦ ରେ । ସଙ୍ଗାତ । ସେଗୀ, ଭୋଗୀ, ଯୋଗୀ, ଗୃହ, ଅନୁରାଗୀ ପାଷ୍ଟକୁ ନ ମାଡ଼େ ଜଦ ରେ । ଘୋଷା ।

ଶୁଭ ଅଗମନେ ବରଷକ ଦିନେ ନମିଷ ପସ୍ତେ ନଣା । ଦଇବ ବମୁଖ ଯୋଗଂ ତନୁ ଦୁଃଖ କରଇଲା ଦୁଷ୍କୃଦଶା ରେ । ୧ । ସୁରତ

ଉଷ୍ଟୁଙ୍କେ ରତନ-ପଲଙ୍କେ ଶେଯେ ଯାଉଥାଇ ଦିନ । ଉହିଁକି ଦୃଷ୍ଟି ତ
ହେଲେ ଉପସ୍ଥିତ ସଂସାର ତପସ୍ୱୀମାନ ।୨। ଯେଉଁ ମାନସରେ ଧିଆନ
ବଶରେ ଦେଖୁଥାଇ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ । ହୃଦ ସଙ୍କଳପ ଅଡ଼ିଲେ ଅଳପ
ବାନ୍ଧବର ଅଭିମାନ ରେ ।୩। ତଉପାଶେ ଗୃହିଁ ଚଞ୍ଚଳତା ବହୁ ପକ୍ଷି
ଇତର ତସ୍କର । ହଂଶୀଅଲ ହାଲେ ପରଛାଞ୍ଚି ହୋଲେ ଥିବାହାଲେ
ତା ପଡ଼ିର ।୪। ହଯୋଗ ଯୋଗାଇ ଗୃପତ ସୁରତ ବାଞ୍ଛାକୁ ସଙ୍କେତ
ସ୍ଥାନ । ଉଛନ୍ନେ ହରଷେ ହବସୂର୍ଯ୍ୟ ଶେଷେ ଉହିଁରେ ସପତ୍ନୀ ଛଳ ।୫।

—:(*):—

## ଅଷ୍ଟାବଣ୍ଣ ଝୁଲା ।

ଶ୍ରୀପତି—

ତରୁଣୀ ଗୃହିଣୀ ଗୋପୀ ଗୃହିଁ ଚମକ ଗଲା ମୋ ମତି । ପଦ ।

ନେତ୍ରପ୍ରାନ୍ତେ ସକ୍ଷ୍ମ ଅଞ୍ଜନ, ତ ଷାଣିରେ ହରଛୁ ମନ, ମାଘ
ଦେବ ପେବେ ବାଉଛନପନୀ ସମ୍ଭାଳ ପାଉଚ ହେଉଛେ ହା ସ୍ଥିତି । ୧ ।
ଝୁମ ଝୁମ ଝୁମଝରଲା, ଝମକାଇ ଗୃଳିତା ଲୀଳା, ଯୁବାଛନ ଧୈର୍ଯ୍ୟ-ସ୍ଥିତି
ମନ୍ଥନକୁ ମନ୍ଦର ଅଟେ ସେ ମନ୍ଥରଗତି । ୨ । ମାଙ୍ଗ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟେ ହ
ଜନ୍ତ, ଚଳାଇଛୁ ସିନ୍ଦୂର ଶିଖା, ଗନ୍ଧ ହ ରଚନା ବଳାଇ ଝାମ୍ପୁଛୁ ଗିଳନ
ତଦନ-ରଚ୍ଛନାପତି । ୩ । ଶୁଣି ତାର ମଞ୍ଜୁ ସ୍ୱରଷ୍ଟ, ବୀଣା ପିଙ୍କିଦେବେ
ସରଗ୍ଧ । ନାସା ଫୁଲା ନଥ ଝୁଲିବା ଠାଣିରେ ଦମ୍ଭ ହଟାଇ ମହ୍ଲାଇତ
ଯନ୍ତ୍ର । ୪ । ଭଲା ତାର ଭୂଲତା ଭଙ୍ଗୀ, ହାଳହାଳ ହାଳଭୁଜଙ୍ଗୀ
ମାର ଲାରତିଆ ବାରଂବାର ହଉ ଖେଳାଉଛୁ ହ ତା ବଦନ ହତି ॥
ସମକୃଷ୍ଣ ହୃଦେ ରସରେ, ଘ୍ରାଦଲେ ତା ଗୁଣ ନ ସରେ, ମୃଦେ ବାହ
ଦେଇ ମନେ ହସିବାର ବାରଣଗତିର ହେଉଛେ ପୀରତି । ୬ ।

### ରାଗ ଚନ୍ଦ୍ରକା କାମୋଦୀ । ତାଳ ଝୁଲା ।

ସ୍ତବନ—

ସ ରସିକ ସେ । ବରସ ଯାହାର ମୁଖୁଁ ନିକସେ । ପୁରୁଷ ହୋଇ ଯେ ନାରୀ ମନ-ସୁନା ପ୍ରୀତିକଷଟୀରେ ଯେବେ ନ କସେ । ଘୋଷା ।

କଳନା ନ ଯାଏ ଲଳନାର ମୁଖ କମଳ ଗନ୍ଧେ ସଦା ବଙ୍କରେ । ଅଳି ହୋଇ ଯେବେ ତୃପ୍ତି ନ ପାରଇ ଅଳୀ କରିବାର ତାର ଧିକ ସେ । ୧ । ତରୁଣୀ ଗୃରୁଣୀବଚନ ଛଳାର ମରମେ ନୟନ-ଶରକୁ ପେଷେ । ତହିଁକି ଯେ ପ୍ରତିଉତ୍ତର ନ ଦେଲା ସୁବାବୃନ୍ଦ-ମଧ୍ୟେ ଅବିବେକ ସେ । ୨ । ଭିତରେ ସଦୟ ବାହାରେ ସଭୟ ଦେଖାଇ କହନ୍ତି ମାନିନୀ ସେ । ଖେଳାଇ କରି ଯେ ତୁଳାଇ ନ ନେଲା ତ ଜାଣଇ କିଛୁ ବିନୟ ସେ । ୩ । ପଙ୍କଜାକ୍ଷୀ ବାଳା ଯା-ପଛେ ନ ବସେ କେଉଁ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ କି ଅଧିକ ସେ । କହଇ ଶେଖର ମୋହିନୀ ଉତ୍ତର ଜାଣିମୁ ତାହାର ଜନ୍ମରକ ସେ । ୪ ।



### ରାଗ—ବସନ୍ତ, ତାଳ ପହପଟ୍ଟ ।

ଶ୍ରୀପତି—

ଈଶ୍ୱର କଲେ ପାଇବ । ଈପ୍ସିତେ ଦୁଃଖ ଦହିବ । ଈଶ୍ୱରୀ ତାଙ୍କ ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗ ହେଲା ପରି ଗୋପୀଅଙ୍କେ ଜଡ଼ି ରହିବ । ଘୋଷା ।

ଇନ୍ଦୀବରଅଳକ ଶ୍ରୀମୁଖେ ତବୁକ ଧରି ସବୁ ଚୁମ୍ବ ବହିବ । ଈକ୍ଷଣ ଈକ୍ଷଣବାଣେ ବନିପକା ଦୋଷ କରିଛୁ ମୁଁ କହିବ । ୧ । ଈଶାନ-ପ୍ରତିମା କୁଚେ ପାଣିପଦ୍ମ ଚଢ଼ାଇ ତଡ଼ିକ କମ୍ପିବ । ଈଶା-ସର ନଖେ ଚନ୍ଦ୍ରକ୍ଷେତ୍ର ଚଷି ପ୍ରେମବୀଜ ତହିଁ ବୁଣିବ । ୨ । ଈକ୍ଷୁରଥା ମୋର ଏଥିରୁ ଅଛି ବ ଅଧରୁ ଅମୃତ ପିଇବ । ଈଣୀ ଈଣୀ ଜାକ ସଞ୍ଜୀବନୀ-ମନ୍ତ୍ରେ କାମଯମମୁଖୁଁ ଜୀଇବ । ୩ । ଈଷଦ୍ଧାସ ମୁଖେ ପ୍ରକାଶ କରିଇ

ଗଚ୍ଛିଉଥବେ ଉଷ୍ଣାଇବ । ଇଷ୍ଟ ପୂର୍ବେ ସେହୁ କାମେ କରଅନ
ବଦଅନ ଶୋଭ୍ନ ଗୃହ୍‌ବ । ୪ । ଈଷତ୍ସ ନ କଲେ ଦଇବ ମନେ ମୋ
ନୂଦଇ ବଚ୍ଛେଦ ହୃବ । ଭିଦ୍ଦୃଷ ଘଗ୍ୟ ଭ ଅଚ୍ଛୁ ଉପଇଦ୍ଦ ବୋଲେ
କେବେ ଭନ୍ନ ନୋହୁବ ।

———

ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।

ଉପବନ ।

———

(ଶ୍ରୀମତୀ, ଲଳିତା, ବିଶାଖା, ଗୋପାଙ୍ଗନା ବିଚରଣ କରୁ୬)

ସ୍ୱଗ ଅରବୀ । ତାଳ ଝୁଲା ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ଭ ନାଦରେ ପ୍ରାଣଯଙ୍ଗିଭ ଶୁଭୁ କବୁଞ୍ଜବନେ । ଶୁଣିରେ ସୁଧା
ବରଷେ ଯଥି କାଣେ ଅପଥନେ । ପଦ ।

ଦିଗ ବିଦିଗ ପ୍ରଷ୍ଣଇ, ଖଗ ମୃଗ ଜଡ଼ କଇ । କୁଳବତୀ ଲକ୍ଷାଗନ୍ତି
ଫିଟାଉଛୁ ଭ ଯଭନେ । ୧ । ଭୋଳଲା କୁସୁମ କରୁ, ଗନ୍ଧପଞ୍ଜୁ
ରମ୍ୟୋଜ୍ଜୁ, ରହୁ ମୁଁ ପାଇବ ନାହୁଁ ଘଡ଼ି ଦେ ନେଇଁ ସ୍ୱଦନେ । ୨ ।
ନ ଅସୁଁ ସେ ମୋ ପାଶକୁ, ଲଭନ୍ଲଣି ଏ ଦଶାକୁ, ନୀପଫୁଲ ପଚ
ରୋମ ଉଠିଲା ମୋ ଅପଙ୍ଗନେ । ୩ । ବଜାଏ ବରଦ୍ଧବଂଶୀ, ବକ୍ତ୍ରଞ୍ଜ-
ଦେବତା ବସି, ଧ୍ୱଷଇ ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ପ୍ରକଟିଲା ଚ୍ଛିଭୁବନେ । ୪ ।

———

ବେଣାକ୍ଷ, ଅଠତାଳୀ ।

ଲଳିତା—

କେ ମୁରଲୀ ବଜାଉଛୁ ବୃନ୍ଦାବନେ ଗୋ । ତା ପର ନାଗର
ଅଉ ନାହୁଁ ଜଣେ ଗୋ । ଘୋଷା ।

ସେ ନାଦ କର୍ଣ୍ଣେ ବାଜିଲା, ପାଦ ମୋର ନ ଚଳିଲା, ମାଉ

ମରମେ ଭେଦିଲା ପଞ୍ଚବାଣେ ଗୋ । ୧ । ମୁରଲୀ ବଡ଼ ପ୍ରମାଦ, କଲା
ମୋତେ ଅପ୍ରମାଦ, ପତିବ୍ରତା ଛଡ଼ାଇଲା ପର ମଣେ ଗୋ । ୨ ।
ଚିତ୍ରପଟେ ଲେଖାଇବ, ଯତନରେ ରଖାଇବ, ଚିତ୍ତ ତହିଁ ଶଣ୍ଠାଇବ
ଅନୁକ୍ଷଣେ ଗୋ । ୩ । ବନମାଳି ଦାସ କହେ, ନନ୍ଦସୁତ ମନ
ମୋହେ, ଭକ୍ତି ମୁଁ ମଜ୍ଜି ରହିବ ଶ୍ରୀଚରଣେ ଗୋ । ୪ ।

———

ଶଙ୍କରାଭରଣ । ତାଳ ଝୁଲା ।

କଶାକ୍ଷା—

ସହି ନିକୁଞ୍ଜବନେ ବଂଶୀ କେ ବଜାଏ ।
ଶ୍ରୁତିଯୁଗେ ସୁଧା ବରଷାଏ । ପଦ ।

କେ ବନଦେବତା କି ମନ୍ତ୍ର ଗାଏ । ପଲ୍ଲବିତ କରେ ଦ୍ରୁମ ଲତାଏ ।
ଖଗ ମୃଗ ପୀରତି ଲଗାଏ । ୧ ।
ପତିବ୍ରତା ସତୀ ମତି ଭୁଲାଏ । ମନ ମଥନରେ ତନୁ କମ୍ପାଏ ।
ଲଜ୍ଜାଗ୍ରନ୍ଥି କି ଯତ୍ନେ ଫିଟାଏ । ୨ ।
ଟୋପଲା କୁସୁମ କଳି ଖସାଏ । ଅସମ୍ଭବକୁ ସମ୍ଭବ କରାଏ ।
ଶୁଣାଇ ନ ଥିଲା ଆଜଯାଏ । ୩ ।
ବନମାଳୀ ଏହି ରସରେ ଗାଏ । ତା ବିନୁ ମୁରଲୀ ଆନ କେ ପାଏ ।
ସହି ସେହି ନାଗର କହ୍ନା ଏ । ୪ ।

———

ଖଙ୍କସ୍ବଭରଣ । ତାଳ ଝୁଲା ।

ଦୁଷ୍ଟ —

ନବନାଗର କାହ୍ନା ମୁରଲୀ ବଜାଏ ।
ଶୁଣିଲା ଭରୁକୁ ପଞ୍ଚବାଏ । ପଦ ।

କ୍ଷୀଭରବ୍ଧି ନୋହେ ତନୁ କମ୍ପାଏ ।

ବଶିଶ ନୋହେ ମରମକୁ ପାଏ ।
ଶିଖି ନୋହେ ମାନସ ଭଡାଏ । ୧ ।
ହେବା ଛାଣେ ହେନ୍ତୁ ମନ୍ତ୍ରର ଗାଏ:
କର୍ଣ୍ଣେ ବାଜି ଅଭ ନ ଚଳେ ପାଏ ।
ହଳେ ଧର ମଦନେ ମତାଏ । ୨ ।
ହଟ କର ଛଳ— ଘାଟକୁ ଯାଏ ।
ଅଭିଶିବୁନେ କଳଙ୍କ ଲଗାଏ ।
ନୀପମୂଳେ ଭଙ୍ଗୀ ଶୋଭି ପାଏ । ୩ ।
ବନମାଳୀ ଏନ୍ତୁ ଚିତ୍ତରେ ଗାଏ ।
ଅସତ କଥାକୁ ସତ କରାଏ ।
ଭାବୁ। ହେନ ଏତେ ଦୁଃଖ ପାଏ । ୪ ।

———

ରାଗ ପରଜ, ଝୁଲା ।

ଅନ୍ୟ ଗୋପୀ—

ନନ୍ଦକିଶୋର ପଦ । ଶୋଭିଲେ ନ ଶବ ଚଉଦପୁରୀ । ଘୋଷା ।

କେତେହାଲ ବସି ବନ୍ଧୁ ଯତନେ । ରଚାଡ଼ିଲା ଚନୁନୀଳରତନେ । ଅଳପ ଅନାଇ ଦେଲେ ଅପାଙ୍ଗେ । ଅଙ୍ଗଯାକ ପୂର ରହେ ଅନଙ୍ଗେ । ୧ । ନୟନନନ୍ଦନ ତା ମଦନ-ଛୁରୀ । ସୁଖ ଦୁଃଖ ତହିଁ ରହନ୍ତି ପୂର । ଥରେ ଚାହିଁ ଦେଲେ ଅଳପ କର । ଜୀବ ଯିବାଯାକ ନୋହେ ପାଶୋର । ୨ । ଫୁଲକାଣ୍ଡ ଗୁରୁ କୋଦଣ୍ଡ ପର । ଭ୍ରୂଲତା କେନ୍ତେ ତାନଗ୍ନେ ଧର । ଧଇର୍ଯ୍ୟ ନ ରହେ ଚାହିଁଲେ ଦୂରୁ । ବରତି କେ ଯିବ ଶ୍ୟାମ ଅଗରୁ । ୩ । ଗୋପାଳକୁଳଙ୍କ କୁଳବହୁଡ଼ି ଇ । ନାଗରିସଙ୍ଗ ଦେଲେଣି ଛଡ଼ାଇ । ବଷପରୁ ହେଲା ଲୋଭ ମୂର୍ତ୍ତିସ । ସନ୍ତତ ନୟନେ କଲା ନିବାସ । ୪ । ବନମାଳୀ ବୋଲେ ମୋହନ ଦେହ ।

ମୋହିନୀମାନଙ୍କୁ କରାଇ ମୋହ । ଭଞ୍ଜିତ ବହଗା ଦେହବାର ବନ୍ଧ । ଏନାଛି ପଶୁଏ ସ୍ତବକ ବୃଶ୍ୟ । ୫ ।

---

### ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ ।

---

ଯମୁନାତଟରେ କଦମ୍ବମୂଳେ

( ଦୂତୀ ପ୍ରବେଶେ କୃଷ୍ଣ କଦମ୍ବମୂଳୁ ଉଠି ବୃତ୍ତାନ୍ତ ପଚାରି )

ରାଗ କୁମ୍ଭକାମୋଦୀ । ତାଳ ଆଦି ।

ଶ୍ରୀପତି—

ରସବନ୍ତ କାହାର ଯୁବତି଼ରେ କହ କହ ପ୍ରାଣସହ । ଷଣ୍ଡି ଯାଉ- ଥିଲା ଚଣ୍ଡୀଷପଥ ଦେଇ ମଣ୍ଡି ଦେଉଥିଲା ମହୀ । ଘୋଷା ।

ମଦନକରର ମୁକୁରକୁ ନନ୍ଦେ ବଦନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଇନ୍ଦୁ । ହସି ଯାଉଥିଲା ଅଳପ ଅଳପ ଖସି ପଡୁଥିଲା ମଧୁ । ୧ । ଖେଳ ଯାଉଥିଲା ଖଞ୍ଜନ ପକ୍ଷକୁ ଚାହିଁ ଯାଉଥିଲା ଆଖି । ନ ଭଜିବ ଅବା କେଉଁ ଯଷ୍ଟ ତାର ଭଲ ଭା ଛାଣ୍ଡ ଦେଖି । ୨ । ପଙ୍କଜକନ୍ଦରେ ଦୂର କରୁଥିଲା ଝଲକ ମୁଖ- ମଣ୍ଡଳ । ରଷାଣ କାଞ୍ଚନ ଗୋଷ୍ଠୀକ ଦେଖିଲେ ପାଷାଣହୁଁ ହେବ ଜଳ । ୩ । ଝୀନ ରଙ୍ଗ ଶାଢୀ ଫୁଟି ଦିଶୁଥିଲା ମୀନ ସୁଲୋଚନା ଲୁଚ । ଯେତେ ଯତନେ ଘୋଡ଼ାଇ ଯାଉଥିଲା ଘେତେ ଦିଶୁଥିଲା ଉଚ । ୪ । ଥଳକମଳ କି ଫୁଟି ଯାଉଥିଲା ଚରଣ ଶୋଭା ଦେଲେ । କନକଲତା କି ଲୁଚି ଯାଉଥିଲା ଅନେକ ରତନଫଳେ । ୫ । ରଙ୍ଗେ ଯାଉଥିଲା ରମଣୀରତନ ଅଙ୍ଗେ ସାରଶୋଭା ଯେନ । ପାଦେ ଶୋହବାର ବାଜେଣୀ ନୂପୁର ନାଦେ ମୋହୁଥିଲା ମନ । ୬ । କହେ କବି ଦ୍ୱିଜ ଶ୍ରୀଧର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣରସେ ହ୍ରାସ ଗାଇ ଦୃଷ୍ଟି । ଶମ୍ବରଶର ଭ୍ରମ କରାଇଲା ସ୍ଥଳ ଭୂମି ପ୍ରିୟବନ୍ଧ । ୭ ।

---

## ଭୈରବୀ—ଝୁଲା ।

ଦୂଷ୍ଣ—

ନଟନାଗରବର, ବାଟରେ ବଟ ନାଠ ଭୁ କର ନା । ପାଟଘ-କୁଳ ରାଟ-ସୁତ ଅପାଟପ କନ୍ଧ ନା । ଘୋଷା ।

ଚଣ୍ଡଳମତି ଅତି ପ୍ରପଞ୍ଚ ବାଳକମତି ମୁଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡ । ପାଞ୍ଚ ସ୍ତନ୍ଦଳ ଦୁଷ୍ଟ ବଦନ ଅଞ୍ଚଳ ଧର ନା । ୧ । ଯା କର ଧରୁ ବନତିମାନ କନ୍ଧୁ ନ ସ୍ପରଇ ରଜନୀ ଦିନ । ତାପରୁ ତୁ ନ କର ମୋହନ ଯା ଯା ରନ୍ଧ ନା । ୨ । ଏବେ ଫିଦ୍ଧାଣ ନ କର ଠାଣ ନୃପତି ରାଣ ଏଥି ପ୍ରମାଣ । ଗୋଧନ ଧନ ରହୁବେ ଛାଣ ମଦଘ ମୁଣ୍ଡ ନା । ୩ । ଘ୍ରଷଇ ଦ୍ୱିଜ ପଦ୍ମନାଭ ପଲନ୍ଧର ଏ ଢ ବଟସ୍ପ୍ରଧ । ପରଦାର ରତି ଏ ଅପକୀରତି ବାଦେ ରସ ନା । ୪ ।

---

## ମଲ୍ଲାର ।

ଗ୍ରୀ,ପତି —

ଝନ୍ଧୁ କେ ଦେ ରେ, ମୋ ମନ ରହୁଲା ମଞ୍ଜୁବେଶରେ ।
ଝଲମଲ ଝଲମଲ ଝଲକା ଝଲକେଁ । ଅଟଙ୍କ ରହୁଲ
ପଲକେ । ନାହୁଁ ନ ଥିଲା ଏ ମନ୍ତ୍ରୀଦେଶରେ । ପଦ ।

ଗୃରପାଶେ ସ୍ୱଦଚଣ୍ଡୀ          ମଧ୍ୟେ ଗୃଲେ ମନୋହାରୀ
ତାରା ମଧ୍ୟେ ଚନ୍ଦ୍ରମା ସାଦୃଶରେ । ୧ ।
ଭୃଙ୍ଗମାଳା ପଛବାଗୀ          ଗୃମଳ ଗୃଳ ଜବାରୁ
ତନୁ ତାର ପଦ୍ମପରା ବାଘ ଲେ । ୨ ।
ମନେ ଭେଦି ମାରଶର          ମଣିରୁ କଟାକ୍ଷ ତାର ।
ଛ ରଙ୍ଗରେ ଗୃଲେ ବେଢ଼ି ପାଶ ରେ । ୩ ।
ଝଷ୍ଟିତରେ ପୋତି ମଥା          ମଦେ ଦସି କହୁଁ କଥା ।
ଥରୁଥାଇ ଫଲଝଲା କେଶ ରେ । ୪ ।

ଦୃଶିତ ସ୍ୱପନ୍ତ ଦଉ                ଲଭବ କେମନ୍ତ ଛଉ ।
ନାରାୟଣ ସିଦ୍ଧ ଦେବ ଭାଷ ରେ । ୫ ।



ରାଗ—ତୋଡ଼ୀ ପରଜ । ଅଡ଼ତାଳୀ ।

ବୃନ୍ଦା—

ଡର ନାହିଁ ଢ ଦେ ପରତରୁଣୀ ଦରଣ ।
ଢୋର ଲାଗି ଦେର ପଡ଼ିବା ଦେବଟ ଶେରପଦ ଅଚରଣ । ପଦ ।
ଢୋଳାପ୍ରତିମାର ପରାୟେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଯଶୋଦା ଅଛନ୍ତି ପାଳ ।
ଢୁବଟ ଧନ ଦେଇଚ ମୋହନ ଲୋଚନ ଯେ ଭ୍ରୁଲପାଳୀ । ୧ ।
ଡାକା ଦେବା ଦିନେ ଅଇଲେ ଭତ୍ତାନେ ଦେଖିଛି ଷଣ୍ଢଦଶା ।
ଡାଳ ମଧ୍ୟମାଳୁ ଡାଳ ଅଣିମାଳୁ ଏଠାଲୁ ଢାଦା ଭରଷା । ୨ ।
ଢବଡାତ ତାଉ ଢଃସ୍ୱଭବ ଗୃହପ୍ରତ୍ରରେ ଜୟନପୁର୍ଣ୍ଣ ।
ଢଦ୍ରତଦ ଦେବ ମୃଦୁ ଅବୟବ ଶ୍ୟାମ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗଟ ଖ୍ରେଣ୍ଣ । ୩ ।
ଢାଢାଇ ଢାଣ ମୋହନ ବଂଶୀରବେ ବଦ୍ଧ ସୂରେଖ ଏ ବନେ ।
ଡଇଁ ଦେବଂ ଢିନା ଅମ୍ଭେ ଫଳ ଦନା ନ ପଡ଼ୁ ତା ଅମ୍ଭ କାନେ ।୪
ଢାଳମ୍ଭମନ୍ତ୍ରି ମନ୍ତ୍ର ନଦଶନା ଯେ ଖେଳୁଥାଇ ତୁମ୍ଭ ଭୁଲେ ।
ଦେଉଁଥାଉ ବଳପାକ ତୁମ୍ଭ ମନ ଶ୍ରୀହରି ଚନ୍ଦନ ବୋଲେ । ୫ ।

---

ପଞ୍ଚମ ଦୃଶ୍ୟ ।

ଉଦ୍ୟାନ ମଣ୍ଡପ ।

---

( ଗୋପାଙ୍ଗନାମାନଙ୍କ ସହିତ ଶ୍ରୀମତୀ ଉପସ୍ଥିତ । )

ବେଲାବଳ । ଝୁଲା ।

ପ୍ରଥମ ଗୋପୀ—

ହେଲା ବଡ଼ ପରମାଦ, ପ୍ରାଣସଜନ ରେ । ଶୁଣେ ନ ରଞ୍ଜନ
ଧଇର୍ଯ୍ୟ ଭଞ୍ଜନ ମୋହନମୁରଲୀ ନାଦ । ଘୋଷା ।
ଡାକେ ସଇସରେ, ଦ୍ଧ ରେଖେ ବାସ୍ତରେ, ହରଡେ ଲାଗି

ବିବାଦ । ଶୁଣିବା ମାତ୍ରକେ, ଅନ୍ୟ ଭା ବ୍ୟକ୍ତକେ, ମନରେ ହୁଏ ବିଷାଦ । ୧ । ଖଲେ ଗୁରୁଜନ, ଦେଲେଣି ଗଞ୍ଜନ, ଝିଙ୍କି କଏ କରି ପାଦ । ଯୋଉଣ ପ୍ରବଳ, କରାଏ ବିକଳ, ମଦନ-ମଦ ଉନ୍ମାଦ । ୨ । ଏ ମଧୁର ଧ୍ୱନ, ଲାଗଇ ମୋ ଧ୍ୱନ, ବାଣରୁ ବଳ ସୁଆଦ । ମଜାଇ ରଖିରେ ପତିବ୍ରତରେ ଜାତି କରେ ପରିବାଦ ।୩। ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେଉ ବୋଲେ କନ୍ଦେ ଅଉ ଛନ୍ତି ସେ ଗୁଣାନୁବାଦ । ବୋଇଲେ ଯଶୋଦା ଥିଲେ ଏ ପାଶୋର ଲୋକେ ଭାବ ଆହ୍ଲାଦ । ୪ ।

---

## ରାଗ ବାରୁଆଁ—ଅଡ଼ତାଲୀ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଗୋପୀ—

କୃଷ୍ଣେ ମୁରଲୀ ବାଜୁଛି । ଗଲେ ହେବ ଅପବାଦ ନ ଗଲେ ମରୁଛି । ଘୋଷା ।

ଶାଶୁ ନଣନ୍ଦ ମୋହର ଦେଖି ନ ପାରନ୍ତି । ଯମୁନାକୁ ନୀର ଆଣିବାକୁ ନ ଛାଡ଼ନ୍ତି । ୧ । ମଦନବାଣରେ ତନୁ ଯାଉ ହେଉଅଛି । ଏ ଜଳଦ ବାହୁଁ ଶବ ଅସ୍ଥିର ହେଉଛି । ୨ । ସେ ମୋହନବେଣୁଧର ପ୍ରାଣର ସଙ୍ଗାତ । ଗୋପାଙ୍ଗନାମାନେ ହେଟି ଦ୍ୟନ୍ତି ହୁଳହୁଳି । ୩ । କୁଳଛଡ଼ା ଘରବୁଡ଼ା ନାଗର କହ୍ନାଇ । ବୋଲେ ବନମାଳୀ ମିଛୁ କୃଦେ ପ୍ରାଣସହି । ୪ ।

---

## ରାଗ ଚୁମ୍ବା, ଝୁଲା ।

ତୃତୀୟ ଗୋପୀ—

ଯମୁନା ଯିବା କୋହଲା ମିତ । ବାଟେ ଛଳି ବସିଅଛି ନନ୍ଦସୁତ । ଘୋଷା ।

ସେ ପୀତପଟୁଆ, ପଥେ କରି ଠିଆ, ବୋଲୁ ଥାନ୍ତି ବାଣୀ ଅତମିତ । କରି ବଂଶୀସ୍ୱନ, ମୋହି ଅମୃ ମନ, ଚଉକୁ କରାନ୍ତି ବହୁଳତ । ୧ ।

ନ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ାଇ, ନ ଅନ୍ନ ବାଢ଼ାଇ, ନ ରଖାଇ ଅମୃତ ଅପ୍ରବୃତ୍ତ । ଯମୁନା-କୂଳରେ, କଦମ୍ବମୂଳରେ, ବସାଇ ଦେଅନ୍ତି ହୁରୁମତ । ୨ । ଜଳରେ ପୂରୁଚ, କଉତୁକ ଭ୍ୟାଜ, ବସ୍ତ୍ର ହରି କଲେ ହରବତ । ଖୋଲନ୍ତି ଜଳରେ, ଉଲଙ୍ଗ ହୋଇଲ, କର ଯୋଡ଼ି କର ଦଣ୍ଡବତ । ୩ । କେ ବୋଲେ ଗୋ ସହୁ, ଜଳ ନେବାପାଇଁ, ଯମୁନାଘାଟ ହେଲା ଦୁର୍ଘଟ । ହୋଇଲେ ବାହାର, ତନୁ ଥରହର, ଥିବେ ତନୁରେସ ଓକାଇଛ । ୪ । ଜଳରୁ ବାହାର, ଯେଝା ବସ୍ତ୍ର ଧର, ପିନ୍ଧି ଫେର ଯଉଲେ ଭୁରଗ । ବୋଲେ ବନମାଳୀ ଅଗୋ ବ୍ରଜବାଳ କୃଷ୍ଣ-ଚରଣେ ରଖି ଯା ଚନ୍ତ୍ର । ୫ ।

---

ରାଗ ଭୈରବୀ—ଅଠତାଳୀ ।

ପ୍ରଥମା ଗୋପୀ—

ଶ୍ୟାମ ସମ କମନୀୟତ ନାହିଁ ଆଉ । ତା ବାହୁଭଙ୍ଗୀରେ ମୋର ଦିନ ଯାଉ । ଘୋଷା ।

କି ସୁନ୍ଦର ପୀତପଟ । ତ୍ରିଭଙ୍ଗ ମୁରଲୀ ନଟ । ତା ଶିର ମୁକୁଟ ଦିଶେ ଦାଉ ଦାଉ । ୧ । ଆଜ ମଙ୍ଗଳାଙ୍କୁ ଜଣା । ଥିଲେ ନ ଥିଲେ କରୁଣା । ନୟନସମ୍ମୁଖ ମୋର ଛାଇଥାଉ । ୨ । ପଡ଼ିଗଲେ ତା ନଜରର । ମଦନ ମାଦକଶରେ । ନାରୀ ହୃଦୟରୁ ଖସି ପଡ଼େ ହାଉ । ୩ । ଜନ୍ମିଲେ ନନ୍ଦସୁ ଘନେ । ତାର ପଛେ ବନେ ବନେ । ଶିରେ ଯେବେ ବଲୁଥିବ ତା କଠାଉ । ୪ । କେବେ ରବ ରସେ ଭାସେ । ମନୋରଥ ରଚି ହ୍ରାସେ । ତା ପ୍ରେମସାଗରେ ଚନ୍ତ୍ର ବୁଡ଼ି ଯାଉ । ୫ ।

---

ରାଗ—କାମୋଦୀ । ତାଳ ଝୁଲା ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଗୋପୀ—

ଘନଶ୍ୟାମଙ୍କୁ କୁହାର ତାର ପ୍ରୀତିକି କୁହାର ଗୋ । ଘୋଷା ।

ମଥୁରାକୁ ଦଧି ବେଚ, ଯିବାପଥେ ଗୁଆଳଙ୍କ । ଲୁଟିଯେ ନେଉ-ଥନ୍ତି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଗୁହାରେ ଗୋ । ୧ ।

ଭୁଚନଜ୍ଞା କୁଳରେ, ଶୁଣୁଁ ନୀପମୂଳରେ, ପଳାଇ ଅସିଲ୍ଲ ଠାଇ
ଯାଚୁଥିଲା ହାର ଗୋ । ୨ ।

ଶୁଣିଛୁ ମୁଁ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ, ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀର ସଙ୍ଗରେ, ନାଗର ବାଞ୍ଛୁଛୁ
ବ୍ରଜଯାବରେ ତାହାର ଗୋ । ୩ ।

ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ କହଇ, କେ ଜାଣେ ବା କାହିଁପାଇଁ, ବ୍ରଜବଧୂ
ହୋଇଛନ୍ତି ସୁରଭି ମାହୁରେ । ୪ ।

---

ରାଗ—ଝୁଲା ।

ଚତୁର୍ଥୀ ଗୋପୀ—

ସଖି ଗଲ ସବେ ଯିବା ମିଳି ମଥୁରାପୁର । ଦେଖିବା ପରା ସବଳେ
ହଟନାଗର । ପଦ ।

ଯେ ମୋହିନୀ ବେଶ ଧରି, ମୋହିଲେ ଅମରପୁରୀ,
ଯାହାଙ୍କର ବେଶେ ଯୋଗୀ ହେଲେ ଶଙ୍କର । ୧ ।

ଯେ କରେ ମନ୍ଦର ଧରି, ରଖିଥିଲେ ଗୋପପୁରୀ,
ଯେଉଁ ପଥ ଗଲେ ଇନ୍ଦ୍ର ହଜ ମନ୍ଦର । ୨ ।

ଯାହାଙ୍କ ମୁରଲୀ ଧ୍ୱନି, ମୋହୁଥ କରେ ଅବନୀ,
ଗୋପାଙ୍ଗନା ସବେ ପରା ଛାଡ଼ନ୍ତି ଘର । ୩ ।

ସେ ମୋହନ ରୂପ ଦେଖି, ସଫଳ କରିବା ଆଖି,
ପାପତାପ ଶୂନ୍ୟ ହେବ ଆମ୍ଭ ଶରୀର । ୪ ।

ଏମନ୍ତ ସକଳ ନାରୀ, ଚଳେ ଧ୍ୟାନ କରି ହରି,
ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେଉ ବୋଲେ ହେଲେ ବାହାର । ୫ ।

—:o:—

# ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଙ୍କ

## ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ ।

( ଯମୁନା ତୀରେ କଦମ୍ବ ମୂଳେ ବଂଶୀହସ୍ତେ ଶ୍ରୀପତି ଉଭା )
( ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ପାଠକୁ ଲଳିତା ବିଶାଖା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ
ସହିତ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କର ଆଗମନ )

କାଫି । ଏକତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ଦେଖ ଲୋ ସଜନି ସେ କଦମ୍ବମୂଳେ କେ ସେ ।
ନବୀନନୀରଦତନୁ କେତେ ଶୋଭା ବିଶେ । ପଦ ।
କିଶୋର ବୟସ ତାର ରୂପ ବିଶେ ମନୋହର
ନାଗରୀଙ୍କ ଚିତ୍ତଚୋର ନଟବରବେଶେ । ୧ ।
ମନେ କର ବିବେଚନା ଜାଣେ କି ମନ୍ତ୍ର ରଚନା
ଯେଣୁଥାଇ ଗୋରଚନାବିନ୍ଦୁ ଭାଲଦେଶେ । ୨ ।
ମନରେ କି ଦ୍ୱେଷ ବହି ଅବଳା ବଧିବା ପାଇଁ
ଜାଣିଲୁ ନିଶ୍ଚୟ ବହି ଆଣିଛି ଏ ଦେଶେ । ୩ ।
ବନମାଳୀ ଦାସ ଭଣି ସେ ପରା ମୁରଲୀପାଣି
ପରଚେ ହେଲେ ତାଠାରେ ଜାଣିବୁ ତୁ ଯେ ସେ । ୪ ।

ରାଗ—ପରଜ, ତାଳ ଝୁଲା ।

ଲଳିତା—

ବଢ଼ାଏ ମୁରଲୀପାଣି ସେ ଭଲାଠାଣି । ଘୋଷା ।
ଦକ୍ଷିଣ ବାମକୁ ଜିଣି । ତାଙ୍କର ଅପାଙ୍ଗ, ଶରଙ୍କୁ କରତ, ପକାଇ
ମରମ ହାଣି । ୧ । ଦନ୍ତଇନ୍ଦୁ ନୀଳମଣି । ବିଳକ୍ଷପକ୍ଷରେ, ନକ୍ଷତ୍ର
ମାଳିକା, ଛିଙ୍କିଙ୍କି ଲୁଛନ୍ତି ଅଣି । ୨ । ବରଜରାଜରମଣୀ । କେତେ

ସୁକୃତରେ, ଏ ପୁଅ ପାଇଛୁ, ବଲା ଭଲା ସୁଲକ୍ଷଣୀ । ୩ । ଯେ ଧରିବ ଏହା ପାଣି । କୃତାର୍ଥ ତାହାର, ରମଣୀ ହେବାର, ବଳମାଳୀ ଭଣେ ଭଣି । ୪ ।

---

ରାଗ—କେଦାର । ତାଳ ସ୍ୱରମାନ ।

ଏକ ଗୋପୀ—

ମିତ ଅମ୍ଭ ଶ୍ୟାମଚନ୍ଦ୍ର କ ଶୋଭା ବିଶେଷ ଗୋ । ଘୋଷା ।

ଅଖଣ୍ଡ ଶୋଭା ମଣ୍ଡଳ, ଶିଖଣ୍ଡମଣ୍ଡନ ଚୂଳ, କ ଖଣ୍ଡ କଜ୍ଜଳରେଖନ୍ତୁ ପରଶେ ଗୋ । ୧ । ଭ୍ରମରୀ ସୁଷଲଦର, ପଚ ତା ବାଣୀ ଝର୍ଝର, କଗତି ମନ ମଣ୍ଡଳୀ ଜ ରସେ ଗୋ । ୨ । କୋଦେ ଭୁରୁମକମାଣ, ତା ନେତ୍ରବାଭକ୍ତ କୋଣ, ମାର ମାରଗଣଗଣ ବରଷେ ଗୋ । ୩ । ତା ମୋହନ ସ୍ମିତଭଣିରୀ, ଭୁଲେ ସୁର ତଳ ପଚ, ଲୁଦର ସୁଦରପଣ ହରଷେ ଗୋ । ୪ । ଶରଦରଜନୀଈଶ, କୋଟେ ତା ମୁଖ ଝଟାସ, ସେଡ ଲକ୍ଷ୍ମୀଅଛୁ ନାଶ ଦରଶେ ଗୋ । ୫ । କୃପାମୟ ଅବତାର, ଘମା ଈଶ୍ୱରଦେବତାର, ହେଲେ ବିନ ନେବ ତାର ପରଶେ ଗୋ । ୬ । ଲାବ ଦେଇ କୋଟୁ ଅବା, ଅବସର ସୁବାଇବା, ତା ପଦତଳ ଉର୍ମିବ, ଭରସେ ଗୋ । ୭ । କହଇ କବଭପନ, ଧାଉଥିଲେ ତା ଲପନ, ସ୍ୱର୍ଗସୁଖେତ ମୋ ମନ ନ ରସେ ଗୋ । ୮ ।

—:o:—

ରାଗ ସୌରାଷ୍ଟ୍ର । ଝୁଲା ।

ଦୂଷ୍ଟ—

ଦିନୁ ଦିନୁ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ଗୋ ନବ ନବ ପରା ମିତ ।
ଛବି ଦେଖୁଥିଲେ ପ୍ରୀତି ବଢୁଥାଇ ଉପୁଚି କୁହଇ ଚିତ୍ତ । ପଦ ।
ହାସରେ ସଖୀ ଭାଷରେ ତାର ପୀୟୂଷ ଯେ ଥାଇ ପୂର ।
ଶ୍ରୁତିରେ ପଶି ଧୃତି ନାଶଇ ବୃନ୍ଦ ତେଜଇ ନାସ୍ତି । ୧ ।

ଖଞ୍ଜନ ମୀନ ଗଞ୍ଜନ ମୃଗ ବଞ୍ଜନୟନ ତାର ।
ଝଟିରେ ପଡ଼ି କାଢି ମାରଇ ଛାଡ଼ି ମଦନଶର । ୨ ।
ସ୍ଥଡ଼ି ସବୁ ସଜାଡ଼ିଲା ତନୁ କେତେ କାଳ ବସି ବହୁ ।
କାମ ହୋଇଲେ ଧାମ ହୋଇବ ଶ୍ୟାମ ମୂରତି ଚାହୁଁ । ୩ ।
ବନମାଳୀ ବୋଲେ ମନ ମିଳିଗଲେ ବଶୋର ନ ପାରେ ଅଖି ।
ଯେତେ ଚତ୍ରେ ଲାବୁଥିଲେ ପୁଣି କେତେ ନୂଆ ନୂଆ ବିଶେଷ ସଖି ।୪।

---

ଦ୍ୱିତୀୟଦୃଶ୍ୟ ।

( ବୃନ୍ଦାବନେ କଦମ୍ବମୂଳେ ଶ୍ରୀପତି ଓ ଦୂତୀ । )

ରାଗ ଶୋକକାମୋଦୀ । ଅଠତାଳୀ ।

ଦୂତୀ—

ଶ୍ୟାମନାଗର ହେ ଏ ବେଶ ହୋଇବ ନାହିଁ । ଏ ବେଶ ଦେଖିଲେ ପାଷାଣ ତରଳେ ଯୁବତୀ ବଞ୍ଚିବେ କେହୁ । ଘୋଷା ।

ଉଭା ହୋଇଥିବ କଦମ୍ବର ମୂଳେ ନଟବରବେଶ ହୋଇ । ହେଜଥିବ ଯେବେ ମୋହନମୁରଲୀ ଅଧରେ ଚୁମ୍ବିବ ନାହିଁ । ୧ । ପିନ୍ଧିଥିବ ଯେବେ ପୀତାମ୍ବର ଝୁମ୍ପେ ଭୂମିରେ ଲୋଟିବ ନାହିଁ । ହସୁଥିବ ଯେବେ ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହୋଇ ତେରଛେ ଚାହିଁବ ନାହିଁ ।୨। ହେଉଥିବ ଯେବେ ଚନ୍ଦନର ଚନ୍ଦ ଟେଗ ରଚନା ଥିବ ନାହିଁ । ବାନ୍ଧିଥିବ ଯେବେ ତ୍ରିଭଙ୍ଗିମା ଚୂଳ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଶୋଭିବ ନାହିଁ । ୩ । ଯେତେ ବେଷ ଭୋଗେ ମନା କଲ ଶ୍ୟାମ ତେଜେ ବେଶ ହେଲ ଭୁହୁ । ବୋଲେ ବନମାଳୀ ଶୁଣ ହେ ବୁଝିବେ ଏ ବେଶ ରାଧାଙ୍କ ପାଇଁ । ୪ ।

ରାଗ ଭୈରବୀ । ତାଳ ଝୂଲା ।

ଶ୍ରୀପତି—

ମଦାଳସୀ ମନେ ବସି ନେତ୍ର ତାଳି ବାଳେ ଗୃହୁଂ ଗଲା ରେ ।

ଘୋ.ଷା ।

ଧନ୍ୟ ତାର ଶ୍ରୀମୁଖଶଶୀ । ଗଗନୁ ବ ପଡ଼ିଛୁ ଖସି । ମୋ ଧୈର୍ଯ୍ୟ-ଗୁଣକୁ ପ୍ରସାର ତରଙ୍ଗେ ବଳେ ଅକର୍ଷଣ କରୁଥିଲା ରେ । ୧ । ଭ୍ରୁରୁ ଚାପ ଅଞ୍ଜନ ଗୁଣ । ସନ୍ଧି ତହୁଂ କଟାକ୍ଷବାଣ । ରୋଷରେ କ୍ଷିପ୍ରରେ ରମଣୀ ମୋ ପରେ ପଦେ ପଦେ କରି ବକୁଥିଲା ରେ । ୨ । ଝୁଲେ ଶୋଭେ ଅଳକାପନ୍ତି । ଦିଶେ ଯୁବା ଧଇର୍ଯ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରି । ତଥି ପାଶେ ବସାଉଛୁ ଚନ୍ଦ୍ରଝୁମ୍ପେ ମାନସକୁ ଝାମ୍ପି ନେଉଥିଲା ରେ । ୩ । ମଣ୍ଟି କଡ଼ୀ ଭଲେ ଝଲକା । ଝଲକାଇ କରଇ ଶଙ୍କା । ତାଙ୍କର ଜ୍ୟୋତି ଶୁକ୍ର ବୃହସ୍ପତି ଜ୍ୟୋତିମାନ କରି ମୋହୁଥିଲା ରେ । ୪ । ହରିବଂଶାର୍ଣ୍ଣବ ଉଦ୍ଭୂତ । ଭଗୀରଥ ଭୂଦେବପତି । ବାଦ୍ୟାହୁର ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱପେ ଚନ୍ଦ୍ରାନନୀ ଛମୃବେଦା-ଶିଶ୍ରୀ ଦେଉଥିଲା ରେ । ୫ ।

—ঃ।ঃ—

ରାଗ ସୋମ । ଅଡ଼ତାଳୀ ।

ବୃନ୍ଦା—

ଅତସୀକୁସୁମ ସମ ଶ୍ୟାମ ଦେହ ମୁଁ ଗଲିଣି । ପଦ ।

ଅଳୀ ଅମୃତ ହବନ ଅସହ୍ୟ ଯେ ପେ ବନ ଅବଶ୍ୟ ତା ଛାମୁରେ ମୁଁ ନିବେଦନ କଲଣି । ୧ । ଅବକତ କଲେ ମୁଖ ଅଖଣ୍ଡସୁଧାମୟୂଖ ଅବର ସରବ ମୋର ଛୀଇଲେଦେଁ ମଲଣି । ୨ । ଅଧ ଅଧରରେ ସ୍ମିତ ଉଲସି ଦେଲେ ଲକ୍ଷିତ ରହୁବ ଏହୁଟି ବୋଲି କୃପାକଲ୍ପବଲ୍ଲୀଟି ॥ ଅତୃଷ୍ଣ ବଳୁଁ ଯଶୋଧା ଅଙ୍ଗୀକାର କଲେ ସହୁ ଅଭ୍ରବେ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ଦେବ ଏ ପକ୍ଷବପଲ୍ଲୀଟି । ୪ । ଉଗ୍ର ବର୍ଦ୍ଧିଶ ନୂପୁର ଉପବନ ଗୋପପୁର

ଅଣସ୍ ନୋହବ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଗିରଦଣ୍ଡ । ୫ । ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗନାଥ ଘରେ
ଅଟା ଧାରେନ ବଂଶୋଦ୍ଭ ସେ ଅଖିଳ-ଜନନୀ-ନାସା-ମୃଗମଦବନ୍ଦନ୍ତ ।୬।

—*—

ରାଗ ମୁଖାରୀ । ତାଳ ଝୁଲା।

ଶ୍ରୀପତି—

ହୃତି ଚଳ ରେ । ଋତିଦାୟିନୀ ଜନା ଭେ ବଳ ରେ । ସୁଖୁଷ-
ଉତ୍କଣ୍ଠା ଉଷା ଉଦ ରଷା ଉଦବାରେ ବାରେ ଘଳ ରେ । ଘୋଷା ।
ଚରମାଚଳ-ଚୂଳ ରଙ୍ଗ ମଣ୍ଡିଲା ଛଳ କଦବାକୁ ଗୋଲ ରେ ।
ଅଂଶୁକଚ୍ୟୁତ ଅଂଶୁକ ଭାଗ ବାମ ଥୋଇଲାନ୍ତି ଅନୁକୂଳ ରେ । ୧ ।
ଯାଷାଡରେ ଦେଖ ହୋଇଛୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜଞ୍ଜ୍ୟାତ ଯା ଷଡଦଳ ରେ ।
ବକ୍ଷ-ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ଖାଷମୁଖ ଶିଳୁଖ କନ୍ତୁରୁ ଯା ବାଣଫଳ ରେ । ୨ ।
ଯାନ ଦେଲାଣି ମଙ୍ଗଳ ଦେବାର୍ଚ୍ଚନ ବଜସ୍ ଆନତି ଯାଳ ରେ । ପୂର୍ଣ୍ଣ
ମୃଗାଙ୍କ ରଜତଥାଳୀ ଅଙ୍କ ଜବାପନ ଧୂମଜାଳ ରେ । ୩ । କହୁବ
ସ୍ୱଦସ୍ତ ଥିଲେ ସୁହୃଦସ୍ତ ନବଦୁର୍ମେଘପାଳ ରେ । ଉରଜ ଉଲଟ
ପଟ ଭେଣୀ ଫଣୀ ଦେଖାଇ ତା ଶୁକ ଟାଳ ରେ । ୪ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।

ଉଦ୍ୟାନ ।

———

(ଲତା ବିତାନରେ ଶ୍ରୀମତି, ଲଳିତା ଓ ବିଶାଖା ଉପବିଷ୍ଟ )

ରାଗ କାମୋଦୀ—ତାଳ ଏକତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀମତି—

କାହିଁରେ ମନ ସହୁ । ପ୍ରସନ୍ନ ହେଉ ନାହିଁ । ଏଥିକ କହ କେଉଁ
ଗତିକ ରେ । ଢ କଉ ଅରଜିବ ଢ କଉ ବରଜିବ ସେ ନବଘନ-
ଶ୍ୟାମ ଶ୍ରୀଚକ ରେ । ଘୋଷା ।

ଯୁଗଠାରୁ ଅଧିକ । ହୋଇଲାଏ ପଲକ । କେମନ୍ତେ ସମ୍ଭାଳବ

ଧୃତିକି ରେ । ତ୍ରିଭୁବନମୋହନ । ବଙ୍କିମ ବଂଶୀସ୍ୱନ କାହ୍ନୁ ଗୁମ୍ଫିଲା ମୋର ଶ୍ରୁତିକି ରେ । ୧ । ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳକବାଟ ପୃଥୁଳୁଚ ସେ ନଟବର-ମୁକୁଟ-ମଣି-ଛଟିକି ରେ । ମାନସେ ଧ୍ୟାଇ ଧ୍ୟାଇ । ସଭେ କି ସ୍ତୁତି ଦେବ । କୁଳବରତ ନୀତି ଛାଡ଼ିକି ରେ । ୨ । ଗଉଣ ଗିରି ଏଡ଼ା । ରତନନନ୍ଦନୀ ସେବା । ବର୍ତ୍ତରେ ବଳାଇବ ମତିକି ରେ । ଦେବ ଶ୍ୟାମ ସଙ୍ଗତି । ଲଭି ସୁଖସ୍ୱାଦ । ମଣ୍ଡଳେ ଟେକାଇବ ଛତିକି ରେ । ୩ । ତକୁଚୋଞ୍ଚି ସରେ ବେନେ । ଯୋଡ ତଳିବ କୋଳେ । ସେ ନବକିଶୋର ମୂରତିକି ରେ । ପରତେ ନାହିଁ ମୋର । କଲଭେ ମଦନର । ନ ବସି ପାରିବ ବରତିକି ରେ । ୪ । କହେ ଶ୍ରୀ ସ୍ରେଠଦାସ । ନୃପତି କୃଷ୍ଣଦାସ । ନେତ୍ରେ ଲଗନ କଣ୍ଠାପତିକି ରେ । ଦେଖାଇ ଦେଇ ଥରେ । ଏବେ ଧ୍ୟାନପଥରେ । ପକାଇ ଦେବେ ଅଙ୍ଗୀରଚିକି ରେ । ୫ ।

---

ଗୀତ ପରଜ ବସନ୍ତ । ଏକତାଳୀ ।

ଲକ୍ଷଣା—

ପୀରତିପଥ ଖସଡ଼ା ରେ, ସଙ୍ଗିନ, ନ ଜାଣି ତହିଁକି ପଦ ବଡ଼ାଇଲେ ପଦପଦକେ କଚଡ଼ା ରେ । ଘୋଷା ।

ଚତୁଣ ମଞ୍ଜୁଳ ଶିଳରେ ଗଇଳ ହୋଇଣ ଅଛଇ ଇଡ଼ା । ଆଉ ଗୁଳଭାର ଅଧିକ ଗୋଦର ହୋଇ ପାରୁ ନ ଛଡ଼ା ରେ ।୧। ତପି ପଦାଙ୍ଗୁଳ ସ୍ଥିରେ ବେଳ ଗଳ ଦୃଷ୍ଟିପଥକୁ ନ ଛଡ଼ା । ନୋହୁଲେ ଯେ ଜନ କହନ୍ତୁ ସେବନ ତାର ପଚ୍ଛେ ପଚ୍ଛେ ଗୋଡ଼ା ରେ । ୨ । କେବଳ ଏ ଘାଟ ଯିବାର ନକ୍ଷଟ ବଚନେ ନୂଆଇ ବ୍ରୀଡ଼ା । ଯେବେ ତୋର ଜନ୍ମ ବୃଦ୍ଧିବଳ ଅଛୁ ଚରଣ ତହିଁକି ବଢ଼ା ରେ ।୩। ଜ୍ୱସ୍ତିବେ ଗୋ ସଖି ଲଗାଇଏ ଦେଖି ଅଧିକ ହୋଇବ ପୀଡ଼ା । ବନମାଳୀ କହୁ- ଯେବେ ପାରୁ ଯାଇ ସୁକୀର୍ତ୍ତି ପତାକା ଉଡ଼ା ରେ । ୪ ।

—*○*—

ରାଗ କାମୋଦୀ । ତାଳ ଅଠତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ଦିନେ ନ ଡାକବୁ ରାଧିକା ବୋଲି,
ମୁରଲି, ତୋତେ ଶରଣ ଗଲି । ଘୋଷା ।

ତୁ ନନ୍ଦସୁତ ମୁଁ ଭାନୁକୁମାରୀ, ବଂଶୀ ହେଲୁ ସିନା ପରତେ କର । ୧ । ଲୁଚାଇ ଯାଏଁ ସଖି ସଙ୍ଗତେ, ତୁ ଯେଣୁ ଚହଟିଲୁ ମୁରଲି ମୋତେ । ୨ । ଛାଡି ତୋର ବଣାବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡ, ଧ୍ରୁବ ସଙ୍ଗେ ଥାଇ ପଞ୍ଚମକାଣ୍ଡ । ୩ । କୃଷ୍ଣହସ୍ତ ବଂଶୀ ହେ ଦୟନ୍ତା ମୋତେ, ଭସାଇ ଦିଅନ୍ତୁ ଯମୁନା ସ୍ରୋତେ । ୪ । ମୁରଲିର ଶୁଣି ଏତେକ ବଡ଼ାଇ, ପଡିବୁଡା ବୁଡ଼ ଦିଏ ଛଡ଼ାଇ । ୫ । ବନମାଳୀ ବୋଲେ ଚିନ୍ତା ନ କର, ଅବଶ୍ୟ ଆସିବେ ମୁରଲୀଧର । ୬ ।

—•○•—

ରାଗ ଏଲକାରକାମୋଦୀ । ଏକତାଳୀ ।

ବିଶାଖା—

ଦେଖିଲେ କାହ୍ନୁ ମନ ନ ଯିବ ଗୋ । ଯଉବନ ଭର ତନୁ ସହିବ ଗୋ । ନବନୀରଦଜେତୁ ତମାଳପତ୍ରଗାତ୍ର କାମବରରେ ତନୁ ରାଞ୍ଜିବ । ଘୋଷା ।

ଦିନେ ଦେଖିଲି ତୋଟେ, କେଳିକଦମ୍ବମୂଳେ, ଅନନକୁ ଲକ୍ଷ ନ ସହିବ ଗୋ । ୧ । ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କ ନୃତ୍ୟ, ନ ସ୍ଥିର ହେବ ଚିତ୍ତ, ରୂପ ତାଠାରେ କେ ନ ମଜ୍ଜିବ ଗୋ । ୨ । ଦିନେ ସେ କୁଞ୍ଜବନ ଦେଖି ହେଲି ଅଜ୍ଞାନ, ସେଦିନ ହୋଇଅଛି ଭାଜିବ ଗୋ । ୩ । ବୋଲଇ ବନମାଳୀ, ଶ୍ୟାମଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଭଜ, ସତେ ପିଣ୍ଡ ତେଜିବ ଏ ଜୀବ ଗୋ । ୪ ।



## ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ ।

ବୃନ୍ଦାବନେ

( ସୁଦାମ, ସୁବଳ, ଶ୍ରୀପତି ଉପବିଷ୍ଟ । )

ରାଗ ପୁରବୀ—ତାଳ ଝୁଲା ।

ଶ୍ରୀପତି —

ଥିବ ସେ ପ୍ରୀତିକି । କେବଳ ମନ୍ତ୍ରି ପକାଏ ସ୍ଥିତିକି । ପଦ ।

ପ୍ରୀତି ପରକାର ବଡ଼ର ବଡ଼, ସୁବଳ ଅଗେ କହନ୍ତ ଶ୍ରୀବତ୍ସ; ପ୍ରଥମ ଲେଟ ବଢ଼ିଲା ଉଗ୍ରତେ, ମଧ୍ୟସ୍ତ ଅବର ହୁଏ ପଦିଂରେ ।୧। ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳରେ ଛ ସନ୍ଧୁ ନ ଥାଏ, କେବେ ହୁଡ଼ି ଦେବ କେଉଁ ବ- ଥାଏ, ବଳାତ୍କାରେ ଉଦ୍ଧି ପଡ଼ିଲ ଗଣ୍ଡି, ବଳନ୍ତେ ସେ ଯେବେ ନ ଗଲା ଫିଟି ଯେ । ୨ । ନିର୍ମଳହୃଦ ସାର ଦରପଣ, ଛନ୍ଦି କାଚ ଦେବ ଲକ୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଅନୁରାଗ-ବୃଷ୍ଟି ପଡ଼ନ୍ତ ବଳେ, ନ ଯାଇ ଯେବେ ସେ ରହିଲା ତିଳେ ରେ । ୩ । ସୁଦ୍ର ନଦୀପରି ବଢ଼ି ଅସିବ, ନେକନ୍ଦ୍ରୁଳଯାକ ବୁଡ଼ାଇ ଦେବ, ଷଣକ ଭିତରେ ଶୁଖି ପଡ଼ିବ, ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ଯାହାର ଭାବ ଯେ ।୪। ପ୍ରବର୍ତ୍ତି କର ବନ୍ଧୁତ ବପଦ, କରତି ପଦ୍ମାଉ- ଖିବ ସୁହୃଦ, ସଦାଶିବ କହେ ଜାଣି ଉପାୟେ, ନ କଲା ଯେବେ ସେ କହିବା ଯାଏ ରେ । ୫ ।

— ୦○*○୦ —

ରାଗ ଅଷ୍ଟାବସ୍ତ୍ର—ପଦ୍ମପଞ୍ଚ ।

ସୁବଳ —

ପ୍ରୀତିଶ୍ରୀତିଙ୍କ ବଷମ । ଯହିଁ ନାହିଁ ତାରତମ ରେ । ପଦ ।

ଷାନ ବଡ଼ ଯାହା ବୋଲନ୍ତିବାରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଏ ମନର ଭ୍ରମ । ମଧୁ ଯେବେ ଅଛ ମଧୁପକୁ ତେବେ ଲୁଟଇ କମଳ ସମ ରେ । ୧ । ହରି ବସିବର ବଣିକ ପରସ୍ପେ ଗନ୍ଧ ପ୍ରେମ-ରତ୍ନ କମ । ଭୁଭ ଦଣ୍ଡେ

ଗ

ଶିଖା ଭଙ୍ଗିବା ଜାଣଇ ଅନେକ ନାହିଁ ପରଶ୍ରମ ରେ । ୨ । ଛାତି ଖୁଲଣ୍ଡୀଲ ଲାଜ ବ୍ୟବହାର ମଣଇ ଏ ଅନୁପମ । ଦଉଦ୍ରା ରୂନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ବସିଲେ ଚାଉ ଦେଖାନ୍ତି ବେ ଯମ ରେ । ୩ । ବନ୍ଦର ଶେଷର ନାଗର କଥାକୁ କରେ ପରବତ ସମ । ମୁଖ ଭ ଦେଖିଲେ ଦୁଃଖ ଘୋର ଅସେ ଛଡି ହୁଏ ଦମ ଦମ ରେ । ୪ ।

---

## ଶୁଭ ଜଙ୍ଗଲା—ଭାଲ ଅବି ।

ଧୁଦାମ—

ଜଗି ଜଗି ପର ଯାଚି ଜ ଛାତି ଫୁଲୁଇ ।
ଉଦ ପର ଦୁଇ ଲୋକେ ଜଦା ଭାଇ । ଘୋଷା ।
ପ୍ରଭୃତ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପଣ    ମାନ ଗଉରବ ଗୁମାନ ।
ଦେଖୁ ଦେଖୁ ତାହା ମାଗି ସମସ୍ତ ହରାଇ । ୧ ।
ସୁଖ ସ୍ନେହ ଅନୁରାଗ    ତା ଗୁଣ ପ୍ରେମ ସୁଅର ।
ସୁମର ସୁମର ନେତ୍ରୁ ଲୋତକ ଝରାଇ । ୨ ।
ସଂଯୋଗେ ଉତ୍ସ ଜ ଛୁର    ବଜ୍ଜେଦେ ଦୁଃଖ ଅପାର ।
ମାଭ-ବରତରେ ମରମକୁ ସେ ଚରଇ । ୩ ।
ହୃଦେ ଜଳେ ଜାଗାଇଲ    ବଇଲ ମହା ଅନଳ ।
ମନ ବଚନ କାୟକ ତା ପାଶେ ଧରଇ । ୪ ।
ଉଜାଗର ଚଣି ଦିନ    ତାହାର ନାମ ରଜନ ।
ମୋହ ମୂର୍ଚ୍ଛା ଯଗି ଗଡ଼ିଦେବକୁ ଥରାଇ । ୫ ।
ଛୋଡ଼ିଲେ ତାହାର ସଙ୍ଗ    ପଡ଼ୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରସଙ୍ଗ ।
କୁଳ ଅଭିମାନ ସବୁରକୁ ପହଁରାଇ । ୬ ।
ଯେ ଉପଲ ଏ ଉଦରେ    ଘଟନେ ବିଜ ନ ସରେ ।
ବୋଲେ ରାମକୃଷ୍ଣ ଚେକ ମନକୁ ବରାଇ । ୭ ।

---

ରାଗ କେଦାରକାମୋଦୀ—ତାଳ ଝୁଲା ।

ସୁବଳ—

ବଚନ୍ତୁ ପ୍ରେମ ଜଣା ଦଉଛି । ଶୀଘ୍ର ନେଲେ
ପ୍ରାଣ ଯାଏ ରହି । ଘୋଷା ।

ଯେଡ଼ିକ ଅଶେ ଜାଣିଥାଇ ରହି । ତେତ୍ତିକ ବିଷଉ ଭଏ ହଉଛି । ୧ । ନ ବାଟର ଆଉ ହୃଦରେ ଛତି । ଏ ଗଣ୍ଠି ପଡେ଼ ସେ କୃଷ୍ଣର ଯେତି । ୨ । ସଙ୍ଗ ଉତ୍ସୁ ତାପ ବିସନ୍ତ୍ର ଜାତି । ସଡ଼ିକ ଘଡି ଚେଉା ଯାଏ ବଢ଼ି । ୩ । ଶଳବଚନ କହୁଥିବ ଛୁଟି । ଚଚଧ ଉପାଧ୍ୟେ ନ ଯାଏ ଛୁଟି । ୪ । ଧନ୍ୟ ଏ ବନ୍ଧେ ଯେ ଅନ୍ତୁ ପଡ଼ି । ନ ଜାଣେ ତା ବନମାଳୀ ସନାତି । ୫ ।

---

ପଞ୍ଚମ ଦୃଶ୍ୟ ।

(ପ୍ରକୋଷ୍ଠ)

—*—

(ଶ୍ରୀମତୀ, ଲଳିତା, ଚମ୍ପକା ଓ ବୃନ୍ଦା ଉପବିଷ୍ଟା ।)

ରାଗ—କରୁଣାଶ୍ରୀ ।

ଲଳିତା—

ପ୍ରୀତି ଲାଗି, ହେବ ଶରା, ତାଳ ଚଉତାଳୀ । ଘୋଷା ।

ପଲଘ ପଲଘ ଚଢ଼େ । ଉଲ୍ଲୁ ଘ ପଡ଼ୁ ଅନଣ । ବଜଭିତାର ଛେଶ ଉଚ୍ଚ ଦେଲାଣି ଦେଶ । ହେବ ପରା ଜନ୍ମ-ଅନୁଭାଗୀ । ୧ ।

କୃଷ୍ଣଯୋଗ ଧ୍ୟାନ ପଥ । ଉଦ୍ଧାରନେ କେତୁ ଶୋଷ । ଏଭାବେ ମଉନ୍ତ ଧର । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଭବଜଯୋର । ବସିଲ୍ଲଣି ବିବାହଶା ଭାଗି ରେ ।।

ମୂର୍ତ୍ତିମୁଣିତ ଅଞ୍ଜନ । ଅବର ବେଶଭୂଷଣ । ଚିତ୍ରଜନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ମଣ୍ଡ ପୁରଶ୍ଚରଣ । ପଣ୍ଡିତ ଭବୁଚି ହୋଇ ଲାଗି ରେ । ୩ ।

ଅପାଙ୍ଗ ସୂତ୍ରରେ ସିଝିଁ । ତାହା ମନ ବାନ୍ଧନ୍ତି ହିଁ । ମଣିଏ ପନ୍ତୁ ଛଅଇଁ । ପରମାନନ୍ଦ କହଇ । ଶିବୁ ପରା ପ୍ରୀତି ଭିକ୍ଷା ମାଗିବେ ।୩।

ରାଗ ଝିଂଝୋଟ—ତାଳ ଝୁଲା ।

ଷାଖା—

ପ୍ରୀତି କୃଷ୍ଣ ଷାଣ ଦିଅ ରେ । ବାନ୍ଧିବ ଛନ୍ଦିବ କର ଲୁହା ରେ । ଘୋଷା ।

ସ୍ନେହ ଲୁହା ଯତ୍ନେ ତତାଇ । ଅଶ୍ରୁଜଳ ତହିଁରେ ଦେଇ । ମାର ଘଗର ଯତନେ ଗଢ଼ିନ୍ତୁ ତହିଁରେ ବଳନ୍ତ ବସ ପିଅ ରେ । ୧ । ଅତି ବଡ଼ ଝଷ୍ଣ ସେ ଧାଇ । କେନ୍ତୁ ନ ଠାବଇ ତହିଁର । ନବୀନ ଦର୍ପଣ ପର ଝଟକଇ ସବୁଦିନେ ଦେଖ ବିଶେ ନୂଅ ରେ । ୨ । ସେ କ୍ଷୁଣ୍ଣିବ ଯେନ୍ତୁ ଲୁଣ୍ଟିବ । ଛାଡିଗଲେ ସବୁ ତେଜିବ । ନ ଅଇଲେ ଧପ ହସ୍ତେ ନାଶ ଯିବ । ପରହ୍ମମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣଗୀଅ ରେ ।୩। ତୋଲେ ବନମାଳୀ ସେ ଛଟ୍ଟୁ । ସାନ ବଡ଼ ନୁହେ କାହାର । ଯାହା-ଙ୍କେ ଯେବେ ପୀରତି କରଇ ଭେଟିବ କରଇ କୃଅବୃଅ ରେ ।୪।

ରାଗ ପୂରବୀ—ତାଳ ଅଠତାଳୀ ।

ଘ—

ସଜନ ପର ପୀରତି ସାର । କଲେ ମିଳା ସ୍ୱର ଦୋଏ ଗୋଚର । ଘୋଷା ।

ପଡ଼ିଯାଏ ଯେବେ ନେତ୍ରରେ ନେତ୍ର । ପୁଲକେ ପୂର ଯାଇଥାଇ ଗାତ୍ର । ୧ । ଅନୁଚ୍ଛେଦ ହୃଦେ ଅଭଦ୍ର ବହୁ । କେବେ ବଳଉଣ୍ଡ ଅସର ବହୁ । ୨ । ତାହା ଧ୍ୱନି ହାସ ଦେଲେ ମୁଖରେ । ବସନ ନେଇ ଦେଉଥାଇ ଖରେ । ୩ । ପଡ଼ିବ ପଡ଼ି ଅନ ଅନ ବେଶ । ଦେବା ପାଇଁ ବଳଥାଇ ମାନସ । ୪ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଲୁପ ସ୍ୱଲେ ହୁ । ତୁଭ ମୃତ୍ୟୁ ଏହା ଗୋଚର ନାହିଁ । ୫ ।

ରାଗିଣୀ ବେଲାରୋ—ତାଳ ଝୁଲା ।

(ପ୍ରାଣସଙ୍କଟ ରେ ହେଲା ବଡ଼ ପରମାଦ, ସ୍ୱରେ)

ଚକ୍ଷାଣ—

ପରପୀରତିରେ ହାଦିଁଶ ମଜେ କାମିନୀ,
ହେଲେ ସ୍ନେହଜାତ ନୂତନ ଗୁପତ, ପ୍ରକାଶ ହୁଅଇ ଯତନୀ । ପଦ ।
ସଙ୍ଗେ ଧନଞ୍ଜୟ, ଗୁପତେ ପ୍ରଣୟ, କଲେ ଭଦ୍ର ଚଉମ୍ନିନୀ ।
ଜାଣିଲେ ତା ଜନେ, ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା ସ୍ଥାନେ, ପ୍ରକଟ ମାତ୍ରେ ଯାମିନୀ ।୧।
ଅପଣାର ମନ, କରେ ସମର୍ପଣ, ପରେ ହୋଇ ପରାଧିନୀ,
ଶେଷେ ଅନୁତାପ ଦହନ ପ୍ରତାପ, ଭୁଞ୍ଜି କୁଳକଳଙ୍କିନୀ । ୨ ।
ସ୍ନେହ ସ୍ୱଭେ ଜଣି କଲେ ମଥାମଣି, ଶେଷକୁ ନ ଗୃହେଁ ପୁଣି ।
ଏପରି ପୁରୁଷେ, ଯେଉଁ ନାରୀ ରସେ, ଭୁଞ୍ଜ ପ୍ରେମପାଗଳିନୀ । ୩ ।
ଧର୍ମ ନ ପାରଇ, ମୁକ୍ତି ମଧ୍ୟେ ରହୁ ରଖିଲେ ଯତନେ ଅତି ।
ପର ସଙ୍ଗେ ପ୍ରୀତି ପରେ ସେହି ମତି, ଗୀତେ କହେ ନୀଳମଣି । ୪

---

ସଂଗ ଖମ୍ବାଜ—ଝମ୍ପାତାଳ ।

ବୃନ୍ଦ—

ପ୍ରୀତି-ସୁଧା କେ ଜାଣିଛୁ ଅନୁଭବ ବିନା ରେ । ପଦ ।

ଦିବାକର ନିଶାକର । କମଳ-କୁମୁଦ-ସର । ସବୃତ୍ତାନ୍ତ ହୋଇ-ଛନ୍ତି ଜଗତରେ ସିନା ରେ । ୧ ।

କ୍ଷୀର ନୀର ଅଗ୍ନି ଠାରେ । ରଖିଲେ ହେଲେ ସଧୀରେ । ପାବକ ନାଶକ ବାରୁ ତାର କରେ ମନା ରେ । ୨ ।

ପତଙ୍ଗ ପାବକ ଜଳ । ନାଶନ୍ତି ହେଲେ ପ୍ରବଳ । ହୋଇ ତହୁଁ କେହୁଁ ଜନ ହୁଅନ୍ତି ବିମନା ରେ । ୩ ।

ପଦ୍ମନାଭ ଦେବସଙ୍ଗ । ବଢ଼ି ବ୍ରଜଯୁବତୀସଙ୍ଗ । ସ୍ୱପନ୍ତି ଏପରି ଘୋର ହେବନ୍ତି ଯନ୍ତନା ରେ । ୪ ।

---

# ତୃତୀୟ ଅଙ୍କ ।

## ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ ।

(ପୁଷ୍ପବାଟିକା ।)

( ଶ୍ରୀମତୀ, ଲଳିତା, ବିଶାଖା ଓ ବୃନ୍ଦା ବିଚରଣ କରୁ କରୁ )

ରାଗ ଖମ୍ବାଜ—ତାଳ ଅଡ଼ତାଳୀ ।

ବିଶାଖା—

ମିତ ମୋ ଚିତ୍ତ କୌତୁକ ଜାଣିବେ । ଦୂତ କହିଲେତ ନ ଶେଷ ବାଣୀ । ଘୋଷା ।

ଏବେ ମୋ ଭରସା ବାହିଁରେ ନାହିଁ । ବାଧ୍ୟପ୍ରାଣ ଦେବ ସତ୍ୟ କହିଲ ମିତ । ୧ । ସଖିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ନ ମିଶୁ । ଉଦ୍ଧରେ ପ୍ରବରେ ବାହିଁବ ବସ୍ତୁ ମିତ । ୨ । ବଧୂଜନପଥର ଚରଣ ଚିହ୍ନ । କେତେ ଭଙ୍ଗ ମୋର ଉତ୍ତମ ଘାସେ ମିତ । ୩ । ସହାରଣେ ଅଙ୍ଗ ପୁଲକ କମ୍ପ । ଜଗନ୍ନ ନାରୀ ଚରଣରେ ବନ୍ଦେ ମିତ । ୪ । ଶ୍ୟାମଚନ୍ଦ୍ରରେ ମୋ ଚଞ୍ଚଳା ଚିତ୍ତ । ବୋଲେ ଜଗନ୍ନାଥ ଏ କଥା ସତ ମିତ । ୫ ।

---

ରାଗ ତୋଡ଼ିପରଜ—ତାଳ ଜପମାନ ।

ବୃନ୍ଦା—

ହେ ରମଣି । ବୃନ୍ଦାବନେ ଯେବେ ଯାଅ । ପୂର୍ବକରୁ ଶୀତ ସଙ୍କେତରେ ହେଉ ବାହିଁବ ପ୍ରୀତି । ଘୋଷା ।

ସ୍ନିଗ୍ଧ ଗମ୍ଭୀର ସଚନ୍ଦ୍ର କୁସୁମର ସହ ମନୋମୀନ ଶ୍ରେଣୀ । ଚନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦନ ଲବଙ୍ଗ ଯତନ କର କେହୁ କେହୁ ଶୁଣି ଯେ । ୧ । ମଳୟରେ ସହ କଳରବ ରହସବାର ସବୁରେ ଜାଣି । ବାହିଁବ ପଶ୍ଚିମେ

ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ସଙ୍ଗେ ଗନ୍ଧର୍ବଗଣମାନେ ପୂଜି ରେ । ୨ । ରଞ୍ଜନ ଉତ୍ତମ ସଭାଗରୁ ବସ୍ତ୍ର ଲଭେ ଯେବେ ଶିଳାମୂର୍ତ୍ତି । ଦେଉଥାଏ ସେ ଏ କଣ୍ଠରେ କେଉଁଲୀ ଲଭିବାର ପାଶ ପାଶ ରେ । ୩ । ହୁର ତନ୍ତୁଧାର ପଞ୍ଚତମ୍ଭ ଯଭା ଦେଲେ ଦେଲେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ । ସ୍ଫୁରିଲା ଏ ବଦ ସୁଧାରୁ ଅମୃତ ବଧୂ ଲୁବ୍ଧ ସ୍ତବ-ବୃନ୍ଦ । ୪ । ମୋହନ ଉତ୍ତମ ପଦାର୍ଥରେ ପ୍ରେମ ଜ ସ୍ଫୁଅଁରବାର ବଳ । ବଧବନ୍ଧୁ ବର ଲଳରବୁ ଛଉଦାର ତତ୍ତ୍ୱ ବଳବଳ ରେ । ୫ । ବୁଝିଗଲେ ଦେବ ଏହା ଶେଷଦେବ ସୁତ-ଭକ୍ତ ଅନୁମୂର୍ତ୍ତି । ବନ୍ଦେ ଜଳନ୍ଧରମଣ୍ଡପୁରନ୍ଦର ଓଦୋଇଲେ ତାହିଁ ସୁଖ ରେ । ୬ ।

—:0:—

ରାଗ ମାଳଶ୍ରୀ—ତାଳ ଅଠତାଳୀ ।

ଲକ୍ଷଣ—

ମୋହନମାଧୁରୀ ଦେଖିଥିବା ଜାଣ୍ଡି ଚନ୍ଦ ଶିବ ଏ ଅନ୍ତର ରେ । ଘୋଷା । ବୃଷ୍ଟିପାତଠାରେ, ଅନୁଭବରେ ତ୍ରପ ଶିଶିର ଜାହାର ରେ । ପାଶକୁ ଆସିଲା, ଯଉ ଲାଗୁଥିଲା, ବସିବସି ବଂଶୀଧାରୀ ରେ ।୧। କୃଷ୍ଣ ବୋଲି କେଶେ, ଡାକିଲେ ଗୋ ଏଣେ, ଶୁଣିଲେ ସବୁ ତାହାର ରେ । ଲୁପଦିଗକୁ ଗୁହଁଲେ ଅମୋଦରେ ବୋଲ-ଯାଉଥିବ ଭାବ ରେ । ୨ । କେତେ ସହ ଜାହିଁ, କେଉଁ ଦେବତାଙ୍କୁ, ଜା-ଶ୍ରୀରିପାଇଁ ଚୁହାଉ ରେ । ସବୁ ବରଣ ବଦନ ବୋଲୁଥିବ ଯଲେ ବୃନ୍ଦାବନାନ୍ତ ରେ । ୩ । ଜାହ୍ନବୀକୂଳରେ, ଚକ୍ଷୁକ୍ଷେତ୍ରୁ:ରେ, ଝଙ୍କ:ପାଃ ବନ୍ଧୁର ରେ । ଦେଖିବାପାଇଁଏ କେବେଥର ନେଲେ ଆଖି ନ ଶିବ ଏ ଭାବ ରେ । ୪ । ସେ ନାଗରବର, ବହିଲେ ଏ ବଚ, ପାଉନ ବର୍ଣ୍ଣିବା କର ରେ । ବୋଲେ ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ଆଜବ ଏଲେ ମନ୍ତ୍ର ଶିବ ଏ ପାଶୋର ରେ । ୫ ।

————

ରାଗ ପୂରବୀ—ତାଳ ଅଠତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀମତୀ —

ମନେ ପଡୁଛି ସେ ସେହି ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ । ପାଶୋରିବା ପାଇଁ ବେଳେ ଦେଲେହେଁ ଉନ୍ମୁଖ । ପଦ । କୁଟିଳ ଅଳକାବଳୀ । ଗଣ୍ଡମଣ୍ଡଳର ଛଟରେ । ନାସାପୁଟର ଦ୍ୱିରଦମୁକ୍ତାମୟୂଖ । ୧ । ଗୁରୁ ଗୋରଚନା-ଛଟା । ନର୍ତ୍ତିତ ଚରଭ୍ରୂଲତା ରେ । ନୂଅବରହମୁକୁଟ ଦରଶନ ସୁଖ । ୨ । ଶୋଭା ତନୁଭୂଷଣର । ସେ ବଂଶୀନ୍ୟାସ ଅଧର ରେ । ମନ୍ଦେ ହସି ଝିଙ୍ଗିବାର କଟାକ୍ଷବର୍ଷଣ । ୩ । ସଙ୍କି ଦେଉଥିଲ ପାନ । ତୋଳି ଦେଖିଲି ସ୍ୱପନ ରେ । ସହିଲା ଉତ୍ତରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନମଥମସ ॥ ଶୁଣ ସଙ୍ଗେ ସହଚରୀ । କର କରୁଣାମଞ୍ଜରୀ ରେ । ଅପରାଧିନୀ ରାଧାର ଶିବା ଜୀବ ରକ୍ଷ । ୪ । ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ଭାଷଣ । ଉଠି ସମସ୍ତେ ତକ୍ଷଣ ରେ । ମିଳନେ କୁଞ୍ଜେ ରମଣ ଲେଖୁଥିଲେ ଲେଖ । ୫ ।

—:୦:—

ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।

---

( ଯମୁନାତଟରେ କଦମ୍ବ ମୂଳେ ବଂଶୀହସ୍ତେ ଶ୍ରୀପତି ଉପବିଷ୍ଟ; କଳସ ଘେନି ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କର ପ୍ରବେଶ )

ରାଗ କାମୋଦୀ—ଯତିମାନ ।

ଶ୍ରୀପତି ଉଠି ଆସି—

କେଉଁ କାରଣ ମୁ ତୋ ସେବାକୁ ଗୋ, ମୋଠାରେ ଅବଧାନ ଦେବାକୁ ଗୋ । ଘୋଷା ।

ତୋ ଚରୁମୁଖ ମାଠି, ଘେନ ତିଳକବାଟି, କାଳର ଝରେ ବରବେଶିବାକୁ କୋ । ଲାଗଇ ମନେ ଦୁଃଖ, କୋଷ୍ଠ ସୁଧାମୟୂଖ, ଦପଟା ଝଟ ଛୁପି ଶିଖାକୁ ଗୋ । ୧ । ମନୋଦର କବରୀ, ସ୍ୱାଙ୍କି

ଯାଉଛି ଗୋଉ, ଛାଏଁ ରୋ ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦ୍‌ଗାଇବାକୁ ଗୋ । ବଉଷା ଢୋଦେ ମୋର, ସ୍ଥିର ନୀଳଗ୍ରୀମର , ଚଉଁର କେଶେ ମିଶାଇବାକୁ ଗୋ । ୨ । ଭୋ ପୟୋଧର ହେମଦାମ ଛୁଞ୍ଚା କୁସୁମ, ପର ମୋ ଛାତ୍ରେ ଅଙ୍କିବାକୁ ଗୋ । ମରଣୁଁ ଲାଜ ବଳେ, ଗୃହୁଁ ବନ୍ଧୁଁ ଭୋ କଳେବରକୁ ଅଳଙ୍କାର ଦେବାକୁ ଗୋ । ୩ । ସାଧୁ ସକଳବେଶ ଦେଖାନ୍ତି ଅଦରଷ, ଦେହା ନୋହିବା ପରୁଷିବାକୁ ଗୋ । ବଢ ମିଥ୍ୟର ବଢେ ସରେ ଦିଶେ ଭୋ ଦେଦେ; କେବଳ ଅନୁଗ୍ରହ ଯିବାକୁ ଗୋ । ୪ ।

---

## ରାଗ ଭୈରବୀ—ତାଳ ଝୁଲା ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ବାଟ ଛାଡ଼ ଯୁବଟ ନାଗର ଯମୁନାକୁ ଯିବ ଗାର ଅଏଁ ଢ । ବାଟ
ଯାଉଁ ଯେବେ ଲଟ ଲଗାଇବ ସ୍ତ୍ରୀଦିବନା ହେବ ମଥାମଣି ଢ । ପଦ ।
ଘରେ ମୋ ଜଣଦ ଅଟେ ବଡ଼ ମନ୍ଦ, ଶାଶୁ ମୋ ଅଟଇ ସପତ୍ନୀ ଢ ।
ଅଦେ ଚିହ୍ନନ୍ତେ ନା ନକର ତୁ ଜବା, ଭୁମ୍ଭ ଲାଗି ଜ ଅଛିବ ଏଥିଢ । ୧
ମୁହିଁ ବୃଷଭାନୁ ନୃପତିଙ୍କ ଜେମା, ଅନ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ମୋତେ ଅଛ ମଣି ଢ ।
ଧର ମୋ ଅଞ୍ଚଳ କରୁଛ ଛଞ୍ଚାଳି, ଜର ନାହିଁ ପର କୁଅମୁଣୀ ଢ । ୨
ନନ୍ଦ ମହାଙ୍ଗୁର ପୁଅ ଏତେ ବଡ଼, ଦେଖିଥାଅ ଗୋପ ଗଉଡ଼ୁଣି ଢ ।
କ୍ଷୀର ଦେଲାବେଳେ ପୂତନା ମାଇଲ ସ୍ତ୍ରୀହତ୍ୟାଦୋଷ ନ ବହୁଲ ଢ ।
ମୁ ଯେବେ ଏଥର ଅସିବ ପାଣିଢ, ଲଗେ ଅଏଁଥିବ ତ୍ରିବୁଷଖିଢ ।
ବୋଲେ ବନମାଳୀଶୁଣ ଠାକୁରାଣୀ, କବଷ ନ କର ବେଣୁପାଣି ଢ ।୪।

---

## ରାଗିଣୀ ଭୈରବୀ—ତାଳ ତ୍ରିପୁଟା ।

ଶ୍ରୀପତି—

ମୋ-ପ୍ରାଣ ପ୍ରାଣଧନ ଦ୍ୱାରେ ଯେଉ ଗୃହଁ ଯା । ପଦ ।

ତରୁଣ ବାଳେ ନବୀନା, ଦାରୁଣ ପଣ ଦୁଃଖିନା,
ଶରଣାଗତ ଜନରେ କରୁଣା ତୁ କର ଯା । ୧ ।
ସଖୀ ନୃପ ତୁ ଦୟାଳୁ, ଲାଗିଅଛୁ ଦୀନଦ୍ୟାଳୁ,
ମାଗିଛୁ ଯାହା କେମାନେ, ତାହା ମୋତେ ଦେଇ ଯା । ୨ ।
ବାଳି ବାମ ଦନ୍ତ ସିନା, ବାଳି ଦୋଳଗିବ ତୁନା,
ସଙ୍ଗି କର ଦେବ ଧନ, ଅଛି ଦଣ୍ଡେ ରହ ଯା । ୩ ।
ରଥାଙ୍ଗସୁତା ଶିବାୟ, ବ୍ୟଥା ନ ଦିଅ ରେ ମୋର,
ବୃଥାରେ ମଥା ନ ଯୋଡି କଥା ପଦେ କହ ଯା । ୪ ।
କହିଲେ ଗବନ ପଦେ, ପ୍ରୀତି କର ଶ୍ୟାମ ସଙ୍ଗେ,
ଧରଣୀରେ ଧନ ସେତୁ ଯାଉଛି ଶୋଭ ଯା । ୫ ।

---

## ରାଗ ଅଶାବରୀ—ଅଡ଼ତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀମତ—

ଯଉ ବାଟ ଓଗାଡ଼ । ବାଟ ନ କର ବଳମାଳ ଦେ । ପଦ ।
ବେଳା ଉଛୁର । ଯିବ ଏବର । ପୂଜବ ମୁଁ କରମାଳୀ ଦେ । ୧ ।
ଏ ଝାପସର୍କୁ । ସହ ଶିବାଙ୍କୁ । ମୁଁ ନୃପଇଁ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ ଦେ । ୨ ।
ଯତ୍ନାଦି ସଖୀ । ଦେଖି ନ ସହ । ଦେବେ ସିନା ବରଭାବ ଦେ । ୩ ।
ଏପଥ ଗେଲେ । ଅଟକ ବଳେ । ରହେବେ ଧ ସଙ୍ଗ ଅଳୀ ଦେ । ୪ ।
ଚଞ୍ଚାମୁଖରେ । ନ ଗଲେ ଯୁରେ । ଯାଂସୁ ଦେବେ ସିନା ଗଦ ଦେ । ୫ ।
ଲଙ୍କୀ ଲୁମ୍ବର । ଦେଖିଲେ ମୋର । ପଦ ଦେଉନାହିଁ ସ୍ୱପ ଦେ । ୬ ।
ବଢ଼େ ଉପନ୍ୟାଶ । କର ଚଞ୍ଚାନାଶ । ଯାଦ୍ଧି ସଯାବୃନ୍ଦ ବେଳ ଦେ । ୭ ।

---

## ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।

### ( ଉଦ୍ୟାନ )

( ଶ୍ରୀମନ୍ତ, ଲଳିତା, ବିଶାଖା, ଦୂତୀ ବିଚରଣ କରୁ କରୁ )

ରାଗ ମୋହନା—ଝୁଲା ।

ଶ୍ରୀମନ୍ତ—

ବ୍ରଜଯୁବତୀଙ୍କ ଅଙ୍ଗ ମଦନକୁ ମୋର ମୋହ ହେଲା ରେ । ଘୋଷା । ଘନଘର୍ଷଣ ହୃଦୟ ଦେଖି । ଚିତ୍ତ ମୋର ଉଡ଼ିଲା ଲାଗି । କାହିଁ କାନ୍ତୁ ହେଲେ ବଙ୍କୀବ ଶିଖିରୁ ସ୍ତନ୍ତି ସ୍ତନ୍ତି ଚଞ୍ଚ ବୁଡ଼ିଗଲା ରେ । ୧ । ଯେଉଁ ଭାବ ନୟନଠାର । ସେ ତ ଧୃତିକୁଠକୁଠାର । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ତାର ନବ ନବ ସ୍ତୁତି ଉକ୍ତ ଯାକ ମୋର ଧପଘଳା ରେ । ୨ । ବନ୍ଧୁବନ୍ଧୁବସ ଅଧର । ଦରହାସ ହେଲେ ମଧୁର । ଦୂରୁ ସ୍ମୃହିଁବାରୁ ଲୂଲୁକୁ ଜଗତ ଭରଳନୟନେ ଠାଉ ଗଲା ରେ । ୩ । ତାଙ୍କ ବନା ନାହିଁ ଶରଣ । ନ ବଦଳା ପଦେ ଚରଣ । କୁଳବକ୍ଷ ଷଷ୍ଠକୁଳର ବଉଳ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ମୋର ସହଗଲା ରେ । ୪ । ସମକୃଷ୍ଣ ଭାବେ ସଜ୍ଜନ । ହେବ ତାର ପ୍ରୀତିବାଡ଼ିମ । ଜାଣିତ ନ ହେଲା ଏତେ ପରମ୍ପର ଅଯୋଗେ ଭା ହେଉ ଗଡ଼ି-ଗଲା ରେ । ୫ ।

—*୦*—

ରାଗିଣୀ ଏରକଲ କାମୋଦୀ—ଅବି ତାଳ ।

ଦୂତୀ—

ଧୃତିକ ଧନ ହେନ୍ତୁ ରହୁବ ଗୋ ।
ସେ ମୂରତିକ ଦାରେ ଯେ ବଳାଇବ ଗୋ ।
ତ୍ରିତି ହେଁ ଶିବ ଭାବା ଗତିତ ଦେଖି ଜାବା
ମତି ଚ ଝଣେ ସ୍ଥିର ହୋଇବ ଗୋ । ଘୋଷା ।

ଜଡି ବେ ଘାନ୍ଧାଠାରେ ନୋହୁବ ଗୋ ।
ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗିକ ଶିରେ ପନ୍ତେ ବହୁବ ଗୋ ।
ଜାତି ମନକୁ ତେଜି      ରତି ରସରେ ମଜ୍ଜି ।
ଖ୍ୟାତି କୃଷ୍ଣେ ଦେଇ ଲଗାଇବ ଗୋ । ୧ ।
ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଲେ ପତିଙ୍କ ଭେଟିବ ଗୋ ।
ଶ୍ୟାମ ସ୍ମୃତି ଶୋକରେ ତେଜ ନ ମାରିବ ଗୋ ।
ପତିଙ୍କ ପଥକୁ ଏଡ଼ି      ପ୍ରୀତି ମାଦକେ ଜଡ଼ି ।
ଜାତି ଧରମକୁ ବଢାଇବ ଗୋ । ୨ ।
ରତିପତି କ ତୁଲ୍ୟ ହୋଇବ ଗୋ ।
ଷିତିରେ ଉପହାସ ବହୁବ ଗୋ ।
ପ୍ରତି ଅଙ୍ଗ ସୁଷମ      ପ୍ରତି ଅଙ୍ଗକୁ ସମ ।
ଭଡି ଏଥିକ ଜାନ୍ତୁଂ ପାଇବ ଗୋ । ୩ ।
ଷିତି ଦେବ ଗଉରବର ମତି ।
ବ୍ରଜପୁର ପଦ ଯୁଗ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଚନ୍ଦ୍ର ।
ଶ୍ରୀ ଗିପଥକୁ ନେଇ      ଅତି ଦରଷ ହୋଇ ।
ଜିଭି କ ନତି ହୃଦେ ଧ୍ୟାଇବ ଗୋ । ୪ ।

---

ରାଗ ଭୋଡ଼ୀ ପରଜ । ତାଳ ଅଢ଼ି ।

ଶ୍ରୀମଣ୍ଡ —

ସଜନ, ଗଳନ ମୁଁ ଲାଜେ ସଜି । କେଉଁ ଚୂଣେ ରଚି ଜକୁଣ୍ଡବ-
ଦାସୀ ମୋ ଚରଣେ ଅନ୍ତସ୍ତ୍ର ଛଜି । ଘୋଷା ।
ମୁଁତ ଯଉବନମଦରେ ଗୁମାନ ମନ୍ତ୍ରର ଶୁଣ ନ ଜାଣେ ।
ମୋତେ ଜଳକେଳ ଅଳସୀ ମଣିଳୀଗମନା ବୋଲନ୍ତି କେଣେ । ୧ ।
ଭୃକେ କେତେ ବାମା ନାଦାନ୍ତ ସୁଷମା ସମାରେ ଉମ୍ଭାକୁ ବଡ ।
ସେ ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡଚୂଳ-ନୟନ ଚଞ୍ଚଳ ଅନେ ଭ ନ କଲା କେଉ । ୨ ।

ମୁଁ ଗୃହୁଁ ନ ଜାଣେ ଲବେ କେଉଁ କୋଣେ ନ ଗୃହୁଁ ଗୃହିଣୀ ଗଲେ । ତେବେ ପୀତପଟ୍ଟ ନଟଶିଙ୍ଖିପିଠନଯୁତା ମୋ ନାମ ଦେଲେ । ୩ । ଏଥୁଁ ଯଦା ଭେଦ ଦେଉଛ୍ଛ ମୋଦ ନ ଜାଣନ୍ତି ଅନ ସଖୀ । କ୍ଷିତିପତିବୃନ୍ଦ-ମୁକୁଟ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ କେବଳ ମୋ ସାକ୍ଷୀ । ୪ ।

---

### ରାଗ ଦେଶାକ୍ଷ—ତାଳ ଝୁଲା ।

ଲଳିତା—

ଯାର ମନ ଯହିଁ ର ରସେ, ତାର ବନ୍ଧୁ ତାକୁ ଆନ ନ ଦିଶେ । ପଦ ।

ପାଶେ ଥିଲେ ସୁରସରିତ, ବାଲିଛି ଚାତକ ଗୃହକ ତାନ୍ତ, ହୋଇଲେ ହେଲେ ଅତି ଅରତ, ଘନଜଳ ବିନା ତାର ଜୀବତ । ୧ । ଦୁଷ୍ଟଚକ୍ର ନଜାବି ଥିଲେ, ଜଦାପ ଉପନତାପରେ ମଲେ, ଥିବେ ହେଲେ ଧୀବର ଜାଲେ, ଦେଖି ଦେଖି ମୀନ ଜଳକୁ ଭୁଲେ । ୨ । ଦେଖ ପତଙ୍ଗକୁ କେମନ୍ତ, ଅନଳ ପାଶକୁ ଧାଁଏ ଜରତ, ସହୁ ଦହି ଗଲେ ଯେମନ, ଶୋଚନା ତ ଥାଏ ତାର ଜନ୍ମିତ । ୩ । ବୋଲେ କବିରବ ଏ ଭାବ, ଯେ ଯେତେ କହିଲେ ଅଉ କି ହେବ, ଯାହାର ଯେମନ୍ତ ସ୍ୱଭାବ, ପ୍ରାଣ ଗଲେ ହେଲେ ଛାଡ଼ି କି ଯିବ । ୪ ।

---

## ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ ।

---

(ବୃନ୍ଦାବନେ ଲତାବିତାନରେ)

(ଶ୍ରୀପତି, ସୁବଳ, ସୁଦାମ, ମଧୁ ଉପବିଷ୍ଟ ।)

### କହ୍ନାଡ଼ି—ତାଳ ଅଠତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀପତି—

ନବରସେ ମୋହିଲା ମନ ନବରୁଇଲା । ପଦ ।

ମତିରେ ମତି ମଜାଇ, ବଶାଇଲା ଅତଳାଇ, କି କାଳେ ତରତର-ଅଖି ବୋଇଲା । ୧ । ତାହାକୁ ଝୁରୁ ମୁଁ ମୀତ, ...

ଦେବଙ୍କ ଚୁମ୍ବନ, ନୀପଫୁଲ ତୁଲ ସୁଗଣ୍ଡଭଳକୁ ଧରିଲା । ୨ । ଲାଜମିଶା ସ୍ମିତ ବୋଲେ, ନବୀନା ମୋ ପାଦତଳେ ଗୋଷ୍ଠଙ୍କ ଚୁମ୍ବନେ କୋଷ୍ଠ-ଗାତ୍ର ଥୋଇଲା । ୩ । ଇତିରେ ଅତି ଅଳୁରେ ବୀରୁ କଟ ଭଙ୍ଗୁ ଥରେ, ପ୍ରକମ୍ପ ଚମକ ପୂରପୂରଅଇଲା । ୪ । ଉତ୍ସବଦ୍ରୁମରୁ ଜାତ ବାଳକାଳରେ ଅମୃତ, ତାହିଁ ନାହିଁ କବୁ କରୁ ସବୁ ବଇଲା ୫ । ରାମକୃଷ୍ଣ ଜଳଜଶୀ, ସ୍ୱପେ ଗୁମାନେ ଭରସି, ଅସିବା ବଦ୍ଧପ ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱରଣ କଲା । ୬ ।

—:୦:—

ରାଗ ଝିଂଝିଟ—ତାଳ ଝୁଲା ।

ସୁଦାମ—

ଯାର ଯାର ଗୃପତ କଥା ତାର ତାର ସବୁ ସ୍ନେହ ରେ । ପଦ ।
କତି ଗୃହ୍ନୁଁଥିଲେ ତାହାର ମୁଖ । କରୁଥାଇ ମନ୍ ସକଳ ଦୁଃଖ ।
ପାବେ ପଡୁଥାଇ ସୁରପତି ସୁଖ, ଅନେ ମନ କ ବୁଝଇ ରେ । ୧ ।
ହିତ ସୁରପତି ମଣଇ ସ୍ମର । ତାହା ଦୁଃଖ ସୁଖ ମଂଣ ତାହାର ।
ଅନ୍ତର ଦେଖିଲ ସବୁ ଦିଗେ ଦିଶଇ ଶୋକ ସାଗରେ ଭସାଇ ରେ ॥
ନୟନେ ନୟନ ପଡଇ ଯେବେ । ଅନୁରାଗ ଜାଗି ବଢ଼ଇ ତେବେ ।
ଶୟନେ ସ୍ୱପନେ ମନ ନୟନକୁ ତାହା ରସରେ ରସାଇ ରେ । ୩ ।
ଦେବ ମାନସ ରସିଥାଇ ଉପେ । ଗୃହ୍ନୁଁଥିଲ ଧନରସ ବରଷେ ।
କହେ ପଦ୍ମନାଭ ସେ ଦେବ ପ୍ରଭାବ ମାର-ଶରେ ଭରସାଇ ରେ । ୪ ।

---

ରାଗ ତୋଡି ।

ସୁବଳ—

ଯେ ପୀରତି କଉଛ ତାର ମନ ଜାଣେ
କହିଲେ କ ପ୍ରତେ ଯିବ ଅଉ ଜଣେ । ଘୋଷା ।
ଦେବ ବାଣୀ ଶୁଣୁଣୁ ଦେଲେ ଦୋଇ ଲୋଷ୍ଟ ଲୋଭି
ଯାହା ଦେଉ ଥାଏ ଫୁଲବାଣେ । ୧ ।

ବକ୍ତ୍ରେ ମୃଗ ବେଶାଦେଖି                ଲୋହ୍ଲ ଥିବ ଯେବେ ଅଖି

ଝରୁ ଥାଇ ତାଙ୍କୁ ଝୁର ଅନୁକ୍ଷଣେ । ୨ ।

ଅଙ୍ଗରେ ଅଙ୍ଗ ନ ମିଶେ                ମିଶିଲା ପରି ଅଶ୍ଳେଷେ

ଚୁମ୍ବ ଦେଲେ ନାଚୁଥାଇ ନେତ୍ରକୋଣେ । ୩ ।

ଲବେ ବୋଇଲେ ମଉନ                ପକାଇ ଦେଇ ଗୁମାନ

ଦୃଷ୍ଟି ପଟ୍ଟେ ବୁଲଇ ସେ ଯାଏ ଯେଣେ । ୪ ।

ବେଳ ଅବା ତ ବଢ଼ିବାକୁ                ଲୁବଲେ ଠାଉ ବୁଦ୍ଧିକୁ

କମ୍ପୁଥାଇ ବପୁ ଯେତେ ଦରପଣେ । ୫ ।

ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ କହଇ                ଛନ୍ଦକୁ ପଟ୍ଟେ ପକାଇ

ଶତ୍ରୁକୁ ଦେଲେହେଁ ମିତ୍ର ପରି ମଣେ । ୬ ।

—:o:—

ରାଗ ସାବେରୀ । ତାଳ ଝୁଲା ।

ଶ୍ରୀପତି—

ରାମା । ତପସ୍ୱୀଠ ଚଧୁରନେ ।

ବନବାସୀ ଦରଶନେ ପୁରନ୍ଦରପଦ 'ନ ଇଚ୍ଛଇ ମନେ । ପଦ ।

ବ କହୁବ ଗ୍ରୀମିକର-ବରନାର ଜଗମ୍ଭ ଗୃହତା ଶୋଭା ।

ଲାବଣ୍ୟଲହରେ ସ୍ତବକ ପରାଏ କମ୍ପୁଥାଇ ଫୁଲଝରା । ୧ ।

ବ ମଧୁରନାଦେ ବାଜୁଥାଇ ତାର ଚରଣତଳ କିଙ୍କିଣୀ ।

ରସିକାରତନ ଭସ୍ମପଟ୍ଟରାକୁ ବୋଲୁଅଛ ଝଣି ଝଣି । ୨ ।

ଝୁଲିବା ବେଳରେ ସଟେ କ ପୀୟୂଷ ଝଲକ ପଡ଼ିବା ଜରେ ।

ରଦନକୁ ଧନ ଧର ଗୃପୁଥାଇ ଗୃଲୁ ପଲ୍ଲବ-ଅଧରେ । ୩ ।

କ ଦେଉଛ ମନ ବୋଇଲେ ଛଇଲା ମୋଡ଼ୁଥାଇ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ ।

ସ୍ନେହକାଳେ କବବଳ୍ଲବ ଜାଣଇ ଶ୍ରୀମୁଖ ଦେଖିବା ସୁଖ । ୪ ।

## ପଞ୍ଚମଦୃଶ୍ୟ ।

—:୦:—

### ପୁଷ୍ପବାଟିକା ।

( ଶ୍ରୀମତୀ, ଲଳିତା, ବିଶାଖା ଓ ବୃନ୍ଦା ବିଚରଣ କରୁ କରୁ )

ରାଗ ପରଜ—ତାଳ ଏକତାଳୀ ।

ବିଶାଖା—

ସଙ୍ଗାତ, ଶୀତିବକ୍ଷେ ପଡ଼େ ଝଣା । ସ୍ନୀତିରହୁ ଗଣି ଅତିପନ୍ତୁ କଲେ ଚଣ୍ଡାଶ କେଳିପ୍ରାଙ୍ଗଣା । ଘୋଷା ।

ଅନ୍ନ ବଳୟରେ ଧାନ କରଥିଲେ ଚହୁଁ ଭଙ୍ଗିଥାଇ କାନ । ଶୁଣା ଗଲେ ତୃଣା ନ ରୁଚଇ ଛଣାସୁଧା ସରପଣାମାନ । ୧ । ଛନ ଛନ ହୋଇ ଘନ ଘନ ହୋଇ ଅସୁଥାଇ ଅବିରତ । ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଶଙ୍ଖିଇ ପଞ୍ଜିରେ ଶଙ୍ଖିନ ସମାନ ନେତ୍ର । ୨ । ପାଖୁ ପାଖୁ ଗୋଚା ଯାଚ ହେଲାପରୁ ଛଖିତ ମୁଖ କରେଣେ । ମୁଖ ଦେଇ ତଳେ ଦୃଷ୍ଟି ଯାଇ ଷଟେର ଚଷିବା ଆଶା ନ ରଖେ । ୩ । ଗଡ ଚୁମ୍ବନରେ ଭତ ହୋଇ-ଚାରେ ଓଷ୍ଠ ଗୋଛ ହେଉଥାଇ । ସନ୍ତାନୀ ଦେଖିଲେ ଭଜନୀଶମୁଖୀ ଶୁକପଡ଼ାଇ ବସାଇ । ୪ । ରହରେ ଘିଚାକୁ ପଦ୍ମରେ ଲାଗଇ ଚନ୍ଦ୍ରହନେ ଥାଇ ଧକ । କହଇ ହର ସେ ସହଇ ସ୍ନେହରେ ଦୁଃଖ ନ ଉହଇ ଠେକ । ୫ ।

—୦—

ରାଗ ସାବେରୀ—ତାଳ ତ୍ରିପୁଟା ।

ବୃନ୍ଦା—

ଲାଗିଲା ରେ ଲାବଣ୍ୟବର୍ଦ୍ଧନ ଶ୍ୟାମ ନଟ । ଲୋଚନେ ଦେଖିଲେ ନୋଳ ମୁକୁଟ-ଚନ୍ଦ୍ରିକାଯାକ ଲାଗାଳରେ ହେବାର ଲଟପଟ । ଘୋଷା ।

ଲବଙ୍ଗଲତାର ବନେ । ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କଥୁବନେ । ପଡ଼ିଅଛୁ ଯାଣି ଫୁଲଖଣ୍ଟ । ଲୋହିତ ସୁଧାଂଶୁକଳା । ନୀଳଲୋହିତ ବହ୍ନିଳା ।

ପଦ୍ମ ପୁଣି ବିଶେଷ ସ୍ତନଘଟ । ୧ । ଲଳିତା ଦେଖିଲା ପୁଣି । ଲାଗି
ହେବାରି କାଳେଣି । କର ନୀଳଚେଳ ନ୍ୟୁଅନ୍ତ । ଲଦ୍ଧକେ ପୁଣି କ-
ଶୋଖି । ରତନ ଚେଢା ପାସୋର । ପିଙ୍ଗିପକାଇଲା ପୀତପଟ । ୨ ।
ଲଜ୍ଜା ହେବାରୁ ପ୍ରବଳ । ହେଲେ ହେଲେ ଅନୁକୂଳ । ସଙ୍ଗିନ କର
କର ଓଲଟ । ଲକ୍ଷପରମିତ ଅତ । ପକାଇ ସେହୁ ତଧାନ । ହେବା-
ଯାଏ ପୁଣି କଲେ ଦଣ୍ଡ । ୩ । ଲେଖାଥିପ ମଣିମୟ । ବିଶୁଦ୍ଧ ଖଣ୍ଡୀ
ଉଦୟ । ସମସ୍ତେ ଅର୍ଯ୍ୟମାଛେମା ଗତ । ଲଳିତ ଶମ୍ଭାବଳ୍ଲୀ । ଛିଣି
ତାଦୃ ମଧ୍ୟେ ଶିଖା । ବଳସ୍ପୃଷ୍ଟ ପୁଣି ଝଟ ଝଟ । ୪ । ଲୁଣ୍ଠଉଁ ଥାଏ
ସୁବର୍ଣ୍ଣ । ଇତନ ମୋହନ ଯୀତି । ନ ଜାଣଇଁ ବୋଲି ଯେ କପଟ ।
ଲୁଚଗଲାଣି କବୁଞ୍ଜି । ସଙ୍କୁରୁ ଚରଣକଞ୍ଜି । କହେ କବ ରତ
ମଟଳ୍ପଟ । ୫ ।

---

ସ୍ୱଗ କୁମ୍ଭକାମୋଦୀ—ତାଳ ଏକତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ବ୍ରଜସୁନ୍ଦରଙ୍କୀ କରମେ ଲୋ । ସଖି ସୁଷ ଦେଲା ଯେତେ ।
ସେ ମୁରଲୀପାଣି ବସନ କ ଜାଣି ଭ୍ରମେ ଆଣି ଦେଲା ମୋତେ ।ଘୋଷା ।
ଛ ମୁଖରେ ସତି ବଞ୍ଚିଲି ମୁଁ ଶୁତିଉପରେ ଦେଇ ଅମ୍ବର ।
ହେଲା ମୋତେ ପ୍ରତେ ଧତେ ଛ ପୁରତେ ବଳସ୍ୱ ନାଗରବର । ୧ ।
ଯଥିରୁଁ ଉଠନ୍ତେ ରଙ୍ଗଙ୍କା ପ୍ରବେଶ ସ୍ୱପ୍ନେ ମାଗନ୍ତେ ବାସ ।
ହାଭ ଲାଞ୍ଚ ଦେଇ କହିଲି ମଣାଇଁ ଆଜକ ଥାଉ ମୋ ପାଶ । ୨ ।
ଏରୂପର ଯେତେ ଅଳଙ୍କାର ମୋର ଦିଅଇ ଦିତକୁ ଦିତ । ରଙ୍ଗି
ଷେ ବସନ ତୋଷୁଥାଏଁ ମନ ହୋଇଲି ଭୂଷଣଷ୍ଟନ । ୩ । ଛଟିଲା
ପୁଚ୍ଛିବେ ଯେତେବେଳେ ମୋତେ ଛ ବୋଲି ଦେବ ଉତ୍ତର ।
ବୋଲେ ବନମାଳୀ ହୋଇ ଠାକୁରାଣି ଷୋଇଥିଲି କେଳା
ଘେର । ୪ ।

---

ରାଗ ଖମ୍ବାଜ—ତାଳ ଆଡ଼ ।

ଲଳିତା—

ଏତେଦିନେ ଜାଣିଲି ତୋର ଚରିତ୍ର, ପରାଣମିତ ।
କେତେପର ମୁହିଁ ପଚାରିଲେ ସଖି କେନ୍ଦୁ ପଶ ଅଦ୍ଭୁତ । ୦ ।
କହୁଥିଲା କେତେ, ବଶୀଖିବା ମୋତେ, ସଜାଇ ତା ଶପଥ ।
ଅଣୁ ପରମାଣ, କେଲେ ତା ବଚନ, କରୁ ନ ଥିଲି ସତ । ୧ ।
ତା କଥାପ୍ରସଙ୍ଗ ମାତ୍ରକେ ତୋ ଅଙ୍ଗ, ହେବାର ପୁଲକିତ ।
କମ୍ବୁରୁଚ ମୁହିଁ, ଅରେ ପ୍ରାଣସଖି, ଦେଲୁ ତାର ଅଯୁତ । ୨ ।
ମୁଁ କିସ ଜାଣଇଁ, କୋଲୁ ପଶ ସଖି, ଏ କିସ କପଟୀତ ।
କରତ, ଦଶନ-ଚନ୍ଦ୍ରେ ଅପଘନ, ହୋଇବାର ପୂରିତ । ୩ ।
ସେ ଏକଦିନରେ, କେତକୀଦଳରେ, ଲେଖିବା ଦନ୍ତକତ ।
ଦେବା କାଳେ ପୁଣି, ଦେଖିଲା ସଙ୍ଗିନୀ, ଲୁଚାଇଲୁ ତୁରିତ । ୪ ।
ଦ୍ୱିଜ ଗୌରହର କୋଲେ ଅରେ ଗୋର, ଦେଲା କି ଗୋ ଉଚିତ ।
ପ୍ରିୟ ସହଚରୀଠାରେ ଏହୁପରି, କରବାର ଗୁପତ । ୫ ।

—୦—

# ଚତୁର୍ଥ ଅଙ୍କ ।

## ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ ।

କୁଞ୍ଜ ।

(ଶ୍ରୀମତୀ, ଲଳିତା, ବିଶାଖା ଉପବିଷ୍ଟା)

ରାଗ ତୋଡ଼ୀ—ତାଳ ଅଠତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ସହବ କ ଅଙ୍ଗ ବଂଶୀ ଗୋ ନାଗର ମୋହନ ବଜା । ଘୋଷା ।
କଣ୍ଠ କର ବେଣୁଧାରୀ, ଜାଇଲେ ଗୋ ଅମ୍ଭ ପୁରୀ, କୁଞ୍ଜ କୁଞ୍ଜ

ବୋଲ ଘବଡା । ୧ । ସଖି ମୁଁ ଧରୁଛୁ କର, ଏଥିକ ଉପାୟ କର, ମାରଣରେ ମାର ବେଦରା । ୨ । ଅଶନ ମଣିଲ ବଷ, ଗରୁ ଦେଲା ଝୀନବାସ, କେ ସହୁବ କାମବେଦନା । ୩ । ଶ୍ରୀମନ୍ତ ବଳାପ ଶୁଣି, ଅସ୍ରିବେଷ୍ଟ ବେନୁପାଣି, ଯଦୁନାଥ କରେ ଘବନା । ୪ ।

———

## ରାଗ ବୃସେନ—ଅଷ୍ଟତାଳ ।

ଲଳତା—

ଶ୍ୟାମ ପୀରତି ଅତି । ପ୍ରମାଦ ବୋଲ କହି । ପୂରୁବରୁ ଏବା ମୁଁ ଜାଣୁଥାଇଁ ମା । ପଦ ।

ଲମ୍ପଟ ଶଠ ଚତୁ । କପଟ ବୋଲ ମିତ । କପଟ ମୋର ମନ ଅରୁଥାଇ ମା । ୧ । ଗଣି ଗଣି ବେଦନା । ଆଣିବ ବୋଲ ହିନା । ଜାଣି ସଜନା ପାଣି ଧରୁଥାଇ ମା । ୨ । ମନ୍ତ୍ରିଲେ ସ୍ନେହେ ଭୂଲ । ଭେଟି ନ ଦେବ ବୋଲ । ଦେଖି ସବନେ ବିନ ଦରୁଥାଇଁ ମା । ୩ । କଷୋଇ ଦର ସଙ୍ଗ । ବଷମ ବୋଲ ଅଗ । ଦୂସ୍ତର ରଘୁନାଥ ଜାରୁଥାଇ ମା । ୪ ।

———

## ରାଗ ସାବେରୀ । ଅଠତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀମନ୍ତ—

ଶ୍ୟାମସଙ୍ଗ କେ ମୋ ଛଡ଼ାଇଲା । ପଦ ।

ମଧୁକର ପ୍ରୀତି କେତକୀପାଶରୁ ଯିବାପଥେ କଷ୍ଟା ଦେଖାଇଲା ରେ । ୧ । ବସ୍ତୁ ଚନ୍ତାମଣି ଛଡ଼ାଇ କେ ପୁଣି ଗିରଶୀଷ ପରେ ଚଢ଼ାଇଲା ରେ । ୨ । ଗୋକୁଳକୁଳକୁମୁଦ କଳାକରନାଥଙ୍କୁ କେ ବସ ପଢ଼ାଇଲା ରେ । ୩ । କବେ ମାନକୃଷ ଶିଖାଇ କେ ଜାଣି ମଦନ ସଙ୍ଗତେ ଲଢ଼ାଇଲା ରେ । ୪ ।

———

## ରାଗ ମଲ୍ଲାର—ଏକତାଳୀ ।

ଚଣ୍ଣାଖା—

ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ମୁରଲୀ-ନିନାଦ ଜାଣି କେବେ ମୁଁ ଜାଣିଲି । ପଦ । ଗୁରୁଜନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ । କଥା ପରସଙ୍ଗେ । ବସିଥିଲି ଯେ ଚମକି ପଡ଼ିଲି ।୧। ପୂରିଲା ପୁଲକ । ଦେହ ଗୋଟାଯାକ । ଲଜ୍ଜା ଭୀତରେ ମୁଁ କେତେ ଥରିଲି ।୨। ଜାଣି ନ ଦିବସ । ରାତ୍ରି ନ ଅବାସ । ଜାଗରେ ଯେ ସ୍ୱପନ ନ ଦେଖିଲି ।୩। କାହିଁ ଗଲା ମନ । ବୁଡ଼ିଗଲା ଜ୍ଞାନ । ଦେହ ନୟନ ମୁଁ ବୁଜି ରହିଲି ।୪। ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ଦେ । ଶ୍ରୀ ରାଧାଙ୍କୁ ଦେଖେ । ଗ୍ରୀବ ଦୁବଥିଲା ସବୁ ଗୃହିଁଲି ।୫।

---

## ରାଗ ଘଣ୍ଟାରବ—ଅଟ୍ଠତାଳ ।

ଶ୍ରୀମଞ୍ଜ—

ମୁଁ ଯେ ପ୍ରୀତିରେ ଦେଖିଲି ନାରଙ୍ଗର । ପଦ ।

ଅମ୍ବର ବାସର ଲକ୍ଷ୍ମୀ । ଅସ୍ତରଣ ଦେଲା ଆସି । ପଣନାଦି ବଙ୍କ ପରକାର ।୧। ଅପାର ଉପାୟ କଲି । ସେ ପାଶୋର ଯିବ ବୋଲି । ନ ପାରଇ ଦୂରକୁ ଜିଦାର ।୨। ସେହୁ ସେ ବିଷଇ ଏକା । ସେହୁ ସେ ମୋର ଜୀବକା । ସେହୁ କଥା କଲି ହୃଦେ ଗାର ।୩। ଧାରଣକୁ କାହିଁ ବୁଝି । ମରମକୁ ଗଲା ଭେଦି । ମରଣି ଖଣ୍ଡିଲା ମୋର ମାର ।୪। ଲୁହାଇଲା ଚନ୍ଦାବାଣୀ । ସୁହାଇଲା କ୍ଲେଶଶ୍ରେଣୀ । ବହାଇଲା ନେତ୍ରୁ ନୀରଧାର ।୫। ରାଜଇନ୍ଦ୍ର ଦେବ ବୋଲେ । ନ ଜାଣି ପଡ଼ିଲି ଖେଳେ । ନାହିଁ ନାହିଁ କାହିଁ ପ୍ରତିକାର ।୬।

---

## ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।



### କୁଞ୍ଜ ।

(ଶ୍ରୀମତୀ, ଲଳିତା, ବିଶାଖା ଉପବିଷ୍ଟା—ଶ୍ରୀପତିଙ୍କ ପ୍ରବେଶେ ଲଳିତା ଓ ବିଶାଖାଙ୍କର ପ୍ରସ୍ଥାନ ।)

ରାଗ ଲଳିତ—ଏକତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ଏତେ ବେଳକୁ ଯେ ମୁଁ ଦେଖିଗଲା ଆଜ । ପଥ ବଣା ହୋଇଲ ବ୍ରଜଯୁବରାଜ । ଘୋଷା ।

ତୁମ୍ଭ ଆସିବା ସମୟ । ଜାଣି ହୋଇ ତୋଷମୟ । ଜଗି ବସିଥିଲି କୁଞ୍ଜେ ସାଜି ଫୁଲଶେଯ । ୧ । ପରହର ନବ ପ୍ରୀତି । ଅନ ରମଣୀରେ ମାତି । ମୋ ପାଶକୁ ଆସିବାକୁ ପାଇଲ ନ ଲାଜ । ୨ । ଯା ଭୁଲେ ମାତିଲ ବସା । ସେ ବା କେମନ୍ତେ ସୁରସା । ଦେଖିବାକୁ ଲୋଡ଼ୁଥିଲେ ମୋ ସଖୀ ସମାଜ । ୩ । ମିଳିବାରୁ ଓଷ୍ଠସୁଧା । ଯିବାରୁ ଅନଙ୍ଗବାଧା । ତେବେକି ଏବେ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ଦିଶେ ଭଦ୍ର ତେଜ । ୪ । ଶୁଣି ରାଧାବଙ୍ଗୀଗୀର । ମଥା ପୋତିଲେ କଶୋର । ଧୀର କହେ ରଘୁନାଥ ଜୟ ଦ୍ୱିଜରାଜ । ୫ ।

---

ରାଗ ପୂରବୀ—ତାଳ ଅଠତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀପତି—

ତୁହି ପରା । ମୋ ହୃଦୟ ମଣିମୟ ହାର ରେ । ଘୋଷା ।

ସହି ତୁ ମୋହର ସକଳ ସମ୍ପଦ । ମଦନ ଫଣୀ-ଜନନ ଦଷ୍ଟ-ଗଦ ଅଖିଳ ବିଭବ ଆଖଣ୍ଡଳପଦ, ଅନ୍ବେଷଣ ପରମ୍ପରା ରେ ।୧। ରସିକାରାଜି ମସ୍ତକ ଅଳଙ୍କାର । ବଦ୍ଧ ମୁଁ ନବପଲ୍ଲବ ଗର୍ବହର । ତୋ ପଦର ଲାକ୍ଷାରଞ୍ଜିକ ଦାସ ମୁଁ ବରଦ ଦୁଃଖପାଶୋରା ରେ । ୨ । କହୁଥିବେ

ସନ୍ଧି ଛାଣିବା ନ ଛାଣି । ମଣ୍ଡିଲୁ ଏ ସତ ଶୁଣି ତାଙ୍କ ବାଣୀ । ଯଦଛୁ ବଉଳ ଚଟେଚକ୍କଣାଶ୍ରେଣୀ ସୀମନ୍ତମଣ୍ଡନ ହୀରା ରେ । ୩ । ନ ମଣ୍ଡିବୁ ସିନା ମୋର ବକ୍ଷସ୍ଥଳ । ହୃଦୟକୁ ଯିବୁ କରି କେଉଁ ବଳ । ମୋ ମନ ଗଗନ ତଟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦୟ ନିର୍ମଳ ତାରା ରେ । ୪ । ସହଜ ତୋ ନବ ସୁରଙ୍ଗି ବଚନ । ପାଷୋର ଯିବ ଏ ମନୁ ଏବେ ଛୀବ । ଦୀନ କବରବ-ଗୃଭବର ଜଡବଜନଲବ-ଛଳଧାସ ରେ । ୫ ।

---

ରାଗ ସୁରଠ ଶଙ୍କରୀ—ତାଳ ଅଡ଼ା ।

ଶ୍ରୀମନ୍ଥ—

ନନ୍ଦନନ୍ଦନ । ଶୁଖିଲା ସୁଅଗ ଲଗା ନା । ୦ ।

ଯା ରତିରସରେ ମାତି ଉନ୍ନିଦ୍ରେ ବଞ୍ଚିଛୁ ରାତି
ତା କେତେ ଶୁଅ ଯା ଘୁମା ନା । ୧ ।

ଯେ ତୋତେ କରନ୍ତୁ ବଶ ତା ପାଶେ ରୁ ଯାଇ ରସ
ଉଚ୍ଚୁ ତାର ସୁନ୍ଦରୀ ବାନା । ୨ ।

ଏ ତୋ ତନୁ ମରକତେ କରଜଘାତ ଯେ କେତେ
ଫୁଟିଛନ୍ତି ନ ମାଣିକ୍ୟ ମିନା । ୩ ।

ତା ପାଦ ରଙ୍ଗ ଅଳତା କପୋଳେ କରନ୍ତୁ ଛତା
ସେ ଶୋଭା ମୋ ଆଗେ ଦେଖା ନା । ୪ ।

ସେ ବାଳା ନବ ପଦ୍ମିନୀ ହୁଡ ମଧୁବ୍ରତ ଚନ୍ଦି
ମୁଁ କେତେକା ମୋ ପାଶେ ଆ ନା । ୫ ।

ଦେଲ ମୁଁ ପଥଶରମ ହୁଡ ଦେଲୁ ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ
ମୋ ବନ୍ଧର ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ସିନା । ୬ ।

କହେ ମାନଗିନ୍ଦ ବର ଚନ୍ଦନ କଷେ ଚତୁରୀ
ମୋତେ ବଗାଉଛି ଦସା ନା । ୭ ।

---

ଅଶାବରୀ—ଅଡ଼ତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀପତି—ମଧୁର ବଚନେ କହନ୍ତି ମୋହନ ଚତୁର କହିବାକୁ ହୋଅଃ ।
କାହିଁ ଅନାସ୍ଥାରେ ରହିଲ ସୁଜନ କଲ ବଡ଼ ଅପରାଧ ।
ଶ୍ରୀମତୀ—ଶୁଣେ କିଶୋରୀ ଯେ, ଶ୍ରୀମୁଖ ଯାଇଛ ଶୁଖି ।
ଅନିଦ୍ରା ହୋଇଲା ଯାବ ଦିଶୁଅଛୁ ନୀଳଇନ୍ଦୀବର ଆଖି ।୧
ଶ୍ରୀପତି—ବୋଲେ ବନମାଳୀ ଧବଳୀ ବତ୍ସା ମୁଁ ଲୋଡ଼ି ଲୋଡ଼ି ଶ୍ରମ ପାଇଁ
ପ୍ରହର ଯାମିନୀ ହେବାରୁ କାମିନି ଶୟନ ଭୋଜନ ନାହିଁ ।
ଶ୍ରୀମତୀ—ଶୁଣେ କିଶୋରୀ ଯେ, ଅଧରେ ଏ କସ କ୍ଷତ ।
ଗୁପତ ନ କର ଅହେ ନନ୍ଦସୁତ ବ୍ୟକ୍ତ କର କହୁତ ।୨
ଶ୍ରୀପତି—ବୋଲନ୍ତି ରସିକ ଶୁକମୁଖେ ମୁଖ ଦେଇ ପଢ଼ାନ୍ତେ ସଙ୍ଗୀତ
ସେତ ଥିଲା ତଳ ବିମ୍ବଫଳ ବୋଲି କଲା ତହୁଁ ଚଞ୍ଚୁ ଘାତ ।
ଶ୍ରୀମତୀ—ବୋଲେ କିଶୋରୀ ଯେ, ଅଧରେ ଏ କସ କଲା ।
ଶ୍ରୀପତି—ଜାମ୍ବୁଫଳ ଏକ ଚାଖିଲି ରେ ବାଳା ତହୁଁ ବୋଳ ଲାଗିଗଲା ।୩
ଶ୍ରୀମତୀ—ରସବନ୍ତ ସ୍ୱାମି ମଳୟଜ ଦିଶି ତବ ଅଙ୍ଗେ ପଙ୍କବାସ ।
ଶ୍ରୀପତି—ସଖା କରୁ ମେଳ ଗେରୁ ଦେଲେ ବୋଳ ଦେଇ ସର୍ବ ଅଙ୍ଗଦେଶ ।
ଶ୍ରୀମତୀ—ଶୁଣେ କିଶୋରୀ ଯେ, ଭୁଜରେ ଏ କସ ଗାର ।
ଶ୍ରୀପତି—କଣ୍ଟକ ବନେ ମୁଁ ଲୁଚିଲି ଚରନ୍ତେ ଧେନୁ ଭଙ୍ଗ ନାଉଖାର ।୪
ଶ୍ରୀମତୀ—ବୋଲନ୍ତି ରାଧିକା ବଞ୍ଚକ ଜୀବିକା କର ରୋଷିତ ହ ମନ ।
ରତି ଶ୍ରାନ୍ତ ରଦ-କ୍ଷତ ବୃନ୍ଦାବନ ବିଖ୍ୟାତ କରଇ ତତ୍ତ୍ୱ
ଏତେ ଲକ୍ଷଣ ଯେ, ବଞ୍ଚିତ କପଟଗୁରୁ
ବୋଲେ ବନମାଳୀ ସ୍ୱପନ୍ତି ଶ୍ରୀମତୀ ଜୁହାରେ କରୁଛ ଦୂରୁ ।୫

———

## ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।

## ଉପବନ ।

(ଶ୍ରୀରାଧା, ଲଳିତା, ବିଶାଖା)

ଶ୍ରୀରାଗ—ଆଡ଼ିତାଳ ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ସହି ଗୋ, ଆଉ ଏଣିକି । ବହୁଲେ କେତେ ପରତେ ନାହିଁ ସେ ବେଣୁପାଣିକି । ପଦ ।

ଶୟନ ଲବେ ନ ତହିଁ । ଅୟନରେ ବର୍ଣ୍ଣେ ନ ରହୁ । ଅୟନକୁ ଗୃହିଁ ଗୃହିଁ ନୟନୁ ଢେଳି ପାଣିକି । ୧ । ସନ୍ତିବେଳ ବେଶ ଖାଳି । କୁଞ୍ଜରେ ଥିଲି ମୁଁ ଅଳି । କଞ୍ଜନେତ୍ର ତେଜି ଗଲି ବଞ୍ଚିଲ କଲେ ଅଣିକି । ୨ । ଭରମେ ପଡ଼ିଲି ଯାହା । ଦରମେ ଥିଲା ତ ଏହା । ମରମେ ନାହିଁ ଉତ୍ସାହ। ନ ରମେ ମନ କେଣିକି । ୩ । କହତନ୍ତ ରଘୁନାଥ । ଶ୍ୟାମ କହେ ତୋର ଚିନ୍ତ । ଅବର କର ଗୋ ସତ । ଯିବ ମୁ ଆଣି ତେଣିକି । ୪ ।

---

ରାଗ ଝିଂଝିଟ । ଏକତାଳୀ ।

ବିଶାଖା—

ପ୍ରାଣ ସଜନ ରେ ବଲା ବୁଲିଲୁ ତା ପ୍ରୀତିରେ । ପଦ ।
ଲଗାଇ ପ୍ରେମମାଦକ ଲଗାଉତ୍ସାକୁ ଦେଖ ।
ଲଗାଇ ଦେଲା ଯା ରାତିରେ । ୧ ।
କପଟ ଜନଙ୍କ ରୀତି ଶପଥ ପକା ଘ୍ରୀତି ।
କପଟ କରସ ଯିତିରେ । ୨ ।
ପୁରୁଷ ଜାତି ବିଶ୍ୱାସ ପରୁଷରୁ ନାହିଁ ଲେଶ ।
ଜାରପୁରୁଷଙ୍କ ମତି ରେ । ୩ ।
ସାମନ୍ତରା କୃପମଣି କାମେ ଅଛି ଜାଣି ଶୁଣି ।
ସମର୍ପି ଦେଲା ଯା ଛାତି ରେ । ୪ ।

## ଇମନ—ଅଠତାଳୀ ।

ଲଳିତା—

ତ୍ରିଧୃଷ୍ଣି ପିଠି କଲେ କେ କାହାର ଗୋ । ଘୋଷା ।

ପ୍ରଥମରେ ଥିବାର ସୁକୃଷ୍ଣଙ୍କର ପ୍ରୀତି ଗୋ, ଜାଣ ଦରପଣ ପରକାର ଗୋ ।୧। କପଟୀ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଘୃଷା ଚନ୍ଦନ ଶୀତଳ ଗୋ, ପାଣିରେ କାଟିଲା ପରି ଗାର ଗୋ ।୨। ନ ରହିବ ବୋଲି ବୋଲୁଁ ନ କଲେତ ଭଲ ଗୋ, ଆଜ ଦେଇଥିଲେ ବାରୁଁବାର ଗୋ ।୩। ଅଛୁ ତ ଜୀବନେ ନାହିଁ ବୋଲି ଜାଣିବାର ଗୋ, ଥରେ ଦେଖିଲେ ନ ପେଷିଲେ ଗୁରୁ ଗୋ ।୪। ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ଅପରାଧୀ କହଇ ଅବଧି ଗୋ, ହୃଦେ କରଥିଲା ପରି ହାର ଗୋ ।୫।

———

## ଷଡ ରେଗୁପ୍ତ—ଅଠତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ଜଣା ଥିଲା ତ ମତେ ଏ ପ୍ରୀତି ଗୋ । ଛଣା ସୁଧାସ୍ୱରପଣାରୁ ମଧୁର ଲାଗୁଥିଲା ଶ୍ୟାମପ୍ରୀତି ଗୋ । ପଦ ।

ଲୁଣି ମଣୋଲଣି ମଧୁଝରରୁ । ଶୁଣି ତା ବଚନ ବଂଶୀସ୍ୱରକୁ ତ ବାଇ ଦେଇଲି ଜବାଉବ ବୋଲି ସ୍ତ୍ରୀଧନଞ୍ଜସ୍ବପ୍ନେ ହେଉଛି ଗୋ ।୧। ମହୀତଳେ ଯେତେ ଧୂର୍ତ୍ତ ପୁରୁଷେ । ସହି ସବୁରି ପରମଣୁରୁ ସେ । ଦୂରୁ ସେ ସ୍ନେହକୁ ଜୁହାର ମୁଁ ହାର ରହିଅଛି ଲଭ ଖୀତି ଗୋ ।୨। ଭାରତମ୍ୟ ସେ ନ ଜାଣେ କପଟ । ଭାର ତନୁରେ ଗାଢ଼ଯାଇ କପଟ । କଳାବଣ୍ଟକୁଳ ମାରଣେ କେବଳ କରୁଅଛି ପ୍ରଭାତି ଗୋ ।୩। ଅସିତ ମୁଁ ବୋଲି ଦେଇ ଦୂଷାକୁ । ବାସ୍ତେ କଲା ଯେ ମୋ ଫୁଲ-ଭୂଷାକୁ । ତୁ ଦେଖିଲେ ପଡ଼ିଲୁ ଥରେ ନ କହିଲୁ ସେ ଚଉଦର ଅନୀତି ଗୋ ।୪। ଜୀବନଳରେ ଦେଲାଣି ମୋ ଅରୁଚି । ଗୀତପଟ୍ଟ

ସେ କାହିଁକି ଧରୁଛ । ତାହାର ସ୍ୱଦୃଷ୍ଟି ପିନ୍ଧିଥାଉ ବାସ ଯାଭୁଲେ ମାଭୁଛୁ ନାହିଁ ଗୋ । ୮ । ଶୁଣି ଏପରି ସ୍ୱଗେଷଗିରକୁ । ଜଗନ୍ନାଥେ ଅଭାଇ ନାରକୁ । ଅଳୀ ପ୍ରବୋଧଲେ ଯଶୋଦାଙ୍କ ବୋଇଲ ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗ-ଧସ୍ତପତି ଗୋ । ୯ ।

---

### ରାଗ ଧୃରସ୍ୱ — ତାଳ ଝୁଲା ।

**ଲଳିତା —**

କାହା ମନ କାହାକୁ ଜଣା, କେ କରଇ ସ୍ନେହ କେ କରେ ଘୃଣା । ଭୁଲା ଦେଉଥାଇ ଘୁଞ୍ଚୁଣା, ମିଛେ ବୋଲୁଥାଇ ମୁଁ ତୋର ଜଣା । ଘୋଷା ।

ଜଗ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗେ ଜୀବନ, ଜଳକୁ ଜଡ଼ି ଦେଇଅଛି ମୀନ, ନ ଛାଡ଼ଇ ରଜନୀ ଦିନ, ସେ ପୁଣି ନେଦଖଇ ମାରଇ ଅନ । ୧ । ଦେଖ ସୁଖି ଚକୋରପକ୍ଷୀ, ଅନଳ ଭକ୍ଷଇ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଦେଖି, ହେଉଥାଇ ପରମସୁଖୀ, ସେତ ତାହା ଦୁଃଖେ ନୁହଇ ଦୁଃଖୀ । ୨ । ଅଗ୍ନିଶୋଭା ଦେଖି ପତଙ୍ଗ, ଲୋଭ କରେ ତହିଁ ହେବାକୁ ସଙ୍ଗ, ଜଳାଇ ତା ପକ୍ଷରେ ଅଙ୍ଗ, ସେ ତାକୁ ନ ରଖି କରେ ଅନଙ୍ଗ । ୩ । ରାମକୃଷ୍ଣ ଏ ରସେ ଭଣି, ଲଳିତା କହନ୍ତି, ଯଶୋଦାମଣି, ସେ ମୋହନ ମୁର-ଲୀପାଣି, କଥାକୁ ସତ ନ ପାରନ୍ତି ଜାଣି । ୪ ।

---

### ରାଗ ମୁଖାରୀ — ଅଠତାଳୀ ।

**ଶ୍ରୀମଖ —**

ମୁଁ ହାଉଳି ହେଉ ଏଠିକ ଗୋ । ଜୁହାରଇ ଶ୍ୟାମପ୍ରୀତିକ ଗୋ । ଗୁହାରି କରଇ କାହାଅଗେ କେତେ ନୁହାରେ ବନାଇ ଛଡ଼ିଲ ଗୋ । ୧ ।

ଦେହକୁ ସମରପି ପ୍ରାଣଚୂଲେ । ସ୍ନେହକୁ ସମ୍ପାଦିବା ସିନା ଭଲେ । ଏ ହଠହଠାରେ କେ ମଉଜ କଉ ସଙ୍ଖାଳ ହଣ୍ଡାସପାଉଛ ଗୋ । ୧ । ହୃଦୟ ଦେଇ ନ ପାଇଲୁ ଯାହା । ଏ ଅମଳଖିଅ କରଉ ତାହା । ଦିଅ ମତେ ଗାଳ ପଛେ ମୁଁ ନ ପାରେ ପୁରୁଷ ପୌରୁଷ ଛାଡ଼ିବି ଗୋ । ୨ । ହଟିଲା ଯାହାର ଏ ଚେଷ୍ଟାକେତ୍ର । ଘଟିଲା ମୋ-କର୍ମେ ଏ ହଠା ମାତ୍ର । ଇଟିଳା ଜାଣିଲେ ସଂସାର ସଉବ ବହୁ ମହା ଉପଖ୍ୟାତିକି ଗୋ । ୩ । ବୁଝି ଗଲା ଷାଳୀବନେ କ ରଙ୍ଗ । ସୁଅଗ ନ ଥିବା ଜନେ କ ସଙ୍ଗ । ମୁଁ ଅଗ ହବେକ ସୁଚି ହୃଦୟକୁ ସମର୍ପିଲି କାମକାଟିଛି ଗୋ । ୪ । ଶତପଦରେ ପଦେ ନାହିଁ ସତ । ସତପଦ ହୋଇବାରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଅତପସ୍ୱୀଳା ମୁଁ ଅନୁରତ କଳ ଏ ଭପତି ଉତପତ୍ତି କି ଗୋ । ୫ । ଶିଖଣ୍ଡଚୂଳଅର ଗୁଣ ଭୁଲେ । ଏ ଖଣ୍ଡ ଅଛୁ ବୋଲି ଜାଣିଥିଲେ । ଅଖଣ୍ଡ ବିଶ୍ୱାସ ନ କରନ୍ତୁ ବଳେ କଚଦେବ ଏ ଲାଗଣ୍ଡିକି ଗୋ । ୬ ।

---

## ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ ।

—o—

( କୁଞ୍ଜଦ୍ୱାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ସହଚରୀଗଣ । )

ରାଗ ଭୈରବୀ—ତାଳ ଝୂଲା ।

ପ୍ରଥମା ସହଚରୀ —

ଫେର ଯା ଫେର ଯା କାହ୍ନୁ କୁଞ୍ଜକୁ ନ ଯା । ଅନୁ ଶ୍ରୀମତ୍ତ
ଶୟନେ ନିଦ୍ରା ନ ଭଙ୍ଗା । ଘୋଷା ।
ତୁମ୍ଭ ଧରମ କରମ ଯେତନ୍ନରଖା ବଞ୍ଚପଣ ।
ତୁ କାହ୍ନୁଁ ଜାଣିବୁ ଶ୍ୟାମ ପୀରତି ମଜ୍ଜା ରେ । ୧ ।
ଛାଡ଼ି ତୋ କଠାଳ ମଜ୍ଜା ଶିଖା ତାକୁଙ୍କି ସଜ୍ଜତା ।
ବନଫୁଲେ ବାନ୍ଧି ଚୂଡ଼ା ମୁରଲୀ ବଜା ରେ । ୨ ।

ପ୍ରସୂନ ଭ୍ରମର ଜାତି          ଶୋଭୁଥାନ୍ତି ପରତୀତି ।
ପାଇ ସନ୍ତୋଷ ହୁଅନ୍ତି ମଦନ ବଳା ରେ । ୩ ।
ଗଲେ ଅପମାନ ହେବ          ମାନ ଭଙ୍ଗରେ ବଢ଼ିବ ।
ବୋଲେ ଧନ ଜାଣୀ ସ୍ୱତ ପାଇବ ସଜା ରେ । ୪ ।

———

ରାଗ କେଦାର—ତାଳ ସରମାନ ।

ଶ୍ରୀପତି—

ଖଚବଚନକୁ ସତ ମଣି ନ ରେ । ଘୋଷା ।

ଅଦଗଣେ ଶୁଦ୍ଧ ବାଙ୍କ, ଗଙ୍ଗାଜଳେ ଅଛୁ ପଙ୍କ, ଉଡ଼ପତିରେ କଳଙ୍କ ଭଣି ନ ରେ ।୧। ଭଟ୍ୟର ବଗ୍ରାସ ଦେଖି, କହୁଥାଇ ଯେବେ ସୁଖୀ, କାଳେ ତା ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଉଷ୍ଣ ସ୍ପର୍ଶ ନ ରେ । ୨ । ମଦନ ଅମଳ ବଶେ, ଅଥ ଯେବେ ଦମ୍ଭବାସେ, ଦିଶଇ ଏ ଦୋଷ ଦୋଷେ ଗଣି-ନ ରେ । ୩ । ଯେବେ ପ୍ରତ୍ୟପଣ କର, ପାଇବୁ ହୃରଣ୍ୟଗୋଚ, ଜଣି-ଯିବ ଜବେ ଥଇ ଫଣିଜ ରେ । ୪ । ଲଭିବାକୁ ମୁଁ ପଣ୍ଡିତା, କର ତ ପଇଗ୍ୟରତା, ଲକ୍ଷ୍ୟ ନ କରନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରାମଣିଜ ରେ । ୫ । ଏଣିକ ତା ଅନୁଗ୍ରହ, ନୋହିଲେ ମୋ ଉପୁଡବୁ, କହୁବ ମୋ ପାଇଁ ଦେବ ପଣିଜ ରେ । ୬ ଅଗଣିତ ଅଜମାନ, ଅଜାଉ କରଛି ମାନ, ସ୍ୱବ ରାଧ୍ୟଗୁରୁ ବିନମଣିଜ ରେ । ୭ ।

———

ରାଗ କାଫି—ଅଟ ତାଳ ।

୨ୟ ପଦଗ୍ରୁଗ୍—

ଶଠ ଲମ୍ପଟ କାନ୍ଥୁ ଭୁ ଯା ଯା ରେ । ଘୋଷା ।

ଜାଗର କଇ ସେ ନବୀନକଶୋରୀ । ଲଭିଲା କେବେ ଯାତନା ।୧। ଚିହ୍ନ ସହୁନ ଅଉ ପାଇବୁ ଜଣ । ମନେ କରନ୍ତୁ ସବନା । ୨ ।

ଶେଷ ମୋ ବାଣୀ ଏଠାରୁ ବେଣୁପାଣି । ଚଳି ବ୍ରଜକୁ ଲଗାଡ଼ା ।୩।
ବୀର ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ଦେବ ଭୂପ । ସ୍ପଷ୍ଟେ ଜଗାଉ ଦସ୍ତାଡ଼ା । ୪ ।

---

ରାଗ ଖମ୍ବାଜ—ତାଳ ଝୁଲା ।

ଶ୍ରୀପତି—

ନବନବୀନା, ଅଳପ ଅପାଙ୍ଗେ ଅନା ରେ । ପଦ ।
ଭ୍ରୁ ଚଳପ ଲତା ସମ    ମୂ ଅଭିଷ୍ଟ ଉପଗତ
ପୂର୍ଣ୍ଣ କର ମନକାମନା ରେ । ୧ ।
ପଦ୍ମକର ଆଣି ମିତ    ମୋ ପାଣିରେ କର ସ୍ଥିତ
ସୁନ୍ଦର ବିଶିବ ସିନା ରେ । ୨ ।
ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ରାୟଗରୁ    ସ୍ପଷ୍ଟେ ପ୍ରୀତି ଅଭମ୍ବରୁ
ସେ ମୋ ଗଣ୍ଡ ଧର ସିନା ରେ । ୩ ।

---

ପଞ୍ଚମ ଦୃଶ୍ୟ ।

—○—

( ପ୍ରକୋଷ୍ଠେ ଶ୍ରୀ ରାଧା ଓ କୃଷ୍ଣ । )

ରାଗ ଝଞ୍ଜୋଟ—ତାଳ ଝୁଲା ।

କୃଷ୍ଣ—

ଗୁମାନ କର ଗୋରୀ ରହୁ ପାରବୁ ନ ରେ । ଦିନେ ଦେଲେବେଁ ଜାଗର ତାଗରବରେ । ଘୋଷା ।

ବଂଶୀର ଧର ( ଦେ ସଖି ) ତୋର ନାମ ଉଚ୍ଚାରି ଡାକଲେ ନ ତା-ପାଶକୁ ନ ଯିବୁ ଅରେ । ୧ । ସୁରତମେଳେ ବଳକୁ ଗଲା-ବେଳେ ତଗି ବସିଥାଉ ପ୍ରାଣ ରଖି ତାଠାରେ । ୨ । ତା-କଥା କହି ପଡ଼ିଲାବେଳେ ଏତି ପୁଲକକୁ ଢେଙ୍କଇ ରହୁଥାଉ ପରା ରେ । ୩ ।

କୁଝ. ଅଚଳ ଗହ୍ବାରୁ ଶ୍ରୀଧର ଯାହା ହୋଇଗଲୁ ଭୁତ ଏଥିମଧ୍ୟରେ ॥ ଗଙ୍ଗାଧର ବୋଲେ ଶୁଣ ଯଶୋଦ ପ୍ରାଣ ଧନ ଦେବ ଧର ପାଦକୁ ହ ରେ । ୬ ।

—✻○✻—

ତାଳ ଝୁଲା ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ଶ୍ୟାମ ସଙ୍ଗେ ଯେ ପ୍ରୀତି କଲି । ଏଥା ହେବ ବୋଲି ଜାଣି ନ ଥିଲି । ଘୋଷା ।

କୁଟିଳାର କଟୁବଚନ ଜଟିଳାର ଘନଗର୍ଜ୍ଜନ । ସହୁ ନୋହେ ଦେହ ଜୀବନ ଇତରଲୋକ ଇଙ୍ଗିତ ସହୁଲି । ୧ । କର୍ମେ ଯାହା ଲେଖିଛୁ ବିଧି ଅନ୍ୟଥା କେ କରିବ ସହି । ବଂଶୀନାଦେ ହେଲି ମୁଁ ବାଇ କଟାକ୍ଷ ଭଙ୍ଗିରେ ମୁଁ ଭୁଲିଗଲି । ୨ । ଭୃଙ୍ଗ ପଦ ଯାହାର ମତି ତା ସଙ୍ଗେ ମୁଁ କଲି ପୀରତି । ଅଉ ନାହିଁତ ଅନ୍ୟଗତି ସୁଖ ଲଭ ଶୋକଜଳେ ବୁଡ଼ିଲି । ୩ । ଘୃତ କହେ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ଶୁଣ ସଖି ମୋହୋ ଉତ୍ତର । ବୈକୁଣ୍ଠ ଆଣି ନାଗରବର· ସଖି ତୋ ହସ୍ତଙ୍କର ଯୋଡ଼ିଲି । ୪ ।

————

ରାଗ ଘଣ୍ଟାରବ—ତାଳ ଏକତାଳୀ ।

କୃଷ୍ଣ—

ସଙ୍ଗିନ ଗୋ ପ୍ରୀତି ହେନ ମୋହନ ନଗରେ ଝୁରୁଚ ରେ ।

ଘୋଷା ।

ଗୋପରେ ତୋର ଗୁଣଗଣ ବୃଣି ବୃଣି ନୟନୁ ଲୋତକ ଝରୁ-ଛ ରେ । ଫୁଲଶର ଅଗନ୍ୟ ମାରୁବାରୁ ସୁଭନୁ ତା ଭନୁ ପଧରେ ଥରୁଛ ରେ । ୧ । ସବୁଛର ବାଇ ଦୂର ଭାବାର ଅବାଭ ହେଲାଣି

ଅଛୁତ ରେ । କୁଞ୍ଜରଗମନ ରେ କୁଞ୍ଜରେ ବସି ଧୀରେ ତୋ ନାମ ଗାନ କରୁଛ ରେ । ୨ । ଝଳଝଳ ଲୋଚନବାଣୀରେ ହେଉଛ ସବେକପଣକୁ ସହୁଛ ରେ । ମନ୍ଦ ଗନ୍ଧ ଶୀତ ପବନ ବହୁ ମିତ ଦେହକୁ ଚେତନା ଦେଉଛ ରେ । ୩ । ଅସ୍ପ ଅସ୍ପ ସ୍ପର୍ଶ ଛାମ ମନେ ନ ରଖି ତା ଲାଗି ତୋ କର ଧରୁ ଚ ରେ । ରଘୁନାଥ ଯେ କହି ଯୁଗଳ-ରସେ ମତି ବଳାଇ ଏ ଅନୁସରୁଛ ରେ । ୪ ।

---

ସୁଗ ତୋଡ଼ି—ତାଳ ଅଠତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀମଞ୍ଜ—

ପ୍ରୀତି ପ୍ରୀତି ବୋଲୁ ସବୁ ପ୍ରୀତି କେ ଜାଣଇ ଗୋ । ଯେତେ ପ୍ରୀତି ବୋଲ ସ୍ପର୍ଶି ମନେ ନ ଆଣଇ ଗୋ । ପଦ ।

ଚନ୍ଦ୍ର କୁମୁଦ ପ୍ରୀତିରେ କରୁ ଯେ ପ୍ରଶଂସା ରେ । ଚନ୍ଦ୍ର ତେଜ ନାଶ ଯାଇ ହେଲେ କୃଷ୍ଣ ଦଶା ରେ । କୁମୁଦ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କୁହନ୍ତି ଯେତେ । ପ୍ରୀତି ବୋଲନ୍ତି ତାକୁ ଲେଖନ୍ତି ତେବେ । ଏହୁପର ଯେତେ ପ୍ରୀତିଅ ଅଛେ । ଯେ ଜାଣଇ ପ୍ରୀତି ସେ ନ କହିବେ । ୧ । ଅରୁଣ ଅମ୍ବୁଜ ପ୍ରୀତି ବୋଲୁ ଥାଉ ଭଲ । ଜଳୁ ନେଇ ଥରେ ତାକୁ ସ୍ଥଳରେ ଥୋଇଲେ ଗୋ । ଅରୁଣ ଯେବେ ତାକୁ ନ ବହୁବ । ପ୍ରୀତିବୋଲି ଛିନା ତାକୁ ଲେଖିବ । ଯେବେ ତା ଝରଣେ ଶୁଖି ସେ ଯିବ । ପ୍ରୀତି ବୋଲି ଜଳଂ ତାକୁ ଗାଇବ । ୨ । ଜଳ ମୀନ ଚକ୍ରବାକ ପ୍ରୀତିକ ନ ସ୍ୱପ । ସେ ଦେଖୁ ଏ ରସେ ପ୍ରାଣ ଏ ଦେଖୁ ସେ ନାଶ । ଅନ୍ତର କଥାଏ କହୁବ ସଖି । ସୁଧା ରଜନୀକ ପ୍ରୀତିରେ ଲେଖି । କେବଳ କେବଳ ବେଳ ବର୍ଣ୍ଣ ଉପେଖି । ଏକବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ବୋଲନ୍ତି ସଖି । ୩ । ପ୍ରୀତି କଲେ କରୁଥିବ ଯେହ୍ନେ ନୀର କ୍ଷୀର ଗୋ । ଅଗ୍ନି ମୁଖେ କ୍ଷୀର ନାଶ ହୋଏ ନୀର ଗୋ । ନୀର ନ ଦେଖି କ୍ଷୀର ଅର୍ଦ୍ଧ ହୋଇ । ଉଚ୍ଛୁଳ ଅଗ୍ନି ଉପରେ ପଶଇ । ପୁଣି ଜଳ ଦେହି

ଦେଲେ ମିଶାଇ । ହସ୍ତକ ଦ୍ୱଏ ସଙ୍ଗରିବୁ ପାଇ । ୪ । ପ୍ରୀତି କଲେ କରୁଥିବ ପ୍ରୀତି ଦୂର୍ବ । ନୋହିଲେ ନୋହିବ ଦଣ୍ଡଦଣ୍ଡାରୁ ଚ ଲାଭ । ସାଜୁଥିବ ଦେହ ତା ସୁଖ ପାଇ । କରୁଥିବ ମନ ପ୍ରାଣକୁ ସହ । ଶ୍ରୀମତୀ ବୋଲନ୍ତି ଯେମନ୍ତ ଏହ । ରାମକୃଷ୍ଣ କବ ଚନ୍ଦ୍ରମା କହ । ୫ ।

---

## ପଞ୍ଚମ ଅଙ୍କ ।

—:O:—

### ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ ।

---

ବୃନ୍ଦାବନ କୁଞ୍ଜ ।

---

( ଶ୍ରୀପତି ଓ ଦୂତୀ । )

ରାଗ ପୂର୍ବୀ—ଅଦିତାଳ ।

ଦୂତୀ—

ସେ ଏ ଉପବନ ସାର ହେ, ଚତୁର । ୦ ।
ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ କର    ମକରନ୍ଦ ବୃନ୍ଦ
ନ କରେ ଅନ ସଞ୍ଚାର । ୧ ।
ହଥଳ ସ୍ତେବକ    ଚମ୍ପକ ମାଳତୀ
ଛାଡ଼ି ଯୁତି ନାହିଁ ଯାଉ । ୨ ।
ପଙ୍କଜ ଫୁଟାଇ    ଶୋଭା ପ୍ରକଟାଇ
ନ ଥାଏ ଯହିଁ କାହାର । ୩ ।
ତ ଦେଖିତ ଥରେ    ଅଶୋକ କୁଞ୍ଜରେ
ଯମସ୍ୱାଗଣ ବହାର । ୪ ।

କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ଘୋଷି    କଳବଣ୍ଣ ତଟି
ନ ଛୋଟେ ପଞ୍ଚମସ୍ବର । ୮ ।
ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବୋଲେ    କହୁବାକୁ ଗଲେ
ମହାକାଳଫଳ ତୁଲ । ୯ ।

---

ରାଗ ବସନ୍ତ—ଅଠତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀପଦ—

ଯେମତଚନ୍ଦ୍ରାମଣିକ କେ ଲୁଷାଇଲା, ମା । ଜନମରେ ଏଣିକ ଉର-ଷାଇଲା ରେ । ପଦ ।

କେ କଲା ଏ କଷ୍ଟର । କ ଯତ୍ନୁ ମୁଁ ତାହାର । ଭଙ୍ଗାଇ ମୋ ଅଙ୍ଗ । ଲଭିବ କ ଯଙ୍ଗ । ଷୀରରେ ଷାର ମିଶାଇଲା ମା । ୧ । ପ୍ରବତନ ବେଷ୍ଟରେ । ବସି କେଦଦାସରେ । କନ୍ଦୁଥିଲା ହାର । ଶୁଣି ମୋର ଗିର । ନେତ୍ରୁ ନୀର ବରଷାଇଲା ମା । ୨ । ସ୍ନେହବିତ ମାତର । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାର । ଦେଲ କେତେ ଦୋଷୀ । ଲଉର ତପସୀ । ମୁଖ ଅଉ ନ ଦିଶିଲା ମା । ୩ । ମୋ-ଦୁଃଖ ଶୁଣି ବ୍ୟଥା । ଲଭିତା ଥାଉ କଥା । ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଦେଲେ । ମୋର ନାମ ଥରେ । ବଦନରେ ନ ବସାଇଲା ମା । ୪ । ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ କହ । ମନ୍ଦୁ ହୃଦାର କୋହ । କାହାକୁ କହିବ । ଏପର ସହିବ । ବନ୍ଧୁ ଭଗାସ୍ତ ହସାଇଲା ମା । ୫ ।

---

ପୂରବୀ ।

ଦୁଷ୍ଟ—

ପରପ୍ରୀତି ସିନା ଅତି ପରମାଦ ଜୁହା ହେ । ପଦ ।
କୁହା ନୁହେ ଭାହା ପ୍ରେମ । ସୁହାଗ ଅତି ବଷମ ।
ଯାହାଲାଗି କହୁଥାଇଁ ଶୁଣିକ ଲୁହା ହେ । ୧ ।

ଭବ ଜଳରେ ଗଡ଼ଇ । ସଜ୍ଜନ ପାଦେ ପଡ଼ଇ ।
ଭଜନାପେ ଭସ୍ମେ ନୋହିଏ ଭଜନୀ ପୂଦ୍ୱା ଦେ । ୨ ।
ଦେଖି ନ ଥିଲେ ଶ୍ରୀମୁଖ । ଅଖିଳ ମଣ୍ଡଳ ବମୁଖ ।
ଭଖି ନ ପାରଇ ନେତ୍ରୁ ଲୋତକ ବୂଦ୍ୱା ଦେ । ୩ ।
ତା ସେବାରେ କତି କତି । ବାସେ ନ ଭସ୍ମେ ଏ ମତି ।
ପାଶେ ଯିବା ଜାଣି ଜଗି ଅନନ୍ତ ଯୂଦ୍ୱା ଦେ । ୪ ।
ରାମକୃଷ୍ଣ ଭକ୍ତ ସତ । ନୋହେ ଥପଣା ଅଧ୍ରୁବ ।
ବାଧେ ମରମକୁ ଅପକାରତି ରୂଦ୍ୱା ଦେ । ୫ ।

—*O*—

ରାଗ ନାଟକୁରଙ୍ଗୀ—ଏକତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀପତି—

ଜଣାଇ ମୋ ରୀତି ଜଟ୍ଟ ବନ୍ଧୁକାନେ ପଡ଼ିଲା । ଗୃହୁଁ ଗୃହୁଁ ମୋ ଜଳ-ସାରଣି ଭକ୍ତୁ ଛୁଟିଲା । ଘୋଷା ।

ଯେ ଦେଖିଲେ ଦୂରୁ ମୋତେ । ତନୁ ପୁଲକାଇ କେତେ । ସେ ଏବେ ସନ୍ମୁଖେ କଳାକରମୁଖ ମୋଡ଼ିଲା । ୧ । ଇଙ୍ଗିତ ଭଙ୍ଗିରେ କଥା । କହୁ ପାରତାରୁ ମଥା । ମଣିଲ ସୁଦଶା ଫଳ ଫଳ ଏବେ ଝଡ଼ିଲା । ୨ । ଶିବ ସେବ କରବଧି । ପାଇଥିଲି ଭସକଧି । କରଗତ ଚିନ୍ତାମଣି ଖିତିପରେ ପଡ଼ିଲା । ୩ । କେ ଲଗାଇ କହୁ ନାହିଁ । କପଟ ଜାଣିଲା କେହୁ । ମୋ ମନ କରମ ମୋତେ ଜଗି ଜଗି ପୀଡ଼ିଲା । ୪ । ଦୃଢ଼ିବ କପଟ ସଖି । ବୁଝାଇବ ମୁଁ ତ କହୁ । ତ କରୁବ ଅଭେଦ ପୀରତି ଘର ବଢ଼ିଲା । ୫ । ସ୍ୱଶେ ଦ୍ୱିଜ ପଦ୍ମନାଭ । ସ୍ୱବଲେ ତ ଅବା ଦେବ । ବନ୍ଧୁର ବରସ ଦେଖି ସାହସ ମୋ ଉଡ଼ିଲା । ୬ ।

—*O*—

# ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।

—:*:—

## ପ୍ରଦୋଷ ।

———

(ଶ୍ରୀମତୀ ଓ ଦୂତୀ ଉପବିଷ୍ଟା)

ରାଗ ପରଜ—ତାଳ ଝୁଲା ।

ଦୂତୀ —

ସରାଗ ହୋ ମୁଖେ କାହିଁ, ଗୋ ଶ୍ରୀମତି । ପରାଗ ମୁଖିଲା ପଙ୍କଜ ପରସ୍ପେ ହୋଇଅଛୁ କାହିଁ ପାଇଁ । ପଦ ।

ନବ ଘନଶ୍ୟାମ ଶୋଭିତ୍ତୁ ଭୁ ଚାପ ପିନ୍ଧୁଅଛୁ ନୀଳଚେଳ । ଗୃହୁ ମୃଗମଦ ତିଳକ ଲାବଣ୍ୟ ନିଷ୍ଠେ ହୋଇଛୁ ମେଳ । ୧ । ସୁଜ-ନେମା ଛମା ଉଚିତ ତୋହର ଏହା ମନେ ବୁଝିଥିବୁ । ଲଳନା ହୋ ନଥା ଚୁଟି ବସ୍ତିଲେଇ ଦାଣ୍ଡରେ ବଳନା ଯିବୁ । ୨ । ବାଞ୍ଛାବନ୍ତମନେ ଭପ କରଇ ଯେ ଦେବାଙ୍କୁ ତୋ-ପାଦେ ଲାକ୍ଷା । ପଦୋଷରେ ସ୍ୱେଷ ହୁଲ ଦଣ୍ଡୋତ୍ପ ପାଇଅଛୁ ଲୁଣ୍ଠିକାଷ୍ଠା । ୩ । ବନମାଳୀ ବୋଲେ ନ ଦେଖିଲେ ଯାକୁ ନେତ୍ରୁ ଗଳେ ଅଶ୍ରୁ ଧାର । ଶ୍ୟାମଙ୍କୁ ମାନ ନ କର ମୁଁ କହୁଛୁ ଯେବେ କାମକୁ ଡର । ୪ ।

———

ରାଗ ତୋଡ଼ିପରଜ—ତାଳ ଏକତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ପରାଣ ସ୍ଥିର ନ ଲୋଡ଼ା । ରେ ସଙ୍ଗାତ । ପ୍ରିୟଜନପ୍ରୀତି ପୀୟୂଷ-ପ୍ରବାହ ନୁଅଇ ଯେବେ ଖଦଡ଼ା । ଘୋଷା ।

ପାଶୋରେ ହୃଦୟଭିତରୁ ହୃଦୟପଣ ପରମ ମୂର୍ତ୍ତାଂସ । ଯେନ୍ତ-ଯାକେ ପୂରିଷ୍ଟବ ଯେବେ କୃଷ୍ଣ ମୁଖେ ଥିବ ମନହାସ । ୧ । ଛଳ-

ପର୍ଶି କର ମୃଦୁବାଣୀ ଦେଇ କରଷ୍ଟ ହୃଦେ ଛାଡବା । ନବାସେ ଥାପିତ ବନ୍ନଲତା ହୃତ ଦାଉନ୍ତେଷାଭଳ ଚବା । ୨ । ପ୍ରଣବ୍ ପଞ୍ଚେଷ ଚକ୍ର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସୂଚ ବୁଝି ଅନୁଭବେ । ଯୀତଠାରୁ ବଡ଼ କେହୁ ନାହିଁ କୋଳ୍ଲ ଚବେଚନା ନାହିଁ ଯେବେ । ୩ । ଭବ ଦିନକରସମ୍ପର୍କୁ କୋଳ୍ଲ ଏବେ ସବୁ ଜଣା ଗଲା । ପଦ୍ମାଇ ପଦ୍ମତୁସ୍ୱରେ ସ୍ତୁତିକରାଇ ପରମପଦକୁ ଚଲା । ୪ ।

---

## ଗୀତ ପରଜ—ଏକତାଳୀ ।

ଦୂତୀ—

ଏହୁ କଥାକଡ କଥା ରେ, ସଜନୀ । ଯାକୁ ନ ଦେଖିଲେ ଅଲ୍ପକ୍ଷଣରେ ଝୁରୁ ଭାବୁ ଦେଖି ଯୋଗୁ ମଥା ଭେ । ଘୋଷା ।

ସେ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ସୁଭାପୁରନ୍ଦର ତୋ ଲାଗି ପାଉଛୁ ବ୍ୟଥା । ଷୀରନୀରଠାରୁ ଅଭେଦ ପୀରତି ସ ପ୍ରେମ ତା କରୁ ବୃଥା ରେ ।୧। ଝରକ୍ରରେ ନୀର ନେତ୍ରୁ ଧାରଧାର ବହୁ ଜରଜର ହୋଇ । ନ ବସଇ ସେ ଯେ ନବଦଳଶେଯେ ଶୟନ ଦିବସ ରାତି ରେ । ୨ । ଚିଉଧର ବେଶବସନେ ପ୍ରସନ୍ନ ଲେଶ ନାହିଁ ବଂଶୀ ହାତ । ଭ୍ରମରଝଙ୍କାର ଶୁଣି ଚମକଇ କାମଶରେ ଭ୍ରମ ଭାଗ ଭେ । ୩ । ମୃଣାଳର ମାଳ ଧର ଜନ୍ଦବାଳ ଜପୁଅଛୁ ସଧେ ସଧେ । ତୋ ମୂରତି ଚିତ୍ର ଲେଖିଣ ଧଡ଼ାଇ ଚୁମ୍ବିଦାନେ ମନ ବୋଧେ ରେ । ୪ । ସ୍ୱାଦ୍ୱିକ ଅଧିକ ବଢ଼ିବାରୁ ଧିକ କରଇ ଜବେକ ଦେଖି । ମୋଦକସଞ୍ଚ ମୋଦରେ ପଢ଼ୁଅଛୁ ବନ୍ଦନ ଚେତନ ଭେଟି ରେ । ୫ । ଦୂତୀବାଣୀ ଶୁଣି ଜେଣମତି ଦର୍ଶି ମରଇଁ କନ୍ୟା ସ ସୁକି । ବୋଲେ ଦେଇ ପ୍ରାଣନ୍ତକୁ ଦେଖିଣ ରତିରଙ୍ଗେ ଯାଏ ସ୍ତୁତି ରେ । ୬ ।

---

ରାଗ ଝୁଲା—ଅଠତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ହେ ଶ୍ୟାମ ନାଗରବର ପ୍ରୀତିରେ ମୁଁ କଲି ଭୁଲ । ଜାଣି ନ ଥିଲି ସୁଜନ ହେବ ବୋଲି ଏତେ ଶୂଳ । ପଦ ।

ଶ୍ୟାମପ୍ରୀତି ବଡ଼ ମନ୍ଦ କରିପ୍ରତି ଦୁଃଖକର୍ତ୍ତା । ନନ୍ଦସୁତ ଛନ୍ଦରେ ମୁଁ ପଡ଼ିଗଲି ସହଚରି । ୧ । ଅଶନ ବସନେ ମନ ପ୍ରସନ୍ନ ନୋହେ ସୋଦର । ଝୁରୁଥାଇ ହରନ୍ତର ନୟନଯୁଗଳୁଁ ବାରି । ୨ । ଘର ଦ୍ୱାର ବନ ବାଧେ ହରଷେ ଦିଶେ ସମୁଦ୍ର । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରେ କାଣ୍ଡେ ପିଣ୍ଡରୁ ମୋ ସହଚରି । ୩ । ଦିନୁଦିନୁ ହେଲି କ୍ଷୀଣ ଜଳିଲି ମୁଁ ଜ ହୃଦୁର । ବୋଲେ ସ୍ୱାମୀନୃସିଂହ ପ୍ରୀତିକି ଦୂରୁ ଜୁହାରି । ୪ ।

---

ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।

—※—

ଯମୁନାତୀର କୁଞ୍ଜ ।

---

(ଶ୍ରୀପତି ଓ ଦୂତୀ ।)

ରାଗ ଅନନ୍ତଭୈରବ—ତାଳ ଆଦି ।

ଶ୍ରୀପତି—

ମୋ ବିହୁଲେ ଥିଲା ଏ ଜୀବ, ବନ ମଣି ନୈର୍ପଣ, ଭନ୍ତୁଁ ଲଭିଲା ଭୂଷଣ, ଚକୋରଗଣ, ହେଲା ପାଷାଣକଣା । ପଦ ।

ତୂଳ ଫଳିଲା ନାଗରଙ୍ଗ, କଣ୍ଟମେଖଳା ହେଲା ଭୁଜଙ୍ଗ, ଗଟିନୀ-ଗନ୍ଧେ ବାସ, ଜଳ ନ ଗଲା ଶୋଷ, ପିଇବାର ପୀୟୂଷ, ପାନରେ ହେଲା ବିଷ । ୧ । ମଧୁଶାଙ୍କର ହେଲା ଜମ୍ବୁ, ରବ ପଦ ହେଲା ଚନ୍ଦ୍ରବିମ୍ବ, ଧାରାର ଏ ବଦେହ, ଚମ୍ପୁଜିତ କଂଶୁକ, ପଢ଼ା ପଣ୍ଡିତ ଶୁକ ହେଲା ମୋ ଦ୍ୱନ୍ଦକାକ । ୨ । ମନ୍ଦାକିନୀରେ ମଜ୍ଜିଲି, କନ୍ଦା କାହୁଁ କି ଅର୍ଜ୍ଜିଲି,

ତ

ଚର୍ଚ୍ଚିକ ମେରୁଚୂଳ, ଖେଗ ହେଲା ଅଚଳ । ବ୍ରହ୍ମଜାତି ପାତଳ, ହ୍ରାସ ହେଲା ଉତ୍ପଳ । ୩ । ଅଛୁ ନ ରମିବ ନବୀନା । ଜୀବନ ଯିବ ତାହା ବିନା, ଏ ଚନ୍ଦ୍ରାର ମନ୍ଦିର, ହେଲେ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର, ବଦଇ ଛଳନ୍ତ୍ରର, ଅବନୀପୁରନ୍ଦର । ୪ ।

—ঃ*ঃ—

### ମାରୁଆ—ଅଡ଼ତାଳୀ ।

ଦୂତୀ—

ଜଣାଗଲା ପ୍ରୀତି ରୀତି ଏବେ ଭ୍ରମର
ମଧ୍ୟରେ କେ ସହିବ ଛାତି କରି ପଥର । ପଦ ।

ଦିନେ ଏହୁ ରୀତି ନ ଥିଲା ହେ ଶ୍ରୀପତି
କାହା ସଙ୍ଗରେ ମାତି ହୋଇଲ ଜର ଜର । ୧ ।

ଏକ ଏକ ବାଳୀଶ କହୁଅଛ ଯେ ବଚ
ଯାଅନ୍ତ ତାରପାଶ ବଳମ୍ବ କାହିଁ କର । ୨ ।

ପୂରୁଷ ଭ୍ରମର ରୀତିଏ ଭ୍ରମର
ହୃଦେ କଲୁଷ ଧାର ମୁଖେ ଭାଷ ମଧୁର । ୩ ।

ଭଦ୍ରାପୁରେ ସ୍ତ୍ରିତି ହେଲା ଅପଖ୍ୟାତି
ବନ୍ଧୁ ବଉଦର ଭ୍ରଷର ଏହୁ ଗୀର । ୪ ।

—ঃ*ঃ—

### ସଙ୍ଗ ଦେଶାକ୍ଷ—ଆଡ଼ତାଳ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—

ଠିକ ଠକରୁଳି ଚନ୍ଦ୍ରାନନା ହୋ ଚତୁ ରେ । ପଦ ।

ଠକଣୀତି ନ ଅଟଇ, ମୋ ବେଦନାକୁ ବଗ୍ୟଚ,
ଅକପଟ ତ୍ରାଣବଧି ତୋତେ ଉଚତ ରେ । ୧ ।

ଠୋ ବର ହୁଣ୍ଡାଇ ଦେଜା, ପ୍ରିୟସଖି ମୋ ବେଦନା;
ନ ଲାଗଇ ଥୋଡେ ବଢ ଦେଲେ ଛଞ୍ଚିଗ ରେ । ୨ ।
ଠାଉଦେଲେ ନେତ୍ରାଞ୍ଚଳେ ବଳନସ୍ତନେ ସେ ବଳେ,
ବସ୍ତ୍ରଚ୍ଛିବ ଷଣ୍ଢଚ ପଦ ସୁଚଣ୍ଡ ରେ । ୩ ।
ଠଣା ଠୁଙ୍କି ଭାପ ଛାସ୍ତ, ମୂର୍ଚ୍ଛେ ମନମଥପାଣ୍ଠ,
ବନ୍ଧନ ବର ଲୁ ସିନା ମୋତେ ମୋଚନ ରେ । ୪ ।
ଠଉରାଉ ଅବସର ବଳେ ଲୁ ପ୍ରସଙ୍ଗ ମୋର
ରାଙ୍ଗି ଭାଙ୍ଗିବନେତ୍ରାକୁ ବଳ ଉଚିତ ରେ । ୫ ।
ଠାକୁର ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପଦାମ୍ବୁଜ ଧ୍ୟାନରଙ୍ଗ ।
ନୃପ ଜଗଦେବ ଭଣେ ରସେ ରଚିତ ରେ । ୬ ।

—*—

ଝୁଲା ।

ଦୂତୀ—

ମାଧବ ହେ ବୁଝାଇଲି ବାରମ୍ବାର ।
ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ମନ ନ ବୁଝିଲା ତାର । ପଦ ।

ଚରଣକୁ ଧରୁ ଛଡାଅଧରୀର ଝଟ୍ କହଇ ବସ୍ତ୍ର । ନାହିଁ ନାହିଁ ବୋଲା ସେ ନବଛଇଳା ଯେତେ ବୁଝାଇଲା ନୟନରୁ ନୀରଧାର । ୧ ।
ଏତେ ସର ବର ତାକୁ ନ ପଚାର ଭଲ ବ ମନ୍ଦ ବଚାର । ଚନ୍ଦା ପ୍ରେମ-ଶୀଳେ ହେବ ଏ ଗୋକୁଳେ କି ଦିଅ ତା ଗଳେ ଦାମ ଖଡ଼ଗଧାର । ୨ ।
ଚରଣ ଧଇଲି ବନସ୍ତ ହୋଇଲି କହିଲି ଗୂଢ଼ ଉତ୍ତର । ତା ପୁରେ ମଦରଥାବି ବଞ୍ଚେ ବର ଗୃହଁ ଚନ୍ଦ୍ରିକତ ଅଧାପଥକୁ ଭ୍ରମର । ୩ ।
ଦୂତୀ ବାଣୀ ଶୁଣି ସେ ମୁରଲୀପାଣି ଚଳନ୍ତି ନାଗରୀପୁର । ଦେଖିଲେ ସେ ରାଧେ ବସିଅଛି ହୋଧେ ତାର ପାଦେ ସୁବିଲେ ମଧନ ପାମର ।

—*—

# ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ ।

—————

## ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ।

—o—

(ଶ୍ରୀମତୀ ଓ ଦୂତୀ ଉପବିଷ୍ଟା !)

ରାଗ ଝିଞ୍ଜୋଟି—ତାଳ ଝୁଲା ।

ଦୂତୀ—

ମନପ୍ରିୟ-ମନମୋହନ ଘନଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ରେ । ସଜନି ନେମବଚନ ପ୍ରେମରେ ମୋର ହୃଦି ଜରଜର ଲୋ । ଘୋଷା ।

ଫୁଟି ଚମ୍ପକବଲ୍ଲୀକି ସେ ଯେ ଦୂରରୁ ବିଲୋକି ଉଠି ଅଛୁ ଅଛୁ ତନୁଯାକ ହେଉଥିଲା ଥରଥର ରେ । ୧ । ନାଗକେଶରକୁଞ୍ଜରେ ଭୂପନ୍ତୁଡିବା ଶେଯରେ ବସି ରାଧେ ରାଧେ ବୋଲି ଗୀତ ଗାଉଥିଲେ ଧୀର ଧୀର ରେ । ୨ । ଶୁଣି ହଂସକାକଳିରେ ରାଜହଂସହଂସୀନରେ ମୋର ହଂସକ ପଦ ହଂସଅଛନ୍ତି ମଣି ଥରଥର ରେ । ୩ । ଗୁଣି ଗୁଣି ଗୁଣଗଣକୁ ମୋର ସୁନ୍ଦରପଣକୁ ଗୋପାଳ କୃଷ୍ଣପୁରଥରେ କହୁଥିଲେ ବାରଂବାର ରେ । ୪ ।

————

ଝୁଲା ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ନାହିଁ କି ମନେ ମୋର ଶ୍ୟାମନାଗର ପ୍ରୀତି । ତାହିଁକି ଧରୁଥାଉ ନାଥ ରେ । ଘୋଷା ।

କଟୁରାଟ-ସୁମନ-ଲଟପଦ ତା ମନ । ପ୍ରୀତି ଲୋଡଇ ନୂଆ ନୂଆ ରେ ।୧। ମୁଁ ଥିଲା ବେଳେ ଛୀବ, ସିଖି ସଜନି ଲବ । ଢଷି ଦେଇ ପରାବା ରେ ।୨। ହେଉ ପଛକେ ଜଦା, ପ୍ରୀତି-ପତାକା ଜନ୍ମା । ନ ଯିବ

ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ତୁ ଯାଅ ରେ । ୩ । ଗୋପନଗରେ ଯେତେ, ମୋ ପରି ଛନ୍ତି ଦେଖେ । ମଧ୍ୟ ପଲଙ୍କ ପରେ ଶୁଅ ରେ । ୪ । ମୋତେ କରି ଭୋ କଥା, ତୋତେ କହୁଛ ନ ଥା । ନ ଥାନ୍ତୁ ଅଉ ଖାଣ୍ଟି ଶୁଅ ରେ ।ଙ୍କା କଢେ ମାନ ରାଧିକା, କାନ୍ଦୁ ହୋଇଛୁ ଏକା । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଘୁ ଯାଅ ରେ । ୬ ।

---

ରାଗ ତୋଡ଼ି ପରଜ—ତାଳ ସରମାନ ।

ବୃନ୍ଦା—

ରେ କିଶୋର, ବୁଝିବାର ସିନା ଜାଣୁ । ଉପଚଳଧରେ ଅବଗାହ୍ନ ଧୀରେ ଚନ୍ଦ୍ର ରସ ନ ଘେଣୁ । ଘୋଷା ।

ରମଣୀୟ ଜାଣି ରସି ଯହିଁ ପୁଣି ନ ଜଉ ପଲ୍ଲବାଦରୁ । ରୋଷ ଅଙ୍ଗୀକାର କର କ ତାହାର ଅଳପ କଥା ପଦରୁ । ୧ । ଉନ୍ନତ ମୃଦୁଳ ନୋହେ ତାକୁ ଅଳଙ୍କାରରୁ କହ ନ ଅଣି । ରସିକାଙ୍କ ଶିରୋମଣି ତୁ ତ ଯେନୁ ଶିଖାଇଥି କାହ୍ନୁଁ ଶୁଣି । ୨ । ରକତେ ବ୍ୟକତ ହେଲେ ଯହିଁ ଷତ ହୁଅଇ ଅଧେ ଛଳକ । ଉଦାର ଚରଣ ଅବା ହେଲେ ଦୋଷ ନ କର ତହେଁ ବଳେକ । ୩ । ରତିଗୁରୁଶରଣ ଯାହାର ଶରଣ ଦେଖି ନାହିଁ ତାକୁ କେତେ । ଉଦୟ କ ଲାଜ ହୋଏ ମଜି ଆଜ ଭ୍ରୂଜେ ଭଜି ଦେବା ମାତ୍ରେ । ୪ । ଉକ୍ତ ରଚନ ଲକ୍ଷରୁ ପର ଏବେ ଉଚ ଯତନରୁ ଭଲେ । ଉମା ଶ୍ୟାମ ଛବି କିଶୋରରେ କବ ଉବ ରାଧାଙ୍କୁ ବୋଲେ । ୫ ।

---

ରାଗ ପରଜ—ଏକତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ମୁଁ ବୋଲ ସହଳ ସିନା ଏତେଥର ସହ କେ ସହିବ କ ଏବା ଗୋ । ପଦ ।

ଯା ସଙ୍ଗେ ସ୍ନେହ । ଲାଗିଛୁ ଦେହ । ସ୍ନେହ ବ ଅଧିକ ସୁହେବା ।୧।

ଲଗାଇ ପ୍ରୀତି । ଛଗାଇ ଜାତି । ଦଗା ଦେଉଛୁ ସେ ମୋତେ ଯାଦ୍ୱା ଗୋ । ୨ । ସଙ୍କେତେ ବସି । ପାନ୍ଥୁଛୁ ଜଣି । ରସି ଗୃହଂ ଗୃହଂ ଧାଦ୍ୱା ରାଦ୍ୱା ଗୋ । ୩ । ସେ ନଟବର । ଯେମନ୍ତ ମୋର । ଏଣିକି ନ ହଲେ ଉସାଦ୍ୱା ଗୋ । ୪ । ରଘୁନାଥର । ନଷେଧ ଗିର । ନ ଶୁଣି ଦେଲ ହଥାରୁଦ୍ୱା ଗୋ । ୫ ।

---

ମୁଖାବସ୍ତ୍ରୀ—ରାଗ ଅଷ୍ଟତାଳୀ ।

ଦୂତୀ—

ହେ କହୁଚ ରେ ଶ୍ୟାମକୁ । ପ୍ରାଣସଜନ ଯାଉଛୁ । ଘୋଷା ।

ଦେଇ ଅସିଛୁ ଅବଧି । ଘଡ଼ିକେ ଲାବଣ୍ୟନିଧି ରେ । ବହୁତ ଗଲାଣି ଯାମକୁ । ୧ । ତା ଦୁଃଖସାଗର ଯା ଶୁଣି । ବୁଡ଼ ଦେଲୁ ଗୁଣମଣି ରେ । ଅସିଛୁ ହିଳା କରମକୁ । ୨ । କହ କେବେ ପ୍ରଭିଅଙ୍ଗା । ମୋତେ ଯୋଷାଣିଭରୂଷା ରେ । ପଠିଆଇ ଥିଲେ ସ୍ଥାମକୁ । ୩ । ଏକା ସେ ହଶୋର କୁଞ୍ଜେ । ବସି ତଣକସ୍ୱଶେଯେ । ଧ୍ୟାନ କରେ ତୋ ଅଗମକୁ । ୪ । ଅଳୀ-କୋଲାହଳ ଧରୁ । ବୋଇଲେ ନବଜଶୋଭ ରେ । ଲଳିତା ଦୋଇଛୁ ବାମକୁ । ୫ । ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ଜିପିତ । ନ ସ୍ଥଳୁଁ ଅଳୀ ପଣକୁ । ବୋଲେ ଦୋଇଲା ବନ୍ଧମକୁ ।୬।

---

## ପଞ୍ଚମ ଦୃଶ୍ୟ ।

### କୁଞ୍ଜ ।

( ଶ୍ରୀରାଧା, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ, ଦୂତୀ, ଲଳିତା, ବିଶାଖା । )

ସଙ୍ଗ ସୁରଟ—ରାଗ ଝୁଲା ।

ଶ୍ରୀପତି—

ମନ୍ଦାମନ୍ତ୍ରୀନା ଭୁ ନ ମାଉ ମାଉ ରେ । ପଦ ।
ସେବନ ତୋ ଅବଧାନେ ରହିଲୁ ହ ମୁଁ ଅନେ
ଭୁ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଏ ସଂସାରସାର ରେ । ୧ ।

ତରଙ୍ଗ ମଣିପୁଞ୍ଜ    ଅରକତାଙ୍କୁ ଗୁନ୍ଥି
ଶିଖିପଚ୍ଛି ଅଙ୍ଗୀକାର କା'ର ରେ । ୨ ।
ବପ୍ର ମାନସେ ସ୍ନାତ    କରନ୍ତ ନଳୀ ଗୁଚ୍ଛ
ଉରଠି କଳ୍ପଣି ଅଗାର ଗାର ରେ । ୩ ।
କେଶ-ତଷ୍ଟଳତର    ନେତ୍ର ସଞ୍ଜନ୍ତ ନୀର
ବନ୍ଦେ କାହ୍ନୁଙ୍କ ଅଦ୍ଧା ଧାର ଧାର ରେ । ୪ ।
ଅରେ ରତିପ୍ରତିମା    ଆଗତ ଏବେ ଯମା
ବନ୍ଧୁ ଭୋ ହୃଦୁମ ସ୍ମର ସ୍ମର ରେ । ୫ ।
ମୋ ଧନ ହୃଅ ଗୁଞ୍ଜ    ମଦନବାଣ ବାଜ
ହେଲାଣି ମୋ ହୃଦୟ ଅରପାର ରେ । ୬ ।
ମୋ ଷପଥନ୍ତ ମଥା    ଚୈତ ସ୍ମୃତ ଭୁ କଥା
କନ୍ଦେ ଶ୍ରୀ ଜଗଦେବ ବାରବାର ରେ । ୭ ।

---

ସ୍ନାଗ ଭୋଜି ପରଜ୍ଞ—ଏକତାଳୀ ।

ଦୁଷ୍ଟ—

ରେ ସଜ୍ଜନ, ଅଙ୍ଗ ଭୋଗ ଏ କ ସ୍ମୃତି । ଗନ୍ଧ୍ୱଫୁଲ ପାଦେ ମରଦିଲେ ମଦେ ଲଭ ସ୍ୱିନା ଅଙ୍ଗୀରଭି ରେ । ପଦ ।

ଯାହା ପାଇଁ ତପ କ୍ଲେଷରେ ସ୍ତୁତିପଟନ୍ଦ୍ରକଳା ପଦ ଦେଉ । ଏବେ ସେ ଶରଣ ପଶିଲେ ଚରଣକମଳେ ଭ ପେଲଦେଉ । ୧ । ଅରେ ଯା କଟାକ୍ଷ-ଲକ୍ଷ ଦେଲେ ଲକ୍ଷ ଇନ୍ଦ୍ର ପଦ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣା । ତାହାଙ୍କ ଚପେଧୁ କେହିଁ ଅପରାଧ ନ ବହି ଲବେ କରୁଣା । ୨ । ଲୋଡ଼ି ଯାହା ପ୍ରୀତି ଧରୁ ଆଉ ଦୁଷ୍ଟକର ବଜ୍ରପଣ ସୃଜି । ତତପ୍ରେ ସେ ପୁଣି ଧରୁଛନ୍ତି ପାଣି ସେସେ ଦେଉଛୁ ଛୁଞ୍ଚାଡ଼ି । ୩ । ଯାହା ଦେଶ-ଅଶେ ନ ଛୁଟୁ ହଟିଷେ ସଉଧପଞ୍ଜରପାଶ । ତା-ଗୃହଗୃଭୁଷୀ ନ ବୁଚଲା ପର କାହ୍ନୁଙ୍କ ମୋତ୍ରୁ ଶ୍ରୀମୁଖ । ୪ । ଯାହା ଗଟେ ରସି

ବୈକୁଣ୍ଠିକୁ କଣି-କନକଡ଼ାଅନ୍ଧାରେ ଯାଉ । ସେ ଯଶୋଦାର କୋଳେ ଧରିଛନ୍ତି ଥିଲେ ଭକ୍ତି ହୃଦେ କ ଜଡ଼ାଉ । ୫ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଭଗବତ ହେଲା ପର ହୋଇଲେ ହେଲେ ଯ ଭବ । ମୂର୍ଚ୍ଛିବା ଧନ୍ଦ ଯ ନନ୍ଦ-ନନ୍ଦନ ବନ୍ଦେ ଶ୍ରୀ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ । ୬ ।

---

ରାଗ ଖୋଳବରାଡ଼ୀ ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ହେ ମୋହନ ପ୍ରୀତିରେ କାହିଁ କାରଣ । ଘୋଷା ।

ଅପବାଦ ଲାଗିଲା ବାଞ୍ଛନ୍ତି ଗୋପପୁର । ଶାଶୁ ନଣନ୍ଦ କଷଣ ।୧। ତୁଷ ପୀୟୂଷ ହୋଇ ନ ଜାଣେ ମୁଁ କଷିଲି । ଏବେ ହୋଇଲା ମରଣ ।୨। ଦୂରେ ଥିଲେ ଅରତି କରେ ଯେଉଁ ଆରତି । ଏବେ ମୁଁ ଜାଣିଲି ପୁଣ । ୩ । ବୋଲନ୍ତି ଧନୁର୍ଦ୍ଧର ମାଧବ ଫେରି ଯାଅ । ପାଇଲି ବଡ଼ କଷଣ । ୪ ।

---

ରାଗ ସାବେରୀ । ଅଠତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀପତି—

ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ମୋର ପ୍ରିୟା ଉଷାଣି ସୁନା ରେ । ଘୋଷା ।

ବାସି ଦୋଷକୁ ଧରି    ରୋଷ ନ କର ଗୋରି ।
ବାସ୍ତ ବଦନେ ଦେଇ ଲୁଷି ବସ ନା ରେ । ୧ ।
କ୍ଷଣି ମଦନ ଶର    ଠାଣି ବନ୍ଧଇ ଉର ।
ଛାଏଁ ସମସ୍ତ ବନ୍ଧୁ    ପାଣି ଦିଅ ନା ରେ । ୨ ।
ଏ ଦୋଷ କଲି ବନ୍ଧ    ବିନାଶ କଲୁ ସ୍ନେହ ।
କେ ଏ କହନ୍ତି ତୋତେ, ପେନା କର ନା ରେ । ୩ ।
ଅଭିନବ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସ    ଅଛ ସୁରଭେ ତୋଷ ।
କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ମହୀନ୍ଦ୍ର ମନକାମନା ରେ । ୪ ।

---

## ରାଗ ଅଷ୍ଟାବକ୍ର—ଭାଳ ଝୁଲା ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ପୋଡ଼ୁ ପର ଅନୁରାଗ । ତନ୍ତୁଁ ବଳି ତନୁ ତ୍ୟାଗ ଗୋ ସଖି । ପଦ ।

ଛଗାଇ ମାରଇ ରାତିପାକ ବେଳ ଅଗାରେ ଲଗାଇ ଦାଗ ।
ବଗା ଦେଇ ପୁଣି ବଗାର ଦ୍ୱାରାଇ ଲଗାଇ କଳଙ୍କ ଦାଗ । ୧ ।

ସବୁ ତାସ ମେରୁ ଗରୁ ହୋଇବାରୁ ନ ବୁଡେ ଅଙ୍ଗାର ଅଗ ।
ଦ୍ୱିଷି ଗନ୍ଧୁଁ ଥିଲେ ଜାପ ଉପରକୁ ଖସି ଯାଇ ଫୁଲ ପାଗ । ୨ ।

ଓଷ୍ଠାଇଲେ ଦେଲେ ଗୁରୁଜନ ଗାଢ଼ମସି ଉରଜଜ ବାଗ ।
ମନଥମ ବାଛି ଘନଶ୍ୟାମଙ୍କରେ ଦେଉଥାଇ ଲାଗ ଲାଗ । ୩ ।

ଛଳନ୍ତର ପତି ବୋଲେ ଶୁଣ ଦୂତୀ ଶ୍ୟାମରେ ନାହିଁ ବଇରାଗ ।
ତାକୁ ଭଜିବାରୁ ମୋର ମରମରେ ମାରେ ମନମଥ ନାଗ । ୪ ।

---

## ଅତ୍ରଶେଖରମଠା ।

ଶ୍ରୀପତି—

ଛାଣିଲ ଛାଣିଲ ଧନ ପୀରତି ବଶମ ରେ । ଲାଗିଲେ ସେ ନ ଖସଇ ହୃଦଇ ବଶମ ରେ । ଘୋଷା ।

ଯେ କରେ ପାପପୀରତି ସ୍ନେହ ମୂଢଜନ ରେ । ତନୁ ତକ ଦାଗ୍ରୁ ସ୍ତ ମୋର ଏହୁ ଛାମ ରେ । ୧ । ମାଜନୀ ହୋଇଲୁ ଘଯେ ନ ଛେକୁ ଅନନ ରେ । ଏ ଘୋର ସଙ୍କଟ ଦେଲୁ ଧିକ ଭୋଗ ସ୍ନେହ ରେ । ୨ । ଏ ଲୋକରେ ମନ୍ତ୍ର କେହୁ ନ ଘାଳ ଶମନ ରେ । ହସ୍ତସ୍ତ ଛାଣିଲ ମୋର କରମଷ୍ଟ ବାମ ରେ ।୩। କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବୋଲେ ଚନ୍ଦ୍ରେ ଗଡଣ ଏସନ ରେ । ଏ ଦେହୁ ପ୍ରୀତିକ ଜଦା ନ ଧର ତା ନ୍ନାମ ରେ ।୪।

---

# ଷଷ୍ଠ ଅଙ୍କ ।

## ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ ।



ଉଦ୍ୟାନ ମଣ୍ଡପ ।

(ଶ୍ରୀମନ୍ତ, ଲଳିତା, ବିଶାଖା ଉପବିଷ୍ଟା ।)

ରାଗ ଭୈରବୀ—ଅଦିତାଳ ।

ବିଶାଖା—

କହୁଥିଲ ଅଗୋ ଚାହେଁ ନ ଦେଖିଲୁ ମନା । ତାହା ଛଡ଼ି ଯାଉଁ ମାଗେ ନନ୍ଦଙ୍କ ବନ୍ଧ୍ୟା । ଘୋଷା ।

ସୁନ୍ଦରୀ ବ୍ରଜରମଣୀ,—ଚନ୍ଦ୍ରମାଙ୍କ ଶିରୋମଣି, ମୃଦୁହାସିନୀ କରୁଛୁ ରୁଦନ ଯିବୁ ଯମୁନା । ୧ । ତୋତେ ଦେଖିବାକୁ ମନ, ହେଉଥାଇ ପ୍ରତିଦିନ, ପଥେ ଛବି ବସିଅଛୁ, ସେ ଛଇଳ କହ୍ନା । ୨ । କାଲୁ ତାକୁ ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦେ ହାଉ, ଦେଲୁ କୁଞ୍ଜରୁ ତଡ଼ାଉ, ତାଙ୍କୁ ଅଛୁ ବୃନ୍ଦାବନେ, ବଂଶୀସ୍ଵନେ ଭୋ ନା । ୩ । ମାନଗୋବର୍ଦ୍ଧନ କରଇ, ମାନ କଲେ ନ ରହଇ, ତା ଜୀବନମୂଳ ବାଛି, ହୋଇଯାଏ ରୂନା । ୪ ।



ରାଗ ପରଜ—ତାଳ ଝୁଲା ।

ଶ୍ରୀମନ୍ତ —

ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା ହେଉ । ମେ ସ୍ଵଭାବ ।

ଛାଡ଼ିଗଲା ବନ ବଢ଼ିଗଲା ମନ କେଉଁଠି ଅଛି ସେ ଅଭାବ । ଘୋଷା ।

ଲକ୍ଷିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମୁ ମୋ ଗୃହରୁ ଚାଲିଲେ ତାଳୁ ବହିବହା ହାଟ । ହସିଲେ ବସନ୍ତ ଅସ୍ତହାଣୀମାନେ ନ ଭେଟିବ ଉନ୍ନତ । ୧ ।

ଶିରୀଷ ଗିରୀଶ ଶିଖରେ ଦେଇ ତୁଳସୀ ଚମ୍ପକରାଶି

ନାଗରବର ଅମୂଲ୍ୟ ହେମ-ପ୍ରେମ ମିଳନ୍ତୁ ସେ ଫଳେ ଆସି । ୨

ଛିଅଗ ମଁ ଅଗ ଭଢ ଲାଜ ବ୍ୟାଜ ଘରଦରବ ସେଦ୍ୱଲୁ

ଶ୍ୟାମ ତାମରସ ପାଦରେ ସାଦରେ ବନ୍ଦଅଛୁ ଏ ଦେହଲୁ । ୩ ।

ପୀତବାସ ବାସ ଭଲେଣି ଈକ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେହେଁ ନୋହୁ ଅନ୍ତର ।

ସ୍ମରଣ ଅନ୍ତରଗତେ ସେ ମନ୍ତ୍ରବଢ ସତ ହରନ୍ତର । ୪ ।

ଧରାଧର ପ୍ରୀତି ଚରଧନେ ବରଧନେ ଏ କାରଣେ ଗତି ।

ଧ୍ରୁବେ ବନ୍ଦ ରାସେଶ୍ୱରୀ ରାଧା ସଖୀ ଅଗେ ଏ ସୁଷା ସୁପନ୍ତୁ । ୫ ।

—:*:—

ଶ୍ରୀ-ଗୁଜ—ଅଦି ତାଳ ।

ଵଣାଣା—

ବାଛୁନ୍ତୁ ସନ୍ଧ ବାଛା ରେ । ତୋ ନାରେ ବ୍ରଜବଛାରେ । ଘୋଷା ।

ଅଷ୍ଟାଳରେ ଭୁ ଥିବାର, କାନନୁ ସେ ଆସିବାର, ଅନାଅନ ଚମତ୍କାର, ଶବନା ଚୋର ଘାହାର । ୧ । ବ୍ରଜବଧୂ ପୀତପଟ, ତୋ ନୀଳଶାଢ଼ୀ ପାଲଟ, ହେଲାଇବାରୁ ବାଟ ଘାଟ, ଗୋପରେ ଭଲେଣି ହାଟ । ୨ । ଯାଇ ଯମୁନା ପାଣିକୁ, ବୁଡ଼ାଇ ତନୁ ପଡ଼ିକୁ, ଶ୍ୟାମର ନୀପସ୍ଥଳକୁ, ଅନାଉଥିଲୁ କାହିଁକୁ । ୩ । ଗୁପ୍ତଥିଲା ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ ଶିଖଣ୍ଡ-ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳ, ଭନ୍ଧୁଥିବାର ବାଉଳ, ଛପ୍ ରାଧେ ରାଧେ ବୋଲୁ । ୪ । ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ କହତ, ସଖୀଙ୍କି କରୁ ଅସତ, ଆପଣାର ଦୋଷ ନେଇ ପରେ ଦିଅନ୍ତୁ ଲଗାଇ । ୫ ।

—:0:—

ରାଗ—ଲଳିତକାମୋଦୀ ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ଅରେ ପ୍ରିୟସଖୀ, ସ୍ଥିତି ପଅର କହିଣି ସହ ସହୁ । ଘୋଷା ।

କେ କେତେ ଯମୁନା ଯାଉ ନାହିଁ । କେ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁକୁ ଗୃହୁଁ ନାହିଁ ।

ଫଟାକପାଳରେ କଳଙ୍କିଣୀବାଦ କାଳପାଇ ମୋର ଯାଉ ନାହିଁ । ୧ ।

କାହା ସଙ୍ଗେ ସେନ୍ତୁ ସଜମୂର୍ତ୍ତି । କର ନାହିଁ ଅବା ବ୍ରଜେ ପ୍ରୀତି ।
କେ ଛାଏଁ ନ ଅଛୁ ଏକା ମୋତେ ଛୁଛୁ କହିବାରୁ ସିନା ଦିବା ରାତି।
ଅଗୋ ପ୍ରିୟବତି । କେମନ୍ତେ ଧରୁ ରହିବ ଧୃତି । ୨ ।

ଦେଇ ନାହିଁ କରକଞ୍ଜେ ଦଳ । କାହା ନିଛକୃତ ବନମାଳୀ ।
ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ କଥା ମୋ କାନେ ଲଗଇ ଉଗାଇ ଦିଅନ୍ତି କରତାଳି ।
ଅଗୋ ପ୍ରିୟ ଆଳି । ଭୁକ୍ତା ଅପବାଦେ ମନ ଯାଏ ଜଳି । ୩ ।

ଯୋଷ୍ଟି ଅସିଅଛୁ ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା । ଜରତେ ଦେଖିଲି ଉଗାଇ ଦଶା ।
ଛ କରୁଛ ବୋଲି ଭାଳୁ ସ୍ଥାଳୁ ବସି ଜଣିଯାକ ନେତ୍ରୁ ନୁହେ କଷା ।
ଅଗୋ ମୃଗଦୃଶା । ଯୁଞ୍ଚ ଏବେଛ ମୋ ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିଆଶା । ୪ ।

ଦ୍ୱିଜ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଗୀତେ ଭଣି । ଯଥା ବାଧା ଦେଖି ସଖୀଶ୍ରେଣୀ ।
ବୋଲନ୍ତି ନବୀନା ନୃତ୍ୟ ଭୁ ବମନା ଶତ୍ରୁ ବଚନକୁ ସତ ମଣି ।
ଅଗୋ ବୀଣାବାଣି । ଜସ ନ କହେ ଯେ ଯାର ଅସ୍ୱଦଣୀ । ୫ ।

—:o:—

## ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।

—*—

### କୁଞ୍ଜ ।

ଗାଳ ପଦ୍ମପଟ୍ଟ ଝୁଲା ।

କୃଷ୍ଣ—

ପୀତପଟ୍ଟ କପଟ୍ଟ ପ୍ରୀତି ଭଜ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କି ଜଡ଼ାଇଲ ହେ । ପଦ ।
ଲଭିବାକୁ ମୋ ସଖୀସଙ୍ଗ । କଲ କେତେ ଉପାୟ ରଙ୍ଗ । ଅଙ୍ଗନା-
ସାର ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗଦେଶକୁ ଯା ଅନଙ୍ଗ-ଲଙ୍ଗଳେ ଭଡ଼ାଇଲ ହେ । ୧ ।
ଭୂଜ ତଳୁ ଦଂସ୍ତୁଳି ପରେ । ନଦ୍ରା ପାଳୁ ନୋହେ ସହିରେ । ଏବେ
ସେ ତରୁଣୀ-ରତନକୁ ଆଣି ଧରଣୀ ଧୂଳରେ ଗଡ଼ାଇଲ ହେ । ୨ ।
ଚଖାଇଲ ସୁରତି ମିଠା । ଲଗାଇଲ କଳଙ୍କ-ଅଠା । ବସଙ୍ଗନା ମାଇ

ବଜାପଣ କର ପୌରୁଷ-ପତାକା ଉଡ଼ାଇଲ ହେ । ୩ । ଭଗୀରଥ ଘୋଷେ ଏ ଗୀର । ଲାଭ ହେବ ଏବେ ମାତର । ବୃଷଭାନୁସୁତା ଛେମା-ଦେଇଛନ୍ତି ଯା ତନ୍ତ୍ରାଶାସ୍ତ୍ର ଅଣି ପଢ଼ାଇଲ ହେ । ୪ ।

---

## ରାଗ କାମୋଦୀ—ଏକତାଳ ।

ଶ୍ରୀପତି—

ବନ୍ଧୁ ହୃଦୟ ଯାହିଁ ଗଢ଼ିଲା ରେ । ଯତ୍ନେ ପୀରତିପଥ ଫୁଟିଲା ରେ । ପ୍ରଥମ ଭେଟେ ଯହୁଁ, ସ୍ନେହ ନୋହୁଲା କହୁ । ମୃଗାଙ୍କ-କଳା ପରି ବଢ଼ିଲା ରେ । ଯଥା କୁସୁମ ରଙ୍ଗ, ତାପରେ ହୋଏ ଭଙ୍ଗ । ସେପରି କ୍ରମେ କ୍ରମେ ତୁଟିଲା ରେ । ୧ । ଅଭେଦ କ୍ଷୀର ନୀର, ବୋଲୁ ଯେ ଥାନ୍ତି ନର । ତହୁଁ ତା ଚିତ୍ତ ବଢ଼ ପଡ଼ିଲା ରେ । ସେ ପ୍ରେମଲତା କରେ, ଛେଦି କୋପ କୁଠାରେ । ରୂପିବା ହୃଦେ ତ ନ ପଡ଼ିଲା ରେ । ୨ । ଦେଇ ଏତେ କଦନ, ସୁଖେ ସେ ନେଲା ଦିନ । ମୋ ତନୁ ଝିନା ସୂତ୍ର ଯୋଡ଼ିଲା ରେ । ପକ୍ଷୀ କୁଟ ମାନସ, କରି ତ ମନ ବଂଶ । ମୋଠାରୁ ନେଇ ତହୁଁ ଛାଡ଼ିଲା ରେ । ୩ । ଗଗନ ନୀରଧାର, ଶୁଭଇ ପରି ମୋର, ମନହିଁ ଅନଂ ଆଶା ଏଡ଼ିଲା ରେ । ଦକ୍ଷିଣାର ଭ୍ରାନ୍ତି, ଶ୍ୟାମା ଭାଷନ୍ତି ଦୁଷ୍ଟ । ମୋ ନାଶ ଯଶ ରାମା ଲୋଡ଼ିଲା ରେ । ୪ ।

—:*:—

## ରାଗ ଘଣ୍ଟାରବ—ତାଳ ଏକତାଳୀ ।

ଦୂତୀ—

ମୋହନ କି କହିବି ସେ ଘନଜଘନୀ ବେଦନା, ଦେଖିଲ କ୍ଷଣେ ଛାଡ଼ିଗଲା ମୋ ଚେତନା । ଘୋଷା ।

ଶୁଣ ହେ କନ୍ଦର୍ପ ଦର ତୁମ୍ଭ ନାମ ଧରି ଧରି, କାଳକୁ ନେଉଛି ସେ କେତକୀବରନା । ୧ । ତହୁଁତ ତା ବଚନ, ଶୁଣିବା କ୍ଷଣେ

ମୁଁ ଛନ୍ନ ହୋଇ ଧାଇଁ ଆସିଲି କହିବାକୁ ସିନା । ୨ । ଅଙ୍ଗନ ବାସ ଭୂଷଣ, ହୋଇ ଗଲାଣି ଜଞ୍ଜାଳ, କେବଳ ଲାଗୁଛ ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗତି ଯାତନା । ୩ । ପ୍ରାତଃସମୟର ଶଶୀ ପରିରେ ଗଲାଣି ଦିଶି ଜମ୍ବୁନଦଜତ ହାଟକ ବରନା । ୪ । ଶ୍ରୀଜଦବାସରାଜ ଭଣି, ମିନ୍ତି ନୁହେ ଦୂତ ବାଣୀ, ଘେନ ଦେ ଶ୍ରୀହରି ଏବେ ତା ସଖୀ ବେଦନା । ୫ ।

—:o:—

ଅଠତାଳୀ ।

ଶ୍ରୀପତି—

ଛାଡିଲ ତା ରୀତି ଏବେ ମୁଁ ପୂର୍ବପର ଲଭେ ସରାଗ ନାହିଁ । ଘୋଷା ।

ଥିଲେ ଚାରୁଛନ    ତାଳେ ସେ ନୟନ
ଦେଖି ଏବେ ମୋତେ ନ ଗୃହେଁ ଧନ । ୧ ।
ନ ଦେଖିଲେ ମୋତେ    ଦୁଃଖ ଯେତେ ହେତେ
ସେ ପ୍ରୀତି ପାସୋରି ଦେଲାଣି ଚନ୍ତେ । ୨ ।
କରଥିଲା ଦାର    ଭରଦେଲା ପର
କା ଶିକ୍ଷାରୁ ହୃଦ କଲାଣି ପଥର । ୩ ।
ମୋ କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ    କରେ ସେ ଜୀବନ
ପଗୃଦଲା ନାହିଁ କ ବେଦ ମନ । ୪ ।
ଦୀନବନ୍ଧୁ କହ    ତ ନ କରେ ବହି
ଜୀବ ଥିଲେ ନେତ୍ର ତ ନ ଦେଖଇ । ୫ ।

———

ରାଗ ଭୋଗ୍ରୀ— ଏକତାଳୀ ।

ଦୂତୀ—

ଦୋଷ ଭାଜାଇ ହେଲାଟିକ କକୁଞ୍ଜବଦାରୀ । ପଦ ।

ତମାଳ ଯମୁନା ଜଳ, ନୀଳମଣି ଖଚମାନ, ଗଲା ଯେବେ ଯମୁନା ବହୁ । ୧ । ନ ମାନ ଅପକୀର୍ତ୍ତି, ସେ ଯେବେ ତୁମ୍ଭ ପ୍ରୀତି କ

ଲଭିଲାଣି କ୍ରନ୍ଦରୁ ବାହାର । ୨ । ବାହୁ ଶିଖିଛ ଏ ସଖି, ଲୁଚ ଯାଏଁ ଲୁମ୍ଫ ପ୍ରୀତି, ଏଣୁ ଶୁଣ ତାହୁଁ ତା ଉଦ୍ଧାର । ୩ । ସ୍ୱଷେ ରାମକୃଷ୍ଣ କଲା, ଦେହ ଦେଖି ପ୍ରୀତି କଲା, ଏବେ ସିନା ନୋହିଲା ବାହାର । ୪ ।

ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।

ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ।

(ଶ୍ରୀ ରାଧା ଓ ଲଳିତା ପ୍ରଭୃତି ସଖିବୃନ୍ଦ ।)

ରାଗ ଭୈରବ— ତାଳ ଝୁଲା ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ଶ୍ୟାମଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଥରେ । ମନକଥା କହିବ ରେ । ପଦ ।

ତାଙ୍କ ନାମକୁ ଅକ୍ଷରେ ପଢ଼ିଲା ମାତ୍ର ମନରେ

ଉଠେ ବୁଡ଼େ ପାପମନ ଏହା ମୁଁ ନ ସହିବ ରେ । ୧ ।

ଦୋଉଛୁ ବସନ୍ତକାଳ ରବ ଦେଉଛୁ କୋକିଳ

ମୁଁ ତ ବିରହଣୀ ନାରୀ କେତେ ଦୁଃଖ ସହିବ ରେ । ୨ ।

କଷ୍ଟୁ ଆଗେ ପଶିବଇ ପ୍ରାଣେ ଯୋଗିଣୀ ହେବ

ପର ପନ୍ଥ କଲେ ମୁଁ ତ କେବେ ପର ନୋହିବ ରେ । ୩ ।

ରାମକୃଷ୍ଣ ବୋଲେ ମତି ପଡ଼ି ବୁଡ଼ି ଗଲା ରତି

କେତେବେଳେ ଶ୍ୟାମ ଅଙ୍ଗ ମୋ ହୃଦରେ ବହିବ ରେ । ୪ ।

———

ରାଗ କେଦାର—ତାଳ ତ୍ରିପୁଟା ।

ଲଳିତା—

ଖଗାପ ତୁ ଦେଲୁ ରେ । ଖେଳାଲୋଳାଖଞ୍ଜିକାକ୍ଷି ବ ସାଦସ କଲୁ ରେ

ଖବ ହୋଇ ସୁରତରୁ କୁସୁମ ବାଣ୍ଟିଲୁ ରେ । [ ପଦ ।

ଖେଦବୀଜ ଜଜ୍ଞବୃନ୍ଦ-କେଦାରେ ବୁଣିଲୁ ରେ । ୧ ।

ଖିଅଲପଣ ବ ଧନ୍ୟ ମନରେ ଭାଳିଲୁ ରେ ।

ଖଳକାର ନୋହି କଳାନାଗକୁ ଗୃହିଲୁ ରେ । ୨ ।

ଖାଇଦେଇ ତ ଅମଳ ଅଟେଭା ଦୋଇଲୁ ରେ ।
ଖାଟାଖଣ୍ଡାଧାର ଶଠ ବନ୍ଧୁର ଖୋଇଲୁ ରେ । ୩ ।
ଖଗ ସୁର ଝାଉଁଳତା ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ପାଇଲୁ ରେ ।
ଖମଣିମଣ୍ଡଳକୁ ଛୁ କର ବନ୍ଧାଇଲୁ ରେ । ୪ ।
ଖଟେ ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗନାଥ ଭୋପାଦେ ପଡ଼ିଲୁଁ ରେ ।
ଖଣ୍ଡାଙ୍କରେ ଧନ ଦେଇ ପଦେ ନ କହିଲୁ ରେ । ୫ ।

---

ରାଗ ଝିଁଝିଟ—ତାଳ ପଦ୍ମପଠ ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ସଖି ଭୁଲିଯା ରେ ମୋର ନାରେ,
ଶ୍ୟାମଠାରେ, ଭକ୍ତ ବାରେ । ପଦ ।
ତୋର ଅବଶରେ, ମୋ ଦିନ ନ ସରେ, ଗଳି ଗଳି ବସୁଧାରେ ।
ରହିବ ରସରେ, ପ୍ରତିଦିବସରେ, ଭାର ବଚନସୁଧାରେ । ୧ ।
ମୋର ଢ ଦୋଷରେ, ଏ ଘନ ରୋଷରେ, ଅସିବେ ସେ ଖରଧାରେ
ତା ପେଲୁସରେ, ରହିବ ପାଶରେ, ସତେ ବରଦବାଧାରେ । ୨ ।
ଦେଲେ ଜରାଷରେ, ଚତିଚନ୍ଦ୍ରାସରେ, ଘସିବଟ ଜରାଧାରେ ।
ତାର ମାନସରେ, ନୋହିଲେ ଲେଶରେ, ଦଣ୍ଡ ଜେ ଗତି ସ୍ୱଧାରେ । ୩
ଅଛ ମୋ ବାସରେ, ଜଣୀ ପ୍ରବେଶରେ, କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅଣି ଉଦ୍ଧାରେ ।
ଅତିଦ୍ୱରଷରେ, ଭଣେ ଏ ରଧରେ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେଉ ବାରେ । ୪ ।

---

ରାଗ ଏମନ କଲ୍ୟାଣ—ଅଡ଼ତାଳ ।

ସଖୀ ରାଧିକାଙ୍କ ପ୍ରତି—

ପରମଣି-ଭରମଣି ଦେଲୁ କରମଣି ଖ୍ୟାତି ରେ । ପଦ ।
ମୋ ଜୀବନ କହିଁ ବଞ୍ଚାଇଲ । ଖୋଜି ଅଣିଦିଅ ଅଳ ବୋଲ
ଜଳସ୍ପଷ୍ଟ, କନ ପୁଷ୍ଟି, ଏବେ ଉରେ କର ଛାଡ଼ି ରେ । ୧ ।

ଜାଣି ତୋହର ମାନସ ବ୍ୟଥା । ଆଣିଥିଲୁ ସ୍ୱଚ୍ଛ କେତେ କଥା
ଚନ୍ଦନପୁଷ୍ପ, ସୁନ୍ଦଗନ୍ଧ, ଅତି ଯତନେ ସଜାଡ଼ି ରେ । ୨ ।
ତମ୍ବ ରଦନାମ୍ବରାରେ ଧନ । କମ୍ବୁଦଳ ଦ୍ରବେ ଦେଇ ମନ
ସୁଧା ଧାରା, ମୁଧାଧରା-ତଳେ ଦେଲୁ ତ ଅଜାଡ଼ି ରେ । ୩ ।
ଗୋପ ଯୁବରାଜ ଶିରୋମଣି । ତୋ ପଦ କଞ୍ଜ ଚମ୍ପିଲା ପୁଣି ।
ଭୁଜେ ଧରୁ, ତୁ ଯେ ଦ୍ୱନ୍ଦ-ଶାକ୍ଷୀ ନ ରଖିଲୁ ଭଜି ରେ । ୪ ।
ଯାହାପାଇଁ ଶିର ପୂଜୁଥାଉ । ଯାହାଙ୍କ ପ୍ରୀତିକୁ ବଜୁଥାଉ । ତାଙ୍କୁ
ଦୁଃଖୀ କର ସୁଖ ମୂଳ ଦେଲୁ ତ ଉପାଡ଼ି ରେ । ୫ ।
ବୋଧ କରେ ଅଷ୍ଟାଦୂର୍ଗ ନାହା । ବୁଝି ହୃଦବନ୍ଧୁ ଦେଲା ଏହା ।
ଏବେ ଗଲ, ନନ୍ଦଲାଲ-ମନୁ ମାନ ଦେବା ଝାଡ଼ି ଗୋ । ୬ ।

---

ଭୈରବୀ— ଏକତାଲା ।

ଶ୍ରୀମଣ—

ନ ସରେ, ମୋ ଦିନ, ଦୀନବନ୍ଧୁ ଲାଗି ।
ଦୀନ ଗୃହଜନ ଏ ଦିବା ରଜନୀ ।
ବସିଚ ପଥ ଜଗି । ଘୋଷା ।

ଚନ୍ଦ୍ରିବାକୁ ଦିନ ହେବ ଗୋ ସୁଦିନ
ଦୀନବନ୍ଧୁ ଯେବେ ଦେବେ ଦରଶନ
ଏ ଦିନ ବ ଯାଇ ହୋଇବ ସେ ଦିନ
ସୁଖ ସମ୍ପଦ ଭୋଗୀ । ୧ ।

କୁଞ୍ଜବନ ଚେଜି କୁଞ୍ଜ ବନୋଦିଆ
ଦରଶୀନେତ୍ରୀଙ୍କ କଲେ ଯା କର୍ଦ୍ଧା
ମଞ୍ଜୁ ଚନ୍ଦ୍ରମାଳ ଗୁନ୍ଥିଅଛୁ ନୂଆ
ଢଏ ହୋଇବେ ଲାଗି । ୨ ।

ଜଳ ନ ପାଇଣ          ମୀନ ଯେହ୍ନେ ଜଳେ
ବନ ଦାବାନଳେ ବନ ଯେହ୍ନେ ଜଳେ
କୃଷ୍ଣ ଖେଦାନଳେ          ତରଙ୍ଗିଣୀ ଜଳେ
ଜଳ ବନା ଯୁବତୀ । ୩ ।

ଏ କୂଳ ସେ କୂଳ          ଗଲା ତେଜ କୂଳ
ନିରତେ ଅକୂଳ ହୁଅଇ ଗୋକୁଳ
କହେ ବୃନ୍ଦାବନ          ଏ ଯମୁନା କୂଳ
ଗୋକୁଳେ ହେବ ଯୋଗୀ । ୪ ।

---

ରାଗ କାମୋଦୀ ।

ତଷାଷା —

ଯେନାଇଁ ଅମ୍ଭେ ଯେତେ କହିଲୁଁ ରେ । ସେଜନ୍ମ କାହିଁ ବାଳା ପହିଲୁ ରେ । ଦୃଢ଼ପଟ୍ଟଙ୍କୁ ଶିଖି-ଶିଖା ପାଖରେ ରଖି ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଏବା ସହିଲୁ ରେ । ପଦ ।

ଯମୁନାଥନନ୍ଦନା-ଯନାତରଣିଙ୍କ ମନା କରୁ ଯେ ଥାଉଁ ହଟ ଗୃହଁ ଲୁ ରେ । ପଟ୍ଟସ୍ବପ୍ନ କରେ ନାହିଁ ଜ ଚଦେବରେ ମହାର୍ଣ୍ଣବରେ ଅବଗାହିଲୁ ରେ । ୧ ।

ଯୋଷ୍ଟ କଉତମୂଳ ଯୋଷ ଯୋଗଜାଙ୍ଗଳ ଜଦର ଭୁଲେ ତାହା ଫିଇଲୁ ରେ । ଯୁମାଇମାର ସମ୍ଭଳା କାହ୍ନୁଁଙ୍କ ଅମ୍ଭ ସୁଯୋଗୁଁ ସିନା ବଞ୍ଚି ଅଇଲୁ ରେ । ୨ ।

ଯେଜ ଶେନାଇଁ ଯାଇ କହୁବା ସମୁଜାଇ ପଟ୍ଟଲେ ସିନା ଏବା ଜୀଇଲୁ ରେ । ପଟ୍ଟନା ବରଦରେ ଅଦଶ୍ୟ-ଭ ଜଦରେ ତୋ ଯେଜ ଅସ୍ପାଣି ହୋଇଲୁ ରେ । ୩ ।

ଯୋନାରେ ପଚ୍ଛେ ମରୁ ଆଜୁଁ ତୋ ହୁକୁମରୁ ଜକୁଞ୍ଜ ଦଉଡ଼କୁ ରହିଲୁ ରେ । ପାଣି ଦେଉଛ ମାତ୍ର ଉର୍ଦ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟିପତ୍ର କେତ୍ରା ଯା ଅମ୍ଭ ବଶ କୋହିଲୁ ରେ । ୪ ।

ଘନେ ଚପଳା ଲୀଳା ଗୃହ୍ନି ଘନକୁନ୍ତଳା ତୁ ଝ ଏ ଅଭିଳାଷ ବହୁଲୁରେ । ଘାର ହେଲୁ ଏ ରଙ୍ଗେ ଅଷ୍ଟଦୂର୍ଦ୍ଦୋଷ ଘଟେ ଅବଶ୍ୟ ମୋହନର ହୋଇଲୁରେ । ୫ ।

—*:O*:—

ରାଗ ବସନ୍ତଗୁର୍ଜ୍ଜରୀ—ତାଳ ଝୁଲା ।

ଶ୍ରୀମତୀ—

ସଙ୍ଗସଖୀ ଏହା କହଇ । ଯେବେ ମୋ ପ୍ରାଣ ଯିବ । ଘୋଷା ।

କର୍ପ ବାତ କର୍ଣ୍ଣାଗ୍ରତେ ଯେବେ ଲୁଚିବ । ଶ୍ୟାମ-ତୁଳସୀମଞ୍ଜରୀ, ବଦନେ ଦେବ ମୋହର, ଶ୍ୟାମନାମ ସନ୍ତୁକର ଶ୍ରବଣରେ ଶୁଣାଉ-ଥିବ ।୧। ତମାଳଡାଳରେ ମୋତେ ବାନ୍ଧି ରଖିବ । ପିଣ୍ଡକୁ ମୋହର କେହି ଦହନ କରିବ ନାହିଁ, ଅଇଲେ ପ୍ରାଣମାଧୋଇ ତାଙ୍କୁ ଥରେ ଦେଖାଇ ଦେବ । ୨ । ଶ୍ୟାମ ବଂଶୀସ୍ୱନ ସଖି ଯେବେ ଶୁଭିବ । ସମସ୍ତ-କାଳରେ ନେଇ, ସେ ଦିଗକୁ କର୍ଣ୍ଣ ଦେଇ, ଶ୍ୟାମରଙ୍ଗ ପଟେ ଯହିଁ ସେହି ପଥେ ଶୁଆଇଦେବ ।୩। ସ୍ୱପନେ ସେ ଗୋବିନ୍ଦ ସତେ ଦେ-ଖିବ । ସଖି ଶୁଣ ମୋ ବଚନ, ନୋହିଲେ ଏ ଅପଘନ, ଯମୁନାଙ୍କକୂଳେ ମୋହନ-ସ୍ନାନଘାଟେ ବସାଇଦେବ । ୪ ।

—:O:—

## ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ ।

( ବୃନ୍ଦାବନେ ଶ୍ରୀପତି ଓ ଦୂତୀ )

ପିଲୁ— ଖେମଟା ।

ଦୂତୀ—

ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ ପୀରତି କରି ମୋହନ,
ହେଲା ବିରହାନଳେ ରାଧା ଦହନ ।
ଚଉପାଶରେ ଘେରି     ଅଛନ୍ତି ସହଚରୀ
କମଳଦଳ ପରି     ଶାନ୍ତିପ୍ରଗଲ୍ଭ କରି

ନୀଳମଣି ଝରରେ        ହେମପ୍ରତିମା ପରୁ
କାଂସ୍ତେ ଶୋଇଚ ବାଳାରତନ । ୧ ।

ଘନକେଶୀ ସମର୍ପି ଯା ମନ ଯୌବନ,
ପିତା ପତି କୁଳତେଜି ହେଲା ଉନ୍ମନ ।
ମଣିବନ୍ଧରୁ କାଚୀ        ଯାଉଛୁ ଖସି ଖସି
ହୃଦେ କର କସ୍ତି        ସଜନୀ ଯାନ୍ତି ଗତି
ମୋହ ଉଠିଣ୍ଡ ଉଠି        ଚେତନା ଯାଏ ବୁଡ଼ି
ଅତି ଉଚ୍ଚେ କରନ୍ତି ରୋଦନ । ୨ ।

ଯେ ଯେତେ କହୁଲେ ନ ଶୁଣଇ ବଚନ,
କାହା ମୁଖ ନ ଚାହେଁ ସେ ଟେକ ନୟନ ।
କେ ଧୀରେ ଧୀରେ ବସି        ପତୀର ନୀର ସିକ୍ତ
ଘଟଲେ ତାର ଚରଣ        ଏ ଦଶ ଥିଲା ରଚ
ଆଶାତ ନ ଦିଶୁଛି        ସ୍ୱରୂପ କହୁଅଛି
ହୋଇଚ କଣ୍ଠାଗତ ଜୀବନ । ୩ ।

ତାଙ୍କ ବେଶ ମଇଲାଣି ଶବ ସମାନ,
ଚିନ୍ତାସ ଅଗ୍ନିନୀ ଗେଲିଲାଣି ଅଶନ ।
ହଂସୁଲୀ ଚୁଲୀ ଶଯ୍ୟା        ରତ୍ନପଲଙ୍କ ଟେଢ଼ା
ପ୍ରୀତି କରିବା ମନ୍ଦା        ପାଇ ପୀତାମ୍ବରଙ୍କା
ହେଲା ପଥର ସେ ଯା        କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଉନ୍ମୁକ୍ତା
ଏହା ଦେଖିଲା ପାପନୟନ । ୪ ।

ଲାଗେ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ମୂର୍ତ୍ତି ପାମର ଧ୍ୟାନ,
ତୁମ୍ଭ ପ୍ରୀତିର କହୁଁାର ବଂଶୀବଦନ ।
ପୁଂସ୍ପ ତାଡି ଭ୍ରମର        ନୃତ୍ୟନ୍ତି ସେ କାହାର
ଭଲ ମନ୍ଦରୁ ଡ଼ର        ନ କରନ୍ତି ବେର

ତୁମ୍ଭେ ତ ଦଗାଦାର     ମାନଙ୍କ ସରଦାର
ବନ୍ଧୁ ହୃଦୟ ବଜ୍ର କଠିନ । ୫ ।

———

ଶ୍ରୀ ରାଗ—ତାଳ ଅଡ଼ି ।

ଶ୍ରୀପତି—

କାହିଁକି ଊଣା ହେଲା କରୁଣା ମୋଠାରୁ ରେ ସଜ୍ଜନ,
ନବୀନାର । ପଦ ।

ଯାର ଜଡ଼ ମାନସେ, ତା'ର ପୀରତି ରସେ, ମଜ୍ଜି ଅଛି ହରଷେ ବସିଲି ଯାଇଁ ପାଶେ । ପଡ଼ି । ଗୃହିଁଲା ନାହିଁ ଯେ ଧନ, କହଣ ବରଷ ମନ, ଶୁଖାଇ ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ, ଟହ୍ଲାଇ ଦେଇ ନୟନ, ବସିଲା ବଡ଼ ଗୁମାନ, କରନ୍ତୁ ନିଷ୍ଠୁର ବଚନ, ନ କହିଲା ସୁବଚନ । ୧ ।

ଝଲକ ଘୂଇପଡ଼, ପାଶରେ ଅନୁସର, ନାହିଁ ମୁଁ ଦୋଷ କଡ଼, କସ ଅବା ବଗୃହ । ପଡ଼ି । ଗୃହିଁଲା ନାହିଁ ଧନ, ଇତ୍ୟାଦ । ୨ ।

ନ କର ରୁ ଦାରଣ, ରଖ ମୋତେ ଶରଣ, ମୁଁ ହୋଇବ କାରଣ, ତୋଳ ଧରୁଁ ଚରଣ । ପଡ଼ି । ଗୃହିଁଲା ନାହିଁ ଧନ ଇତ୍ୟାଦି । ୩ ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେଓ ଭଣେ, ଶ୍ୟାମବାଣୀ ପ୍ରକାଶେ, ମଦନ ଦରବଶେ, କେଉଁଛନ୍ତି ବିରସେ । ପଡ଼ି । ଗୃହିଁଲା ନାହିଁ ଧନ ଇତ୍ୟାଦି । ୪ ।

———

ରାଗ ପୂରବୀ—ତାଳ ଅଠତାଳୀ ।

ଦୂତୀ—

ବଂଶୀଧାର ! ସହ ସିବନ ଜୀବନେ କଶୋଗ୍ରୀ ହେ । ଘୋଷା ।

ବୈଭବରେ ସଖୀ ହୋଇଛୁ କାତର । ସରୁଁ ସହଲାଣି ସବେଗ୍ରଜପଭର । ଦେଖିଲି ସଖୀର କଣ୍ଠରେ ମାତର । ଜୀବନକୁ ଅଛୁ ଧର ହେ । ୧ । ଲାଗୁ ନ ଥିଲା ମୋ କରବୁ ନାଟିକା । ସହଚରୀମାନେ ଦେଖି ହେଲେ ଗାଠିକା । ଯାଇଁ ଅଇଲି ମୁଁ ଶୁଣି ତାଙ୍କ ଟିକା ।

ଥିବ ଛ ଯିବନ୍ତ ସବ ହେ । ୨ । କାରାଗରେ ଲୁଚା ଦେଲେ ଭକ୍ତ-
ପର । ନ ଚଳିଲା ପଥ ଦିଶିଲା ନାଗଝ । ସଙ୍ଗୀମାନେ ବଳିଣ ହେନ୍ଦୁ
ଘୂର । ଦ୍ୱା ସଙ୍କଟରେ ଥିଲା ପୂର ହେ । ୩ । ଭୂମ୍ ବଳ ଯେବେ
ନୋହୁଲା ପାତର । ପଶୁବୃନ୍ଦ ଶ୍ୟାମ ନ ଦିଅ ଉତ୍ତର । ଅନ୍ତର୍ଗତେ
ଯେବେ ଥିଲାଟି ଅନ୍ତର । ଚଉ ଝପା କଲ ଗୋପ୍ୟ ହେ । ୪ ।
ଲାଗିଥିଲେ ଛଦ୍ମଧାରୀର ସେବାରେ । ଅଶ୍ରୁ ଅନ୍ତୁ ମୋହ ଯିବା
ଅଘବାରେ । ଦନ୍ତ ବସିଅଛୁ ଜୀବନ ନେବାରେ । ପାପୀ ଭାଳ ଯମ
ପଥ ହେ । ୫ । ଦୀନବନ୍ଧୁ ଆଉଁ କରନ୍ତ ଭୂଷାର । ନାଶ କଲେ
ପଦ୍ମ ନୀଳ ଏ ଅସାର । ବୋଲେ ଭକତବ ହେବନ୍ତି ଅସାର । ଦୃଷ୍ଟିବେ
ଯିନା ଲଗାଇ ହେ । ୬ ।

---

### ଘର ଭୋଡ଼ି ପରଜ—ତାଳ ଏକତାଳୀ ।

ସ୍ତ୍ରୀ.ପଙ୍କ୍ତି—

ସଙ୍ଗାତ ମନ୍ଦାକୁ ବାଧଇ ବ୍ୟଥା । ମିତ୍ରଜନ ମନ ମାତ୍ର ମ୍ଳାନ କଲେ
ମାତ୍ରଯାଏ ପୁଣି କଥା । ଘୋଷା । ଦୂରୁ କରେ ମାନ ବୋଲି ନ ସଙ୍କୋଚ
ମୂରଛ୍ଦାସ ବରଞ୍ଜି । ତାଙ୍କୁ ମଜ୍ଜା କର ତଉ କଳ ନ କଲେ ଦେଲେ
ତରଛି ।୧। ଚନ୍ଦ୍ରକା ଚନ୍ଦନ କଳପିକସ୍ୱନ କୁସୁମଭୃଙ୍ଗନାଦ । ଲାଗେ
କ୍ଷପର ଦିବା ବସ୍ତ୍ରବଣୀ ନ ଛୁଁଅଇ ନେତ୍ରେ ନଦ ।୨। ଉପାୟ ନ
କଲ ଜାଣୀଥିବ ବୋଲି ଉପାୟ କିଛୁ ନ କର । ଗେଲେ ବାଣୀ ଯେତେ
କହୁଲେ ପରାତ ଛେଳ ବାଜିଗଲା ପର ।୩। ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା କଞ୍ଜଦଳ ଜଳରୁ
ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇଯାଏ କହ୍ନୁଁ କହ୍ନୁଁ । ନୟନେ ନୟନେ ମିଶୁଥାଇ ବୋଲି
ଯେତେ ଛନ୍ଦେ ଗ୍ରନ୍ଥୁଁ ଗ୍ରନ୍ଥୁଁ ।୪। ଅଧର ଦଳରେ ନଗ୍ନର ଛଳରେ ମଧୁ-
ରସମିଶା ବାଣୀ । ଗଉରବମୟ କଲେ ସେ ହୃଦୟ ଠଉରପଦ୍ମେ ଶ୍ରେଣୀ
।୫। ସ୍ନେହପରା ସ୍ୱାଦୁ ଚତୁର୍ଗୁଣ ପଦାର୍ଥ ହୁଅଇ ଯେବେ ଖଦଜା ।
ଅଭ୍ୟୁହୂତନାଥ କହେ ଦମ୍ପତିଙ୍କ କଷ୍ଟ ଗଢ଼ୁଁ ନାହୁଁ ବଢ଼ା ।୬।

ରାଗ ଭୋଢ଼ିପରଜ—ଅଠତାଳୀ ।

ଦୂତୀ—

କାହ୍ନୁ ହେ, ତୁମ୍ଭେ ବଡ଼ ଦାରୁଣ
ଜଣାଗଲା ତୁମ୍ଭ ଚରିତ୍ରଗୁଣ । ୦ ।
ଅବଲାଙ୍କୁ ନାଥ ଭରସା ପାଇଁ ।
ଭକ୍ତି ଭାସିଗଲା ମୋ ପ୍ରାଣସଖୀ । ୧ ।
ଯୁବତୀ ଭ୍ରମର ଏକାଇ ଜାତି
କାର୍ଯ୍ୟ ଲଭିବା ଯାଏ ଭଜୁଥାନ୍ତି । ୨ ।
ତାହା ପଢ଼ୁଅଛୁ ନବମବଣୀ
ନ କର ନ କର ଭଗାଉଦଶା । ୩ ।
ବନମାଳୀ କହେ ଦୂତୀ ବଚନେ
ଚନ୍ଦ୍ରେ କଲେ ଦୃଷ୍ଟି ସୁଧାବଦନେ । ୪ ।

—※—

ପଞ୍ଚମ ଦୃଶ୍ୟ ।

—୦—

ଶ୍ରୀ ବୃନ୍ଦାବନ କୁଞ୍ଜ ।

———

( ଶ୍ରୀପତି ଶ୍ରୀମନ୍ତ ସମାଜରେ )

( ଏକଦିଗରେ ସୁବଳ ସୁଦାମ ପ୍ରଭୃତି ସଖାମାନେ, ଅପରଦିଗରେ ଲଳିତା ବିଶାଖା ବୃନ୍ଦା ପ୍ରଭୃତି ସଖୀମାନେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ )

ରାଗ କାମୋଦୀ—ତାଳ ଅଦି ।

ସଖୀମାନେ—

ଶ୍ରୀମନ୍ତ ଶ୍ରୀପତି ବୃନ୍ଦାବନେ କେଳି ରଚିଲେ । ବୃନ୍ଦାବନ ଶୋଭା ତରୁ, ତରୁତଳେ କଳ୍ପତରୁ, ତରୁଣୀରତନ ତହୁଁ ତରଳାକ୍ଷୀ ମାଗିଲେ । ଘୋଷା ।

ସାରଙ୍ଗଧରପଲଙ୍କେ । ସାରଙ୍ଗଗଣ୍ଡିଳପଙ୍କେ । ସାରଙ୍ଗମୁଖୀସାରଙ୍ଗ ସାରଙ୍ଗରେ ମାତିଲେ । ୧ । କମଳଦେଶେ କମଳ । କମଳେ କମଳମାଳ । କମଳମୁଖୀ କମଳ କମଳରେ ମାତିଲେ । ୨ । ହର ପରି କର ବେଶ । ହରଷେ ମୃଗଲୋଚନୀ । ହରହରପ୍ରିୟ ହରହର ସେବା ବାଞ୍ଛିଲେ । ୩ । ଅଶେଷ ରସରେ ରସି । ରସାଇ ରସିକା ରସି । ହରଷରେ ରସି ରସେ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଣିଲେ । ୪ ।

—:*:०:*:—

ରାଗ ମହ୍ଲାର—ତାଳ ତ୍ରିପୁଟା ।

ସଖୀମାନେ—

ସୁଛନ୍ଦ ଗନ୍ଧମୋହନେ, ଫୁଲୁଛନ୍ତି ନବକୁଞ୍ଜକାନନେ ଗୋ । ୦ ।
ଚାହିଁଲେ ମୋହୁଛି ମନ, ନୋହୁଛି ନେତ୍ରପତନ,
କି ଯତନେ କଳ୍ପିଛି ମୋ ମନ ଗୋ । ପଦି ।

ତହିଁ କୁଞ୍ଜ ଶୋଭନ, ଲତାରେ ଆଚ୍ଛାଦନ, ତରୁ ବିଟପ ଘନ, ବିକଶିତ ସୁମନ, ଷଟପଦ ସ୍ୱନ, ନୋହେଁ ଏକୁ ଆନ, ଚୈତ୍ରରଥ, ନନ୍ଦନ, ଜିଣନ୍ତି କରେ ଯେଣ, ତେଜି ଧନେଶ୍ୱର ମରୁତ୍ୱାନେ ଗୋ । ୧ ।
ରତ୍ନଦୀପ ଶ୍ରେଣୀ ଶ୍ରେଣୀ ମଣିଗଣ ଜ୍ୟୋତି ଜିଣି
ଜଣି ଦିଶେ ବାସର ସମାନେ ଗୋ । ୦ ।

ଯେଉଁଣ ତରୁକତି, ଯହିଁ ଝୁଲାଉଛନ୍ତି, ଶୀଦ ଭ୍ରମର ପକ୍ଷୀ ଅଳିକେ ଧରନ୍ତି, ତ୍ରାସ ତରାଳ ଛନ୍ଦ ଗଣନାହିଁ ନୃତ୍ୟନ୍ତି, ପ୍ରତିଦାସ ସମ୍ମୁଖେ ଯେଉଁଣ ବନ୍ଧବନ୍ତି, ଶୋଭୁଛନ୍ତି ତରୁ ଲତାମାନେ ଗୋ । ୨ ।
ଯୋଷ ଦନାଦନ ପ୍ରଭା ଚଞ୍ଚଳ ଦାମିନୀ ଆଭା
ଘୋର ଘୋର ବରଷେ ଜୀବନ ଗୋ । ୦ ।
ନୀଳ ଗଗନ ଚାହିଁ, କେକୀ ନୃତ୍ୟ କରଇ, ଶାରୀ ଶୁକ ପିକହିଁ,

ମଙ୍ଗଳ ଗୀତ ଗାଇ, ଘନଗର୍ଜନ ନାଦେ ଦୁନ୍ଦୁଭିବାଦ୍ୟ ଏବଂ, ଛାଡି ବ୍‌ଧ୍ୟା ଯାଏଁ କାଳକଣ୍ଠକ କେସ୍ଥା, ପୂରିତ ଏ ଉନ୍ମାଦଗର୍ଜନେ ଗୋ ।

ଯତ୍ନଗୃହବରେ ଯାନ କରନ୍ତୁ ବେଗେ ଗମନ

ଯହିଁ ବସେ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟମୋହନ ଗୋ । ୦ ।

ଭଣନ୍ତି ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ଶୁଣ ନୃପତିବର, କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦର୍ଶନ କରି ହେବା ଏ ଭବ ପାର, ଶୂନ୍ୟମୟ ସଂସାର ନୋହେ ଏ ଜୀବ ଥିର । ମାୟା-ମୋହକୁ ଛେଡି ସେ ପାଦେ ଅର୍ପଣ କର, ଦେଖ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ଗୋପୀ-ମାନେ ଗୋ । ୪ ।

—:॰:—

ପିଲୁ—ଝେମ୍ଟା ।

ଦୃଶ୍ୟ—

ଗୋଷ୍ଠ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ତୋ ମନସ୍କାମନା ।

ଯାହା ମନରେ କରିଥିଲୁ ଭାବନା । ୦ ।

ବାଞ୍ଛାଫଳ ତୋହର ସ୍ୱାର୍ଥ ହେଲା ଏଥର

ସେହୁ ନନ୍ଦକିଶୋର ସଙ୍ଗେ ସଖୀ ବହର

ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ହରି ଦେଇଅଛନ୍ତି ବର

ଚଢ଼ାଇଥିଲୁ କୋଟୀସୁମନା । ୧ ।

ଯାହା ଲାଗି ହେଲୁଂ ଛାଡି ପାଟରେ ମନା,

ସେ କଦମ୍ବମୂଳେ ବସି ଯିବେ ତୋ ବନା,

କେଶି ଦିବସ ଧନ କରି ତୋ ଗୁଣ ଗାନ

ନ ରୁଚେ କିଛି ଅନ ଅଶନ ହୁତାଶନ

ଏବା ତୋହ ଦର୍ଶନ ଅଙ୍ଗେ ପୀତବସନ

ଛବି ବଳଇ ଯାଉ ଯମୁନା । ୨ ।

ବାଟମ୍ବାର କହୁଛ ବାରଣଗମନ,

ବାରଜାଷ ସଙ୍ଗେ ବହୁ କଲା ଯତ୍ନଣା,

ଯେଷ୍ଠା କର୍ମ ଲେଖନ     କେ କପାଳରେ ଅନ୍ନ
ତୁ ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟବାନ     ନାହିଁ କେ ତୋ ସମାନ
ପୂର୍ବେ ଥିଲ କାଷ୍ଠନ     ଅଦ୍ଭୁତେ ଯେଥିନ୍ତୁ ଦାନ
ଦେଉଂ ପାଇଲୁ ତୁ ନନ୍ଦକନ୍ଧା । ୩ ।
ସ୍ୱତେ ନତ୍ୟାନନ୍ଦ ବୃଷଭାନୁନନ୍ଦିନୀ,
ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କୁ ଭଜନ ସେ ତୁମ୍ଭ ଭୂଷଣା,
ଗଉର ଶ୍ୟାମଅଙ୍ଗ     ଦେବାରୁ ଏକଧଙ୍ଗ
ଲାଜ ପାଉ ଅନଙ୍ଗ     ହେଲା ତା ଦର୍ପ ଭଙ୍ଗ
ରଚି ସୁରତିରଙ୍ଗ     ବକ୍ଷ ସୁଖେ ସାରଙ୍ଗ
ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦମୂର୍ତ୍ତୀ ବରବରନା । ୪ ।



# ବହି

ଯେବେ କିଣିବାକୁ ହୁଏ

ତେବେ

ଠିକ୍ ମନମୁତାବିକ ବହି କେବଳ

# ଗ୍ରନ୍ଥ ମନ୍ଦିର

ପୋ: ଅ: ଚାନ୍ଦନୀଚୌକ

କଟକରୁ

ପାଇବେ